

การปาฐกถาพิเศษ

เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคล

เฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ

สยามมกุฎราชกุมาร

๕ รอบ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๕๕

เรื่อง “ทศพิธราชธรรม : ธรรมะสำหรับผู้นำองค์กร”

๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๕

เวลา ๐๘.๐๐ - ๑๓.๓๐ น.

ณ โรงแรมเซ็นทราศูนย์ราชการและคอนเวนชัน เซ็นเตอร์

แจ้งวัฒนะ

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

การปาฐกถาพิเศษ

เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคล

เฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ

สยามมกุฎราชกุมาร

๕ รอบ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๕๕

เรื่อง “ทศพิธราชธรรม : ธรรมะสำหรับผู้นำองค์กร”

๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๕

เวลา ๐๘.๐๐ - ๑๓.๓๐ น.

ณ โรงแรมเซ็นทาราศูนย์ราชการและคอนเวนชัน เซ็นเตอร์ แจ้งวัฒนะ

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

หอสมุดกฎหมายรัฐธรรมนูญ

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

การปาฐกถาพิเศษเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา
สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ๕ รอบ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๕๕
เรื่อง “ทศพิธราชธรรม : ธรรมะสำหรับผู้ผู้นำองค์กร” กรุงเทพฯ ฯ : สำนักงาน
ศาลรัฐธรรมนูญ, ๒๕๕๖

๙๖ หน้า

๑. ทศพิธราชธรรม. I. ชื่อเรื่อง.

294.315

ISBN 978-974-7725-84-1

ชื่อหนังสือ การปาฐกถาพิเศษเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคล
เฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎ
ราชกุมาร ๕ รอบ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๕๕ เรื่อง “ทศพิช
ราชธรรม : ธรรมะสำหรับผู้ผู้นำองค์กร”

ปีที่พิมพ์ พ.ศ. ๒๕๕๕

จำนวนพิมพ์ ๑,๐๐๐ เล่ม

เจ้าของ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ
ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐
(อาคารราชบุรีดิเรกฤทธิ์) เลขที่ ๑๒๐ หมู่ ๓ ถนนแจ้งวัฒนะ
แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๑๐
หมายเลขโทรศัพท์ : ๐๒ ๑๔๑ ๗๗๗๗

หมายเลขโทรสาร : ๐๒ ๑๔๓ ๙๕๒๒ สายด่วน ๑๒๐๑

พิมพ์ที่ บริษัท พี. เพรส จำกัด

โทร. ๐ ๒๗๔๒ ๔๗๕๔ - ๕

คำนำ

เนื่องในวโรกาสที่ปี ๒๕๕๕ เป็นปีมหามงคลของปวงชนพสกนิกรชาวไทยที่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงเจริญพระชนมพรรษา ๕ รอบ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๕๕ ศาลรัฐธรรมนูญได้มุ่งมั่นที่จะสนองพระราชปณิธานของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ในการดำเนินงานเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อมหาชน ด้วยเหตุผลดังกล่าว ศาลรัฐธรรมนูญโดยคณะกรรมการดำเนินการโครงการและกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติ จึงได้ดำเนินการจัดปาฐกถาพิเศษ เรื่อง “ทศพิธราชธรรม : ธรรมะสำหรับผู้นำองค์กร” เพื่อให้ข้าราชการ พนักงานของรัฐมีจิตสำนึกในการปฏิบัติราชการ เป็นแนวทางในการครองตน ครองคนและครองงาน

การปาฐกถาพิเศษเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ๕ รอบ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๕๕ เรื่อง “ทศพิธราชธรรม : ธรรมะสำหรับผู้นำองค์กร” เมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๕ เวลา ๐๘.๐๐ - ๑๓.๓๐ น. ณ โรงแรมเซ็นทราศูนย์ราชการและคอนเวนชัน เซ็นเตอร์ แจ้งวัฒนะ ศาลรัฐธรรมนูญได้รับเกียรติจาก ฯพณฯ นายอรรถนิติ ดิษฐอำนาจ องคมนตรี ปาฐกถาพิเศษในหัวข้อ “ทศพิธราชธรรม : ธรรมะสำหรับผู้นำองค์กร” การบรรยายธรรมเรื่อง “ธรรมะสำหรับผู้นำองค์กร” ของรองศาสตราจารย์ ดร.พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิธิคุณยากร) และดร.สุเมธ ตันติเวชกุล ให้เกียรติอภิปรายในหัวข้อ “ทศพิธราชธรรม : ตามรอยเบื้องพระยุคลบาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว” เป็นผลให้การปาฐกถาพิเศษเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎ

ราชกุมาร ๕ รอบ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๕๕ เรื่อง “ทศพิธราชธรรม : ธรรมะ
สำหรับผู้ปกครอง” ในครั้งนี้ได้รับผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป็น
ประโยชน์ต่อศาลรัฐธรรมนูญ ประเทศชาติและประชาชนเป็นอย่างดี

(นายเชาวนะ ไตรมาศ)

เลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	
๑. คำกล่าวรายงานในพิธีเปิดการปาฐกถาพิเศษ โดย นายวสันต์ สร้อยพิสุทธิ์ ประธานศาลรัฐธรรมนูญ	๑
๒. คำกล่าวเปิดการปาฐกถาพิเศษ โดย ฯพณฯ นายอรรถนิติ ดิษฐอำนาจ องคมนตรี	๓
๓. การปาฐกถาพิเศษในหัวข้อ “ทศพิธราชธรรม : ธรรมะสำหรับผู้ปกครอง” โดย ฯพณฯ นายอรรถนิติ ดิษฐอำนาจ องคมนตรี	๕
๔. การบรรยายธรรมในหัวข้อ “ธรรมะสำหรับผู้ปกครอง” โดย รองศาสตราจารย์ ดร.พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิติบุนยากร)	๒๐
๕. การอภิปรายในหัวข้อ “ทศพิธราชธรรม : ตามรอย เบื้องพระยุคลบาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว” โดย ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา	๖๐
๖. ภาพการปาฐกถาพิเศษ	๘๕

สารบัญ

หน้า

๗. โครงการปาฐกถาพิเศษเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคล
เฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ
สยามมกุฎราชกุมาร ๕ รอบ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๕๕
เรื่อง “ทศพิธราชธรรม : ธรรมะสำหรับผู้ปกครอง”
และกำหนดการ ๘๙
๘. คำสั่งสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑๒๒/๒๕๕๕ ๙๒
เรื่อง แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อดำเนินโครงการปาฐกถาพิเศษ
ตามโครงการเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ
สยามมกุฎราชกุมาร เนื่องในโอกาสมหามงคล
เฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๕๕
เรื่อง “ทศพิธราชธรรม : ธรรมะสำหรับผู้ปกครอง”

คำกล่าวรายงาน
นายวสันต์ สร้อยพิสุทธิ์
ประธานศาลรัฐธรรมนูญ

ในพิธีเปิดโครงการปาฐกถาพิเศษ

เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร

๕ รอบ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๕๕

เรื่อง “ทศพิธราชธรรม : ธรรมะสำหรับผู้นำองค์กร”

วันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๕

ณ โรงแรมเซ็นทาราศูนย์ราชการและคอนเวนชัน เซ็นเตอร์ แจ้งวัฒนะ

กราบเรียน ฯพณฯ นายอรรถนิติ ดิษฐอำนาจ องคมนตรี

ในนามของศาลรัฐธรรมนูญ และคณะกรรมการดำเนินโครงการและ
กิจกรรมเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร
เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบ ๒๘
กรกฎาคม ๒๕๕๕ รู้สึกเป็นเกียรติอย่างยิ่งที่ ฯพณฯ ได้กรุณาให้เกียรติ
มาทำหน้าที่ประธานในพิธีเปิดการปาฐกถาพิเศษในวันนี้

ศาลรัฐธรรมนูญได้จัดให้มีโครงการและกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติ
สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เพื่อแสดงความจงรักภักดี
และน้อมสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ อันสืบเนื่องจากปี
พุทธศักราช ๒๕๕๕ เป็นปีมหามงคลของปวงพสกนิกรชาวไทย ซึ่งสมเด็จพระ
บรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงเจริญพระชนมพรรษา ๕ รอบ
เมื่อวันที่ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๕๕ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุ
ฎราชกุมาร พระองค์ทรงเป็นสยามมกุฎราชกุมารพระองค์แรกในรัชสมัย

ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ซึ่งตลอดรัชสมัยที่ผ่านมา พสกนิกรชาวไทยได้ประจักษ์และสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ผู้ทรงงานเคียงข้างพระวรกายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งทรงปกเกล้าปกกระหม่อมให้บรรดาพสกนิกรชาวไทยทั้งหลาย ได้อยู่ภายใต้ร่มพระบารมีด้วยความสงบสุขตลอดมา

ด้วยเหตุดังกล่าว ศาลรัฐธรรมนูญจึงเห็นควรจัดโครงการปาฐกถาพิเศษ เรื่อง “ทศพิธราชธรรม : ธรรมะสำหรับผู้นำองค์กร” ขึ้นเพื่อเป็นการเทิดพระเกียรติและเผยแพร่พระราชกรณียกิจของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ตลอดจนเผยแพร่ผลการดำเนินงานของศาลรัฐธรรมนูญที่ได้มีส่วนร่วมในการสนองพระราชปณิธาน

การปาฐกถาพิเศษในวันนี้ ได้รับเกียรติจาก ฯพณฯ กล่าวปาฐกถาพิเศษในหัวข้อ “ทศพิธราชธรรม : ธรรมะสำหรับผู้นำองค์กร” และได้รับเกียรติจาก รองศาสตราจารย์ ดร.พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นินิบุญยากร) ผู้ช่วยอธิการบดี ฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย บรรยายธรรมเรื่อง “ธรรมะสำหรับผู้นำองค์กร” และ ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา บรรยายพิเศษ เรื่อง “ทศพิธราชธรรม : ตามรอยเบื้องพระยุคลบาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว” โดยมีผู้เข้าร่วมฟังการปาฐกถาพิเศษมาจาก องค์กรต่าง ๆ ทั้งในฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายตุลาการ องค์กรตามรัฐธรรมนูญ นักวิชาการ ข้าราชการ ทหาร ตำรวจและสื่อมวลชน ประมาณ ๕๐๐ คน บัดนี้ได้เวลาอันสมควร กระผมขอกราบเรียนเชิญ ฯพณฯ กรุณากล่าวเปิดโครงการปาฐกถาพิเศษและปาฐกถาพิเศษลำดับต่อไป ขอกราบเรียนเชิญ

คำกล่าวเปิดของ นายอรรถนิติ ดิษฐอำนาจ องคมนตรี

ในพิธีเปิดปาฐกถาพิเศษ

เรื่อง “ทศพิธราชธรรม : ธรรมะสำหรับผู้นำองค์กร”

วันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๕

ณ โรงแรมเซ็นทารา ศูนย์ราชการและคอนเวนชัน เซ็นเตอร์ แจ้งวัฒนะ

ประธานศาลรัฐธรรมนูญ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ คณะวิทยาการผู้ทรงคุณวุฒิ
ผู้แทนองค์กรภาครัฐ นักวิชาการ สื่อมวลชน และผู้มีเกียรติทุกท่าน

ผมรู้สึกเป็นเกียรติอย่างยิ่งที่ได้มาเป็นประธานในพิธีเปิดโครงการ
ปาฐกถาพิเศษเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา
สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ๕ รอบ ๒๘ กรกฎาคม
๒๕๕๕ และกล่าวปาฐกถาพิเศษในหัวข้อ “ทศพิธราชธรรม : ธรรมะสำหรับ
ผู้นำองค์กร”

ทศพิธราชธรรมหรือราชธรรม ๑๐ หมายถึง จริยวัตรที่พระเจ้าแผ่นดิน
ทรงประพฤติเป็นหลักธรรมประจำพระองค์ หรือคุณธรรมของ
ผู้ปกครองบ้านเมือง ดังนั้น ทศพิธราชธรรมจึงมิใช่ธรรมที่จำเพาะเจาะจง
สำหรับพระเจ้าแผ่นดินหรือผู้ปกครองแผ่นดินเท่านั้น แต่ยังเป็นคุณธรรม
ประจำตนสำหรับผู้ปกครองบ้านเมืองในทุกระดับ ทั้งในระดับชาติและ
ระดับท้องถิ่น รวมถึงผู้บริหารองค์กรภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อให้การ
บริหารงานเป็นไปด้วยความเที่ยงธรรม และเกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชน
และประเทศชาติ

นอกจากการปาฐกถาพิเศษในวันนี้ศาลรัฐธรรมนูญได้จัดให้มีการบรรยายเรื่อง “ธรรมะสำหรับผู้ปกครอง” โดย รองศาสตราจารย์ ดร. พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตินุญยานกร) ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และการบรรยายพิเศษ เรื่อง “ทศพิธราชธรรม : ตามรอยเบื้องพระยุคลบาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว” โดย ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา ซึ่งจะทำให้ผู้มีเกียรติทุกท่านสามารถนำองค์ความรู้ของหลักทศพิธราชธรรมไปใช้ในการปฏิบัติงานตลอดจนตระหนักถึงพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ได้อย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ผมหวังเป็นอย่างยิ่งว่าการปาฐกถาพิเศษและการบรรยายในวันนี้ จะเป็นการเฉลิมพระเกียรติและแสดงความจงรักภักดีต่อสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ที่มีพระมหากรุณาธิคุณต่อปวงชนชาวไทย เป็นที่ประจักษ์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ตลอดจนจะเป็นการเผยแพร่พระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงบำเพ็ญด้วยทศพิธราชธรรมอันก่อให้เกิดความเข้าใจและสมานฉันท์ของคนในชาติ

บัดนี้ได้เวลาอันสมควรแล้ว ผมขอเปิดโครงการปาฐกถาพิเศษเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ๕ รอบ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๕๕ เรื่อง “ทศพิธราชธรรม : ธรรมะสำหรับผู้ปกครอง” และขอให้การดำเนินโครงการประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ที่ตั้งไว้ทุกประการ

ปาฐกถาพิเศษ

เรื่อง “ทศพิธราชธรรม : ธรรมะสำหรับผู้นำองค์กร”

โดย ศาสตราจารย์พิเศษ อรรถนิติ ดิษฐอำนาจ องคมนตรี

ประธานศาลรัฐธรรมนูญ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ วิทยาการผู้ทรงคุณวุฒิ
ผู้แทนองค์กรภาครัฐ นักวิชาการ สื่อมวลชน และผู้มีเกียรติทุกท่าน

ผมรู้สึกเป็นเกียรติอย่างยิ่งที่ได้มาปาฐกถาพิเศษในหัวข้อเรื่อง
“ทศพิธราชธรรม : ธรรมะสำหรับผู้นำองค์กร” ที่ศาลรัฐธรรมนูญได้จัดขึ้น
เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระบรม
โอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ๕ รอบ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๕๕
เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติแสดงความจงรักภักดีและแสดงความกตัญญูตง
ต่อพระมหากษัตริย์ของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ
สยามมกุฎราชกุมาร รวมทั้งเพื่อเป็นการเทิดพระเกียรติและถวายเป็นราชสักการะ

ประเทศไทยมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์
ทรงเป็นประมุข พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงครองสิริราชสมบัติ
มากกว่า ๖๖ ปี พระองค์ได้ทรงงานอย่างหนักเพื่อพสกนิกรมาโดยตลอด
พระราชกรณียกิจในด้านต่าง ๆ แสดงให้เห็นถึงพระอัจฉริยภาพและ
พระมหากษัตริย์คุณ ที่ทรงมีต่อพสกนิกร อีกทั้งได้ทรงตั้งมั่นในหลักธรรม
สมดังประสงค์ตามพระบรมราชโองการที่พระราชทานในพระราชพิธีบรม
ราชาภิเษก เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๓ ว่า “เราจะครองแผ่นดิน

โดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” หลักธรรมที่ทรงตั้งมั่น และทรงปฏิบัติมาโดยตลอดคือ สังคหวัตถุ จักรวรรดิวัตร และทศพิธราชธรรม เป็นหลักธรรมที่ใช้ในการคุ้มครองและทำประโยชน์ให้แก่แผ่นดินและราษฎร หลักธรรมที่พระองค์ทรงตั้งมั่นนั้นมีใช้ธรรมะสำหรับพระราชทานั้น แม้ข้าราชการ ผู้บริหาร หรือชาวบ้าน ก็สามารถนำมาใช้ในการปกครองได้ เช่นกัน ทศพิธราชธรรมในพระไตรปิฎกระบุว่า พระพุทธเจ้ามีพระพุทธานุชาต เรื่องทศพิธราชธรรมว่า พระราชาที่ดีนั้นทรงประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงดำรงมั่นและทรงบำเพ็ญอยู่ใน ทศพิธราชธรรม ตามเยี่ยงโบราณราชประเพณีมาโดยตลอด นับแต่ได้เสด็จ เสด็จถวัลย์ราชสมบัติจนถึงปัจจุบัน ทศพิธราชธรรมตามพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม หมายถึง ราชธรรม ๑๐ หรือธรรมของพระราชา, กิจวัตร ที่พระเจ้าแผ่นดินควรประพฤติ, คุณธรรมของผู้ปกครองบ้านเมือง, ธรรม ของนักปกครอง ประกอบด้วย

๑. ทาน หรือ ทานัง คือ การให้ การแบ่งปัน การเสียสละ การเอื้อเฟื้อ หมายถึงการให้ทานด้วยจิตใจที่ตั้งงาม มุ่งเพื่อบูชาพระคุณ เช่น ที่ให้แก่บิดามารดา ถวายแก่พระสงฆ์ เป็นต้น บ้างมุ่งเพื่อสงเคราะห์ เช่น ที่ให้แก่คนที่ตกทุกข์ได้ยาก ให้แก่คนทั่วไปด้วยความกรุณาสงสารบ้าง ทานพุทธศาสนิกชนได้ให้ความหมายว่า ทาน คือการให้วัตถุภายนอกเป็น สิ่งของอะไรต่าง ๆ โดยต้องมีผู้รับโดยตรง ให้แล้วมีผลเป็นความผูกพัน เป็นการสร้างสรรค์ความสงบสุข การให้ทานมี ๒ ประเภท คือ ธรรมทานและ อามิสทานหรือวัตถุทาน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงบำเพ็ญ ทานบารมีมากมายจนเหลือที่จะพรรณนาได้ พระองค์ทรงบำเพ็ญครบถ้วน ทั้งสองประการ คือ ธรรมทานซึ่งถือเป็นทานอันเลิศและประเสริฐสุดทาง พระพุทธศาสนา สามารถแก้ความทุกข์ยากทางจิตใจทำให้ใจเป็นสุขและ ตั้งอยู่ในความดีงาม จะเห็นได้จากที่พระราชทานพระบรมราโชวาทแผ่ด้วย

คติธรรมเป็นเครื่องเตือนใจในเรื่องต่าง ๆ แก่พสกนิกรตามสถานะและวาระ โอวาทอยู่เสมอ อันก่อให้เกิดปัญญาและการพัฒนาประเทศชาติในท้องถิ่น ที่ต้องการความรู้และพระราชทานความรู้ และคำแนะนำในสิ่งที่อันจะนำ ประโยชน์มาให้ เช่น หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่พระราชทานแก่ ประชาชนชาวไทย เป็นที่ยอมรับจากนานาประเทศว่าเป็นหลักการพัฒนาที่ ยั่งยืน ภายใต้แนวคิดใหม่ เน้นความสมดุล ความพอประมาณ ความมีเหตุผล สำนึกในคุณธรรม ซึ่งองค์การสหประชาชาติได้ทูลเกล้าฯ ถวายรางวัลความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์ของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติแด่ พระองค์ เมื่อวันที่ ๒๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๙ ส่วนอามิสทานหรือวัตถุทาน ก็ทรงมีพระเมตตาคุณในพระราชหฤทัยเป็นล้นพ้น ได้พระราชทานพระราชทรัพย์ ส่วนพระองค์และวัตถุสิ่งของต่าง ๆ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์เพื่อแก้ ความทุกข์ยากขาดแคลนทางกาย ให้แก่พสกนิกรเสมอมา ทรงพระกรุณา โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งศูนย์การศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริขึ้น ในภาคต่าง ๆ เพื่อศึกษาพื้นที่และวิจัยปรับปรุงพันธุ์พืชผลให้เหมาะสมแก่ ท้องถิ่น อันเป็นการแก้ไขต้นเหตุแห่งปัญหา เพื่อพัฒนาประเทศให้ได้ผลเพื่อ ช่วยเหลือราษฎรของพระองค์

๒. ศิล หรือ ศิล้ง คือข้อปฏิบัติตนขั้นพื้นฐานในทางพระพุทธศาสนา เพื่อควบคุมความประพฤติทางกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงามมีความ ปกติสุข เพื่อให้เป็นกติกาก่อห้าม ที่ใช้แก้ปัญหาขั้นพื้นฐาน ๕ ปัญหาหลัก ซึ่งทำให้เกิดความสงบสุขและไม่มีการเบียดเบียนซึ่งกันและกันในสังคม ท่านพุทธทาสภิกขุได้ให้ความหมายว่า ศิล คือ ความปกติ ไม่มีอะไรรบกวนวาย รวบรวมทั้งการปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสงบสุข พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเคร่งครัดในการรักษา ศิล ทรงปฏิบัติพระองค์ให้สมบูรณ์ตามครรลองของ พุทธมามกะ อันพร้อมด้วยกาย วาจา และใจ ตามกาลเวลาทั้งทางโลกและ ทางธรรม พระองค์ได้ทรงพระผนวช ในวันที่ ๒๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๙๙

ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม มีพระฉายาว่า ภูมিপโล แล้วได้เสด็จพระราชดำเนินไปประทับรักษาศีลตามพุทธบัญญัติ ณ วัดบวรนิเวศวิหาร ตลอดระยะเวลาแห่งการทรงพระผนวช ทรงดำรงพระองค์ที่ตั้งงามบริสุทธ์สมควรแก่การเป็นพุทธสาวก จนเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาแก่พสกนิกรโดยถ้วนหน้า ผมเคยได้ทราบเรื่องเกี่ยวกับที่มีพระเมตตาไม่ทรงฆ่าสัตว์ ว่ามีอยู่คราวหนึ่งเสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ไปในหมู่บ้านจังหวัดนราธิวาส หนทางที่จะเข้าไปสู่เป้าหมายเป็นป่าและสวนยางเปี้ยกชั้น มีทั้งทากและปลิงชุกชุม ปรากฏว่าทั้งสองพระองค์ถูกทากเกาะกินพระโลหิตเช่นเดียวกับคณะผู้ติดตาม จนต้องหยุดรถยนต์พระที่นั่งขณะเสด็จพระราชดำเนินกลับ เพราะรู้สึกพระองค์ว่ามีทากหลงเหลือกัดติดพระวรกายอีกหลายตัว มีรับสั่งให้สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ช่วยจับทากจากพระวรกายที่งอกจากรถยนต์พระที่นั่งโดยไม่ได้ฆ่าทากพวกนั้นเลย ศีลในการทางปกครอง พระองค์ทรงใช้พระราชอำนาจตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายอย่างเคร่งครัดเสมอ ไม่เคยที่จะละทิ้งจารีตอันดีงามของชาติและโบราณราชประเพณี ศีลในทางศาสนา พระองค์ทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภกแก่ทุกศาสนา ทรงตระหนักว่าทุกศาสนามีหลักคำสอนที่นำไปสู่การประพฤติดีของประชาชน ทำให้สังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข

๓. บริจาค หรือ บริจาคัง คือการบริจาค การสละสิ่งของ และความสุखส่วนตัว เพื่อประโยชน์สุขแก่ผู้อื่น และหมายรวมถึงการสละทั้ง กิเลสและความโลภ ความเห็นแก่ตัว ความตระหนี่ ความใจแคบ และการเลิกละนิสัย ตลอดจนความประพฤติดีที่ไม่ดี ที่ทำให้เกิดความเสียหาย ก่อความบาดหมางทะเลาะเบาะแว้ง ท่านพุทธทาสภิกขุได้ให้ความหมายว่า ให้อย่างไม่ต้องมีผู้รับบริจาค สิ่งที่ไม่ควรมีอยู่ในตน อะไรที่ไม่ควรมีอยู่ให้บริจาคออกไป ทศพิธราชธรรมข้อนี้เป็นเรื่องกิเลสจาคะ หมายถึงการสละกิเลส จึงต่างจาก ทศพิธราชธรรมข้อทาน ซึ่งเป็นเรื่องของอามิสจาคะ หมายถึง การสละสิ่งของ

ท่านพุทธทาสภิกขุกล่าวถึงความแตกต่างระหว่างทานและบริจาคไว้ว่า ทาน เป็นการสละที่ต้องมีผู้รับ เช่น เราตักบาตรก็ต้องมีพระรับบาตร แต่บริจาคคือการสละกิเลส เช่น สละความเห็นแก่ตัว ไม่ต้องมีผู้รับ โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงยึดถือประโยชน์ความเจริญของชาติ ศาสนา รวมทั้งประโยชน์สุขของพสกนิกรสำคัญยิ่งกว่าพระองค์เอง พระองค์ทรงสละความสุขส่วนพระองค์ด้วยการบำเพ็ญทศพิธราชธรรมข้อบริจาค พระราชหฤทัยของพระองค์จึงเปี่ยมล้นด้วยพระมหากรุณาธิคุณต่อพสกนิกร พระองค์ทรงงานหนักเพื่อราษฎรโดยไม่มีวันหยุด ในหนังสือเรื่องพระธรรมิกราชของชาวไทย จัดพิมพ์โดยกรมศิลปากร เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๑ มีข้อความตอนหนึ่งว่า แต่ละปีที่เสด็จและเป็นที่มาแห่งการเสด็จพระราชดำเนิน ยำพระบาทไปทรงรับฟังทุกข์ของประชาชน จากคำของประชาชน ถึงบ้านของประชาชน สำนักราชเลขาธิการได้เคยบันทึกไว้ในแต่ละปี เสด็จออกปฏิบัติพระราชกรณียกิจราว ๕๐๐ - ๖๐๐ ครั้ง รวมเป็นระยะทางประมาณ ๒๕,๐๐๐ - ๓๐,๐๐๐ กิโลเมตร

๔. อาชวะ หรือ อาชวัง คือความซื่อตรงในฐานะที่เป็นผู้ปกครอง ดำรงอยู่ในสัจย์สุจริต ประพฤติต่อตนเองและผู้อื่นด้วยความจริงใจ ไม่มีมารยาสาโล ไม่มีนอกล ไม่มีใน ท่านพุทธทาสภิกขุได้ให้ความหมายว่า ความซื่อตรง ความเปิดเผย ไม่เกิดโทษเกิดภัย ไม่เกิดอันตรายใดเป็นที่ไว้ใจได้ ซื่อตรงต่อตนเอง คือความเป็นมนุษย์ของตนเอง และซื่อตรงต่อผู้อื่นที่เกี่ยวข้อง โดยสรุปคือซื่อตรงต่อหน้าที่ที่จะต้องทำ ทำหน้าที่ให้ถูกต้องเพียงพอ เหมาะสมแก่ความเป็นมนุษย์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงให้ความสำคัญกับความซื่อสัตย์สุจริตเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากพระบรมราโชวาทที่พระราชทานไว้ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๗ ว่า มีคุณธรรมข้อหนึ่งที่สำคัญซึ่งท่านต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัดอยู่เสมอ คือ ความซื่อสัตย์สุจริต ประเทศบ้านเมือง

จะวัฒนาถาวรอยู่ได้ก็ย่ออาศัยความสุจริต ความสัตย์สุจริตเป็นพื้นฐาน ท่านทั้งหลายจะออกไปรับราชการก็ดี หรือประกอบกิจการงานส่วนตัวก็ดี ขอให้มันอยู่ในคุณธรรมทั้ง ๓ ประการคือ สุจริตต่อบ้านเมือง สุจริตต่อประชาชน และสุจริตต่อหน้าที่ พระปฐมบรมราชโองการที่พระราชทานแก่พสกนิกรทั่วประเทศนั้น บัดนี้เวลาได้ผ่านล่วงเลยมานาน แต่ทรงดำรงอยู่ในสัตย์สุจริต ประพฤติต่อตนเองและต่อผู้อื่นด้วยความจริงใจ โดยทรงรักษาสัจจะที่ได้พระราชทานแก่ราษฎรของพระองค์มาอย่างสมบูรณ์ สม่าเสมอ ไม่เคยทรนทอติงราษฎรของพระองค์ ด้วยทรงถือเอาความทุกข์เดือดร้อนของราษฎร เป็นความทุกข์เดือดร้อนของพระองค์เอง เมื่อเกิดความเดือดร้อนหรือภัยพิบัติในส่วนใดของประเทศก็จะเสด็จพระราชดำเนินไปทรงช่วยเหลือเพื่อดับความเดือดร้อนดังกล่าว

๕. มีทวะ หรือ มีทวัง คือความอ่อนโยน มีอัธยาศัย ไม่เย่อหยิ่ง หยาบคาย กระด้าง ถือพระองค์ มีความสง่า เกิดแต่ท่วงทีกิริยาสุภาพนุ่มนวล ละมุนละไม ให้ความรักภักดีแต่มีขาดความยำเกรง ท่านพุทธทาสภิกขุได้ให้ความหมายโดยแบ่งเป็นความอ่อนโยนภายนอก คือ อ่อนโยนต่อบุคคลที่เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เป็นการสร้างสรรค์ซึ่งความรัก ความสามัคคี ส่วนความอ่อนโยนภายใน คือ อ่อนโยนในจิตใจ จิตที่อบรมไว้ดีแล้ว มีความเหมาะสมถูกต้อง อ่อนโยน พร้อมทั้งจะทำหน้าที่ใด ๆ ก็ได้ จิตใจที่อ่อนโยนแล้วเหมาะสมที่จะปฏิบัติธรรมะอันสูงขึ้นไปได้ทุกประการจนสำเร็จประโยชน์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเข้าถึงธรรมะข้อนี้เป็นอย่างดีและครบถ้วนทั้งหมด ทรงอ่อนโยนทางพระวรกายทุกพระอิริยาบถที่ปรากฏ ไม่ทรงแสดงความรังเกียจเตียดฉันทหรือถือพระองค์เลย จะมีก็แต่ความอ่อนโยน นิมนวล สงดงาม เป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ที่พระราชหฤทัยอันยังความชื่นชมโสมนัสและอบอุ้มใจให้เกิดแก่พสกนิกรโดยทั่วกัน ดังจะเห็นได้จากเวลาที่เสด็จเยี่ยมราษฎร และมีราษฎรเฝ้า พระองค์จะทรงโน้มพระวรกายไปหาประชาชน

คุกเข่าหน้าประชาชน ถามทุกข์สุขปรึกษาหารือกับเขาเป็นชั่วโมง บางทีประทับพับเพียบ ประชาชนนั่งพับเพียบพระองค์ท่านก็ทรุดพระวรกายนั่งพับเพียบเสมอพื้นเดียวกัน มีภาพภาพหนึ่งที่เห็นจนชินตา คือ ภาพที่พระองค์ทรงโน้มพระวรกายรับตอกบัวจากแม่เฒ่าคนหนึ่งที่อยู่ริบเสด็จ

๖. ตะปังก หรือ ต่ปังก คือมีความอดสาหะในการปฏิบัติงาน โดยปราศจากความเกียจคร้าน มุ่งทำกิจหน้าที่ที่พึงกระทำ และทำให้สำเร็จ รู้จักยับยั้งชั่งใจไม่ยอมให้ลุ่มหลง หมกมุ่นในความสุขสำราญและความปรนเปรอจนทำให้เสียกิจ ท่านพุทธทาสภิกขุได้ให้ความหมายว่า ตะปะ คือ ความพากเพียร บากบั่น ก้าวไปข้างหน้า ไม่ถอยหลัง ไม่หยุดอยู่กับที่ มีคุณสมบัติเผาผลาญกิเลสและความชั่วทั้งปวง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีความตั้งใจ อดสาหะและขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติพระราชกรณียกิจเป็นอย่างมาก ไม่โปรดที่จะประทับอยู่เฉย ทรงพอพระราชหฤทัยในการเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรในท้องถิ่นต่าง ๆ แม้ในถิ่นทุรกันดารและห่างไกล เพื่อให้ทรงทราบถึงความทุกข์สุขของราษฎรด้วยพระเนตรพระกรรณ เมื่อทรงทราบแล้วก็ไม่ได้นิ่งนอนพระราชหฤทัย แต่ได้มีพระราชดำริริเริ่มสิ่งต่าง ๆ เพื่อขจัดความทุกข์เดือดร้อนของราษฎร ทั้งในด้านการอาชีพ ชีวิตความเป็นอยู่ สุขภาพอนามัย การศึกษาและอื่น ๆ ด้วยพระราชวิริยะอดสาหะเช่นนี้ พระองค์จึงทรงขจัดความขัดข้องทั้งหลายให้แก่ราษฎรได้โดยทั่วกัน ดร. สุเมธ ตันติเวชกุล ได้เล่าถึงพระอัจฉริยภาพในธรรมข้อนี้ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เวลาทำอะไรทรงมุ่งมั่นมาก เรื่องความขยันไม่ต้องพูด ทรงงานไม่มีวันเสาร์ วันอาทิตย์ ไม่มีเวลากลางวัน กลางคืน

๗. อักโกธะ หรือ อักโกธัง คือ ความไม่โกรธ มีความเมตตาต่อคนทั่วไปไม่ตกอยู่ใต้อำนาจของความโกรธ ไม่ใช่อำนาจบาตรใหญ่ ไม่แสดงความโกรธให้ปรากฏเห็น เช่น ทำร้ายผู้อื่นแม้จะลงโทษผู้ทำผิดก็ทำตามเหตุผล

ท่านพุทธทาสภิกขุได้ให้ความหมายอภโกธะ คือ ไม่กำเร็บ ไม่โกรธ ไม่มีความกำเร็บภายใน คือ ไม่มีความกุ่มในใจ ไม่กำเร็บภายนอก คือ ไม่ประทุษร้ายบุคคลอื่น ไม่กำเร็บทั้งภายในและไม่กำเร็บทั้งภายนอกเรียกว่า อภโกธัง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงบำเพ็ญอภโกธะหรือความไม่โกรธให้เป็นที่ประจักษ์ในหมู่ราษฎรชาวไทย ดังเหตุการณ์ที่ พล.ต.ต. สุชาติ เผือกสกนธ์ อดีตอธิบดีกรมไปรษณีย์โทรเลขเล่าว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงใช้คลื่นวิทยุที่ทรงมีอยู่เป็นครั้งคราว มีอยู่ครั้งหนึ่งที่ได้รับสั่งทางวิทยุกับพนักงานวิทยุสถานีวิทยุกองกำลังการตำรวจนครบาล เริ่มจากพระราชทานคำแนะนำเกี่ยวกับการปฏิบัติการสื่อสารบางประการ โดยทรงใช้สัญญาณเรียกขานว่า ก.ส.๙ ติดต่อเข้าไป พนักงานวิทยุผู้นั้นจำพระสุรเสียงไม่ได้ จึงถามว่าเป็น ก.ส.๙ จริงหรือปลอม ทั้งดูเหมือนว่าจะใช้คำพูดไม่สู้เรียบร้อยนัก พระองค์ท่านมีรับสั่งทางวิทยุให้ พล.ต.ต. สุชาติ ช่วยยืนยันว่าเป็น ก.ส.๙ จริง และด้วยพระมหากรุณายังทรงหวังโยว่าพนักงานวิทยุผู้นั้นจะถูกลงโทษทางวินัย จึงรับสั่งให้ พล.ต.ต. สุชาติ ติดต่อประสานงานกับผู้บังคับบัญชาของพนักงานวิทยุผู้นั้นขออย่าให้มีการลงโทษเลย

๘. อวิหิงสา หรือ อวิหิงสา คือการไม่เบียดเบียนหรือบีบคั้น ไม่ก่อทุกข์หรือเบียดเบียนผู้อื่น มีความกรุณาต่อบุคคลทั่วไป ไม่หาเรื่องกดขี่ข่มเหงหรือลงอาญาแผ่นดินโดยปราศจากเหตุอันควร ท่านพุทธทาสภิกขุได้ให้ความหมายว่า อวิหิงสา คือ ไม่มีการกระทำอันเบียดเบียนหรือกระทบกระทั่งตนเองและคนอื่น การเบียดเบียนตนเองเป็นการทำตนเองให้ลำบากเปล่า ๆ ที่ลำบากกันก็เพราะทำเกินกว่าเหตุ ถ้าทำพอดีก็จะไม่ลำบาก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระมหากรุณา คือ มีความสงสาร เห็นใจ และไม่ต้องการเบียดเบียนราษฎรของพระองค์ ดังเหตุการณ์ที่ ดร. สมุห ตันติเวชกุล เล่าว่า มีอยู่ครั้งหนึ่งเสด็จไปที่ห้างสรรพสินค้าเซ็นทรัล วันที่มีประชุมรัฐสภาโลกวันนั้นผมจำได้รตติดยุบนท้องถนน ฝนตก ผมก็มีวิทยุ

เลยได้ยินรับสั่งมากับตำรวจว่า วันนี้ไม่ต้องกันรถ ทรงเข้าใจความทุกข์ของราษฎรอยู่ตลอดเวลา วันนี้เป็นวันฝนตก รถติดกันอย่างมหาศาล ถ้าขึ้นต้อไปติดขบวนอีกจะสร้างความทุกข์ให้กับประชาชน ทรงวิทยุบอกตำรวจว่า ขบวนจะแล่นไปพร้อมกัปรถของประชาชน ไม่ต้องกัน เคลื่อนที่ไปพร้อมกัน

๙. ชั้นติ คือ การมีความอดทน อดกลั้นต่อสิ่งท้งปวง รักษาควบคุม อาการ กาย วาจา ใจ ให้เรียบร้อย รวมทั้งอดกลั้นต่ออารมณ์ท้งปวงไม่แสดง กิริยา วาจา ตามอำนาจ โลกะ โทสะ โมหะและอดทนต่อทุกขเวทนาต่าง ๆ ท่านพุทธทาสภิกขุได้ให้ความหมายว่า ชั้นติ คือ ถ้าอดทน รอได้ คอยได้ ก็สมควรแก่ความเป็นผู้ทำอะไรได้สำเร็จ ถ้าไม่อดทน รอไม่ได้ คอยไม่ได้ก็เป็น บ้าตลอดเวลา ยิ่งเป็นผู้ใหญ่เท่าไรจะยิ่งต้องอดทนเท่านั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีชั้นติธรรมเป็นเลิศหาผู้ใดเปรียบเสมอ จากเหตุการณ์ที่ผ่านมาท้งในเมืองไทยและต่างประเทศบางครั้งเป็นเรื่องยากสำหรับพระองค์ที่จะทรงอดทนได้แต่พระองค์ยังทรงอดทนรักษาพระราชหฤทัย พระวาท พระวรกายและพระอาการ ให้สงบเรียบร้อยดงตามได้ในทุกสถานการณ์ ราษฎรชาวไทยสามารถรับรู้ผ่านสื่อโทรทัศน์จนจินตนา ถึงภาพที่พระองค์ประทับนั่ง สงบนานนับชั่วโมงขณะเป็นองค์ประธานในพระราชพิธีต่าง ๆ หรือแม้กระทั่งเสด็จทรงงานในพื้นที่ห่างไกล ดั่งเหตุการณ์ ที่ พล.อ.อ. กำธน สินธวานนท์ องคมนตรี เล่าว่า หลังจากเสด็จไปเปิดพิพิธภัณฑ์เกจิอาจารย์ ทางภาคอีสาน ณ จังหวัดสกลนคร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จไปทรงเยี่ยมราษฎร ท้งที่ยังไม่ทรงทันได้เปลี่ยนฉลองพระองค์ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงงานด้านศิลปาชีพ ขณะที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงออกเยี่ยมราษฎร เมื่อทรงทราบว่าราษฎรยังมีปัญหาน้ำไม่พอใช้ถึงแม้จะมีอ่างเก็บน้ำพอสมควรอยู่แล้ว มีพระราชดำริว่าอ่างเก็บน้ำถ้ายกประตูขึ้นอีกเล็กน้อย ก็จะเก็บน้ำเพิ่มได้อีกเป็นปริมาณมากขึ้นพอใช้ตามต้องการ แต่อย่างไรก็ดี

ขอบอ่างมีลักษณะชั้นโโดยรอบ บางแห่งลาดเอียงหากยกประตูน้ำขึ้น น้ำก็จะท่วมเข้าไปในพื้นที่สาธารณะบางส่วนแต่มีราษฎรเข้าไปปลูกพืชทำกิน อยู่ซึ่งหากทำตามกฎหมายเจ้าหน้าที่บ้านเมืองก็จะสามารถไล่ออกจากพื้นที่ ได้ทันที

แต่ในวันนั้นก็ได้ทรงพยายามอธิบายให้ชาวบ้านที่จะต้องเดือดร้อน เข้าใจ ทรงเจรจาดำเนินการที่จะหาที่ทดแทนและชดเชยให้ ทรงลงประทับที่พื้น เจริญอธิบายกับชาวบ้านอยู่นาน ชาวบ้านยังไม่เข้าใจก็ยังไม่เสด็จ พระราชดำเนินกลับ จนอาทิตย์ลับขอบฟ้า ผู้ว่าราชการจังหวัดต้องนำ เทียนไขมาจุด ทรงเจรจากับชาวบ้านจนหมดเทียนเป็นเล่ม เมื่อเข้าใจกันได้ ดีจึงได้เสด็จพระราชดำเนินกลับ ด้วยพระราชวิริยะอุตสาหะและพระขันติ ธรรมดังกล่าวทำให้การดำเนินการลุล่วงไปด้วยดี

๑๐. อวิโรธนะ หรือ อวิโรธนัง คือ ความหนักแน่น ถือความถูกต้อง เทียงธรรมเป็นหลัก ไม่เอนเอียงหวั่นไหวด้วยคำพูด ถ้อยคำดีร้าย อารมณ์ หรือราชสักการะใด ๆ ท่านพุทธทาสภิกขุได้ให้ความหมายว่า อวิโรธนะ คือ ความไม่มีอะไรพิรุช ความไม่ผิดไปจากแนวแห่งความถูกต้อง พิรุช หมายความว่า ผิดไปจากแนวแห่งความถูกต้อง ที่จะนำมาซึ่งความผิดพลาด อันตราย เป็นโทษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงยึดมั่นในทศพิธราชธรรมที่ เกี่ยวกับความเที่ยงธรรมอย่างเคร่งครัดในการทรงงาน หลักดังกล่าวอยู่ใน พระราชหฤทัยเสมอมา ไม่ว่าในพระราชจริยวัตร หรือ พระบรมราโชวาท พระราชดำรัสและพระราชกระแสที่พระราชทานแก่นักกฎหมายไม่ว่าจะเป็น ทนายความ อัยการ ผู้พิพากษา ตุลาการ อาจารย์สอนกฎหมาย หรือเป็น ผู้ใช้กฎหมายในหน้าที่ต่าง ๆ ทรงตักเตือนผู้ใช้กฎหมายอยู่เสมอว่าต้องใช้ กฎหมายอย่างเป็นธรรม และได้พระราชทานพระราชดำรัสอีกหลายองค์ต่อ นักกฎหมายให้ตระหนักถึงความยุติธรรม อันเป็นอุดมคติสูงสุดของ กระบวนการยุติธรรม ส่วนกฎหมายเป็นเพียงวิถีทางหรือเครื่องมือที่จะนำ

ไปสู่ความยุติธรรมเท่านั้น ดังนั้นจึงต้องรักษาความยุติธรรมเป็นสำคัญ มิใช่รักษาตัวเครื่องมือ ความยุติธรรมต้องมาก่อนและอยู่เหนือกฎหมาย การรักษาความยุติธรรมก็มีได้จำกัดอยู่เพียงแค่ขอบเขตของกฎหมาย หากต้องขยายไปถึงศีลธรรม จรรยา ตลอดจนเหตุและผลตามความเป็นจริงด้วย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ในระบอบประชาธิปไตยที่พระองค์ทรงเป็นประมุข ตลอดเวลาที่ผ่านมาได้ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจด้วยความสุขุม รอบคอบ ด้วยความรักต่อพสกนิกรของพระองค์ และด้วยความห่วงใยต่อความมั่นคงปลอดภัยของประเทศชาติ ทรงตั้งมั่นในทศพิธราชธรรม สังคหวัตถุและจักรวรรดิวัตร ทรงยึดหลักความสามัคคี ความไม่มื่อคติและทางสายกลางในการแก้วิกฤตการณ์ความวุ่นวายทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมที่ผ่านมา ทำให้ประเทศไทยผ่านช่วงเวลาดังกล่าวมาด้วยความสงบสุขเรียบร้อยและพัฒนาเจริญรุ่งเรืองมาจนทุกวันนี้ นับเป็นมหากษัตริย์คุณแก่ประชาชนชาวไทยเป็นล้นพ้น สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงเจริญรอยตามเบื้องพระยุคลบาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ในการบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่นานาประชาราษฎร์อย่างต่อเนื่อง และยังทรงถือปฏิบัติหลักทศพิธราชธรรมอย่างเคร่งครัด ดังจะเห็นได้จากการปฏิบัติพระราชกรณียกิจด้านต่าง ๆ อาทิ ด้านการแพทย์และการสาธารณสุข สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงตระหนักว่าสุขภาพพลานามัยอันดีของประชาชนเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างสรรค์ทรัพยากรบุคคลอันมีคุณภาพไว้เป็นพลังในการพัฒนาประเทศ จึงสนพระราชหฤทัยในการประกอบพระราชกรณียกิจด้านการแพทย์และสาธารณสุข เช่น เมื่อรัฐบาลได้จัดสร้างโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชขึ้นในท้องถิ่นที่ห่างไกลและทุรกันดารทั่วทุกภูมิภาคของประเทศจำนวน ๒๐ แห่ง ใน ๒๐ จังหวัด เพื่อน้อมเกล้าฯ ถวายเป็นของขวัญวันอภิเษกสมรส วันที่ ๒๓ มกราคม พ.ศ. ๒๕๒๐

โดยระดมเงินทุนจากศรัทธาของประชาชนชาวไทยทั่วทั้งประเทศ ซึ่งเป็น การระดมเงินทุนที่ใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์และต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๒๗ ได้มีการก่อสร้างขึ้นอีกแห่งที่ อำเภอด่านซ้าย จังหวัดแพร่ พระองค์ก็ทรง พระราชวินิจฉัยอุทิศเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมโรงพยาบาลเหล่านั้น อย่างสม่ำเสมอตลอดเวลาและพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ สนับสนุนให้มีอุปกรณ์การแพทย์เครื่องมือ เครื่องใช้ที่ทันสมัย เพื่อสามารถ ให้บริการที่ดีแก่ประชาชน ด้านการทหาร สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงมีพระยศทางทหารทั้ง พลเอก พลเรือเอกและ พลอากาศเอก ทรงปฏิบัติพระราชภารกิจด้านการทหาร โดยทรงเข้าร่วม ปฏิบัติการรบในการต่อต้านการก่อการร้ายบริเวณภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย รวมทั้งการคุ้มกันพื้นที่ในบริเวณรอบค่ายผู้อพยพ ชาวกัมพูชา ที่เขาล้าน จังหวัดตราด โดยมีได้ทรงมีความฉลาดในการรบ แต่กลับทรงถือปฏิบัติหน้าที่ต่อบ้านเมืองและประชาชนชาวไทยเป็นสำคัญ ด้านการศาสนา สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงฝึกฝน ในพระพุทธศาสนาด้วยทรงมีพระราชศรัทธา ทรงพระผนวชเมื่อวันที่ ๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๒๑ ระหว่างทรงพระผนวช ทรงศึกษาและปฏิบัติ พระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด นอกจากนั้นได้เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ไปทรงปฏิบัติพระราชภารกิจทางศาสนาเป็นประจำ เช่น ไปทรงเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากรณ ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ตามฤดูกาล ไปทรงบำเพ็ญพระราชกุศลใน วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา และในพระราชพิธีถวายผ้าพระกฐิน ณ พระอารามหลวงต่าง ๆ เป็นต้น ด้านการเกษตร นับตั้งแต่ทรงพระเยาว์ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร โดยเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ไปทรงเยี่ยมราษฎรในภูมิภาคต่าง ๆ

ของประเทศมาตลอด ทรงสั่งสมประสบการณ์เกี่ยวกับบ้านเมืองและชีวิตความเป็นอยู่ของราษฎรเป็นอย่างดี ดังเห็นได้จากโครงการตามพระราชดำริ เช่น โครงการเกษตรวิชาตามพระราชดำริ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เพื่อเป็นศูนย์การเรียนรู้ด้านการเกษตร คลินิกการเกษตร คหกรรมเกษตร และศูนย์ฝึกอบรมการทำเกษตรบนพื้นที่สูงอย่างสมบูรณ์แบบเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรดิน น้ำ และป่าไม้ให้คงความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติอย่างยั่งยืน ด้านการศึกษา สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงทราบว่าเยาวชนในถิ่นทุรกันดารยังด้อยโอกาสทางการศึกษา จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระราชทรัพย์แก่กรมสามัญศึกษา เพื่อทรงร่วมในการจัดสร้างโรงเรียนมัธยมศึกษาในถิ่นทุรกันดาร ๖ โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนมัธยมพัชรกิติยาภา จังหวัดนครพนม กำแพงเพชร สุราษฎร์ธานี โรงเรียนมัธยมสิริวัณวรี จังหวัดอุดรธานี สงขลาและฉะเชิงเทรา โดยได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงวางศิลาฤกษ์อาคารเรียน ทรงรับโรงเรียนไว้ในพระราชูปถัมภ์ พระราชทานวัสดุอุปกรณ์การศึกษาอันทันสมัย เช่น คอมพิวเตอร์ โทรทัศน์ พระราชทานคำแนะนำและทรงส่งเสริมให้โรงเรียนดำเนินโครงการอันเป็นประโยชน์แก่นักเรียน เช่น โครงการอาชีพอิสระ เพื่อให้เยาวชนใช้ความรู้ประกอบอาชีพเลี้ยงตนและครอบครัวได้เมื่อจบการศึกษา พระองค์ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมโรงเรียน เพื่อทรงติดตามผลการศึกษาอย่างสม่ำเสมอ สำหรับในระดับอุดมศึกษา ได้ทรงพระกรุณาเสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไปพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ปีละเป็นจำนวนมากทุกปี ด้านสังคมสงเคราะห์ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงพระกรุณาห่วงใยในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของราษฎร ได้ทรงพระราชวริยะอุตสาหะ เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรที่อาศัยอยู่ในชุมชนแออัดของกรุงเทพฯ ฯ หลายชุมชนและมีพระราชดำรัสถาม

ทุกข์สุขและความเป็นอยู่ด้วยความห่วงใย พร้อมกับได้พระราชทานเครื่องอุปโภคบริโภคแก่ราษฎรเหล่านั้น รวมทั้งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ช่วยพัฒนาสภาพความเป็นอยู่และสิ่งแวดล้อมในบริเวณชุมชนแออัดเหล่านี้ให้ดีขึ้น ในคราวมหาอุทกภัย พ.ศ. ๒๕๕๔ ได้เสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานสิ่งของบรรเทาทุกข์แก่ผู้ประสบทรงห่วงใยในความทุกข์ยากเดือดร้อน และทรงเป็นกำลังใจให้แก่ผู้ประสบอุทกภัย ยังมีพระราชกรณียกิจด้านอื่น ๆ อีกมาก อาทิ ด้านการต่างประเทศ ด้านการบินล้วนแล้วแต่เป็นคุณูปการแก่ชาติบ้านเมืองและประชาชนชาวไทยทั้งสิ้น จากพระราชกรณียกิจที่กล่าวข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่า ทรงยึดถือหลักทศพิธราชธรรมมาโดยตลอด นับว่าเป็นพระมหากษัตริย์ผู้ทรงเมตตาต่อปวงชนชาวไทยอย่างยิ่ง และนับว่าทศพิธราชธรรมไม่ใช่ธรรมสำหรับพระมหากษัตริย์เท่านั้น แต่หากพระบรมวงศานุวงศ์ก็ทรงนำไปถือปฏิบัติได้โดยหลักของทศพิธราชธรรมนี้ก็เปรียบเสมือนหลักธรรมของผู้นำหรือหลักธรรมของนักปกครองที่สามารถนำมาใช้ในการบริหารปกครองประเทศหรือบริหารปกครองคนในหน่วยงานหรือองค์กรได้ เพราะถือว่าเป็นคุณธรรมประการหนึ่งที่เป็นหลักธรรมในการปกครองตนเองหรือหมู่คณะและสังคม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่บุคคลและหมู่คณะตลอดจนสังคมโดยรวม ซึ่งในสังคมนั้นประกอบไปด้วยหมู่คนจำนวนมาก การที่จะให้คนทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ก็จำเป็นต้องมีหลักในการยึดถือและปฏิบัติร่วมกัน ซึ่งหลักทศพิธราชธรรมนี้ ถือเป็นหลักธรรมะดังกล่าวที่จะช่วยให้เกิดความสงบสุขในสังคม หน่วยงานหรือองค์กร เพื่อการอยู่ร่วมกันแบบพึ่งพาอาศัยกัน ดังนั้นถ้าสังคม หน่วยงานหรือองค์กรใดใช้ธรรมะในการปกครอง ก็จะนำมาซึ่งความร่มเย็นเป็นสุขให้กับประชาชนในประเทศ หรือบุคลากรในหน่วยงานหรือองค์กรนั้น ๆ แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าสังคม หน่วยงานหรือองค์กรใดไม่มีจริยธรรมหรือธรรมในการปกครอง ก็จะทำให้เกิดการรุ่มรวย ขาดความ

สุขในการดำเนินชีวิต หรือปฏิบัติงานในสังคม หน่วยงานหรือองค์กรนั้น ๆ ในปัจจุบันประชาคมโลกเรียกร่องการปกครองหลักธรรมมาภิบาลซึ่งสหประชาชาติกำหนดหลักการไว้ ๘ ประการ คือ การมีส่วนร่วม การปฏิบัติตามหลักนิติธรรม ความโปร่งใส ความรับผิดชอบ การมุ่งเน้นฉันทามติ ความเสมอภาค หลักประกันประสิทธิภาพและประสิทธิผล การตอบสนอง เห็นได้ว่าทศพิธราชธรรมกับธรรมมาภิบาลเป็นเรื่องเดียวกัน ทั้งในเนื้อหาและวิธีการ พระมหากษัตริย์ของไทยทรงใช้ธรรมในการปกครองประเทศมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน ก่อนที่ชาติตะวันตกจะพูดถึงธรรมมาภิบาลเสียอีกตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจอธิปไตยในการปกครองประเทศโดยทรงอยู่ในทศพิธราชธรรม ทำให้ชาติไทยดำรงเอกราชและสงบสุขตลอดมา ผู้นำองค์กรทางราชการได้รับมอบให้ใช้อำนาจตามกฎหมายอันเป็นส่วนหนึ่งของอำนาจอธิปไตย ย่อมต้องนำหลักทศพิธราชธรรมมาประพฤติปฏิบัติให้สอดคล้องกันกับพระประมุขจะทำให้ทุกภาคส่วนทุกอณูของระบอบการปกครองดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ยุติธรรม สามัคคีกลมเกลียว ทั้งภาครัฐและภาคประชาชนประเทศชาติจะเจริญวัฒนาสถาพรอย่างยั่งยืนสืบไป เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ๕ รอบ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๕๕ ข้าพระพุทธเจ้าขอน้อมเกล้าฯ ถวายพระพรให้ทรงเจริญพระชนมพรรษายิ่งยืนนาน ทรงเจริญด้วยจตุรพิธพรชัย ทรงเป็นมิ่งขวัญของปวงชนชาวไทยตลอดกาลนาน

การบรรยายธรรมในหัวข้อ “ธรรมะสำหรับผู้นำองค์กร”

โดย รองศาสตราจารย์ ดร.พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิธิบุญยากร)

เจริญพร ท่านองคมนตรี นายอรรถนิติ ดิษฐอำนาจ ท่านประธาน
ศาลรัฐธรรมนูญ นายสันต์ สร้อยพิสุทธิ์ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และ
ผู้มีเกียรติทุกท่าน^๑

ก่อนอื่น อาตมาต้องขออนุโมทนาขอบคุณสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ
ที่ได้อาราธนาให้อาตมาได้มีโอกาสมาแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และมุมมองเกี่ยวกับ
“ทศพิธราชธรรม” ในฐานะที่เป็นธรรมสำหรับผู้นำองค์กร กับท่านทั้ง
หลายที่เป็นผู้หลักผู้ใหญ่ในบ้านเมือง และเป็นกำลังหลักสำคัญในการพัฒนา
ชาติบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรือง และสงบ ร่มเย็น เป็นสันติสุข โดยเฉพาะอย่าง
ยิ่ง เป็นผู้ที่มิบทบาทสำคัญในการเชื่อมประสานกลุ่มคนต่าง ๆ ในสังคมให้
สามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เคารพและให้เกียรติบนฐานของหลัก
ธรรมอย่างทศพิธราชธรรม ซึ่งเป็นธรรมะสำหรับผู้นำองค์กรที่ต้องรับผิดชอบ
ต่อชะตากรรมของประเทศชาติ และสังคมไทย

ผู้นำกับราชา : คุณค่าอยู่ที่ใด

เมื่อวิเคราะห์แง่มุมที่สัมพันธ์กับบริบทของการนำเสนอหลักการ

---

^๑ ปาฐกถาพิเศษ เรื่อง “ทศพิธราชธรรม : ธรรมะสำหรับผู้นำองค์กร” ในโอกาสที่
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญได้จัดโครงการปาฐกถาพิเศษ เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคล
เฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๕๕ ของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ
สยามมกุฎราชกุมาร

“ทศพิธราชธรรม” เพื่อประยุกต์ และตีความให้หลักการดังกล่าวเป็น “ธรรมะสำหรับผู้นำองค์กร” ตามความมุ่งหมายของการนำเสนอในงานนี้ คำว่า “ผู้นำ” ที่สามารถที่จะเทียบเคียงให้เข้ากับบริบทของการนำเสนอ ย่อมมีนัยที่สอดคล้องกับคำว่า “ราชา” ในพระพุทธศาสนา คำถามมีว่า คนที่ไม่ได้เป็นราชาจะสามารถเรียกขานว่า “เป็นผู้นำ” ในพระพุทธศาสนาได้หรือไม่? คำตอบคือ “ได้” และพระเถระผู้ที่สามารถยืนยันในประเด็นนี้คือ “พุทธทาสภิกขุ” ท่านชี้ว่า “ราชาไม่ได้แปลว่า King แต่ราชา แปลว่า พอใจ กล่าวคือ ผู้ใดก็ตามที่คิด พุด หรือกระทำการสิ่งใดแล้ว มหาชนพากันแซ่ซ้องสรรเสริญว่า พอใจ ผู้นั้นควรเรียกว่า ราชา” หากถือเอาตามคติของหลวงพ่อบุทธทาสภิกขุ จะมีคำถามต่อไปว่า “ผู้นำคนใด คิด พุด หรือกระทำการไปแล้ว เหล่าโจรพากันสรรเสริญว่า พอใจ เราควรเรียกผู้นั้นว่าเป็นพระราชาด้วยใช่หรือไม่? คำตอบคือ อาจจะเรียกผู้นั้นได้ว่า “ราชาในหมูโจร” แต่หากถือตามมติของพระพุทธศาสนาแล้ว ราชาที่ยิ่งใหญ่ในพระพุทธศาสนานั้น “จะต้องเป็นคนหรือกลุ่มคนที่ทำให้ผู้อื่นพึงพอใจโดยธรรม” หากเป็นเช่นนั้น จำเป็นจะต้องตั้งคำถามต่อไปเช่นกัน คำว่า “โดยธรรม” หรือ “โดยชอบธรรม” นั้น มีแง่มุมที่สัมพันธ์และเกี่ยวข้องในประเด็นใดบ้าง การนำเสนอครั้งนี้ จะหาคำตอบโดยการอธิบายถึงพัฒนาการ และที่มาของคำว่า “ผู้นำ” ในความหมายของคำว่า “ราชา” และตอบประเด็นคำว่า “โดยธรรม” นั้น ครอบคลุมในประเด็นใดบ้าง อันจะนำไปสู่การใช้หลักการดังกล่าวพัฒนาผู้นำ หรือผู้ปกครองให้สามารถนำกลุ่มคนต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ร่วมกันในองค์กร ชุมชน และสังคมได้อย่างมีความสุข เคารพ และให้เกียรติในศักดิ์ศรีของกันและกันต่อไป

พัฒนาการของ “ราชา” ในคัมภีร์อัคคัญญสูตร

สังคมตามที่ปรากฏในอัคคัญญสูตรนั้นเกิดภาวะวิกฤติ เพราะกลุ่มคนต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ร่วมกันเกิด “ความโลภ” จึงแย่งชิงทรัพย์สินสมบัติของ

คนอื่น ๆ รวมไปถึงสมบัตินกลางของสังคมไปใช้สอยเพื่อประโยชน์ส่วนตน จึงเกิดการตำหนิติเตียนต่อพฤติกรรมในลักษณะดังกล่าว ในบางครั้ง สามารถจับผู้กระทำผิดได้ แต่บางคนไม่ยอมรับความเป็นจริงว่าได้กระทำการดังกล่าว จึงทำให้ผู้สูญเสียทำร้ายร่างกายกลุ่มคนที่แย่งชิงทรัพยากรของตัวเองไปในที่สุดแล้ว จึงนำไปสู่การปรึกษาหารือร่วมกันว่า “จำเป็นอย่างไรที่พวกเราจะต้องแต่งตั้งโดยการสมมติบุคคลใดบุคคลหนึ่ง (มหาชนสมมติ) เพื่อทำหน้าที่ในการ “ว่ากล่าวผู้ที่ควรว่ากล่าว ตีเตียนผู้ที่ควรตีเตียน ขับไล่ผู้ที่ควรขับไล่โดยชอบ” โดยที่กลุ่มคนต่าง ๆ จะตอบแทนผู้ที่ทำหน้าที่นี้ด้วยการแบ่งปันทรัพย์ (ภาษี) ส่วนตัวเป็นการตอบแทนการทำหน้าที่ดังกล่าว

หลังจากนั้น จึงนำไปสู่การกำหนดคุณสมบัติของบุคคลที่จะมาเป็นผู้นำ ทั้งบุคลิกลักษณะ และคุณสมบัติภายใน และเชื่อใจถือว่า “มาเถิด ท่านผู้เจริญ ขอท่านจงว่ากล่าวผู้ที่ควรว่ากล่าว จงตีเตียน ผู้ที่ควรตีเตียน จงขับไล่ผู้ที่ควรขับไล่โดยชอบเถิด และพวกเราจะแบ่งปันข้าวมสาส์ให้แก่ท่าน” ผู้นำขึ้นปกครองโดยมอบอำนาจให้บริหารจัดการบ้านเมืองตามมหาชนพากันสมมติ (มหาชนสมมติ) แล้ว โดยมอบอำนาจให้ผู้นำเป็นใหญ่ในหน้าที่ เพื่อให้มีหน้าที่ในการแบ่งปันผลทางการเกษตร ผู้นำคนนั้น จึงได้รับการเรียกขานว่า “กษัตริย์” และเมื่อกษัตริย์ได้ตั้งใจทำหน้าที่แบ่งปันผลทางการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล จนมหาชนเกิดความพึงพอใจ มหาชนจึงได้พากันขนานนามกษัตริย์อีกชื่อหนึ่งว่า “ราชา” ซึ่งหมายถึง “บุคคลผู้ที่ทำหน้าที่สร้างความพอใจให้แก่ประชาชนโดยธรรม”

ฉะนั้น ผู้นำที่มหาชนพากันสมมติ (มหาชนสมมติ) ให้มีอำนาจในการแบ่งปันผลทางการเกษตร (กษัตริย์) จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องตระหนักอยู่เสมอว่า “ทำอย่างไรจึงจะทำให้มหาชนเกิดความยินดี และพึงพอใจในการทำหน้าที่” (ราชา) ตัวแปรสำคัญที่จะเป็นกรอบในการทำให้มหาชนพากันเรียกขานผู้นำว่า “ราชา” นั้น คือ “โดยชอบธรรม” หรือ “โดยธรรม” ตามนัยนี้ จึงมีความเป็นที่จะต้องกำหนดตัวชีวิตให้มี “ธรรมสำหรับราชา”

ซึ่งธรรมสำหรับราชานั้นแบ่งออกเป็น ๒ ชุด คือ (๑) ชุดสำหรับการพัฒนา
อารมณฺ์ของราชา ได้แก่ “ทศพิธราชธรรม” และ (๒) ชุดสำหรับพัฒนา
ศักยภาพความสามารถของราชา ได้แก่ “ราชสังคหัตถุธรรม”

กล่าวโดยสรุปเกี่ยวกับประเด็นพัฒนาการของผู้นำที่ได้รับการ
เรียกขานว่า “ราชา” ในพระพุทธศาสนาตามที่ปรากฏในอัครคํัญญสูตร
ราชา จึงแปลว่า “ผู้ที่ยังบุคคลเหล่านี้ให้ยินดีโดยชอบธรรม” (ธมฺเณน ปเรธฺยเซติ)
หมายถึง “ผู้ที่ทำหน้าที่ในการสร้างความพอใจให้แก่ประชาชนโดยธรรม”
ตัวชี้วัด (Key Performance Indicator : KPI) คือ “ผู้นำที่ได้รับการสมมติ
จากมหาชนสามารถแบ่งปันพืชผลทางการเกษตร จนทำให้ประชาชน หรือ
ผู้ตามเกิดความยินดีหรือพึงพอใจโดยธรรม” คำว่า “โดยธรรม” ในที่นี้มีนัย
ที่สะท้อนว่า ผู้นำจะต้องมีหลักการในการบริหารจัดการทั้ง ๒ มิติ คือ
(๑) มิติด้านอารมณ์ (Emotion) ในบริบทนี้ หมายถึง “ทศพิธราชธรรม”
และ (๒) มิติด้านความรู้ความสามารถ (Wisdom) ในบริบทนี้ หมายถึง
“ราชสังคหัตถุธรรม” แต่ในการนำเสนอครั้งนี้ จะเน้นประเด็นที่เกี่ยวข้อง
กับการใช้ทศพิธราชธรรมเป็นเครื่องมือพัฒนาอารมณฺ์ของผู้นำ หรือผู้ปกครอง
ในมุมมองของพระพุทธศาสนา

มายาคติเกี่ยวกับทศพิธราชธรรม

เมื่อกล่าวถึง “ทศพิธราชธรรม” กลุ่มคนจำนวนมากมักจะเข้าใจกัน
ว่า “เป็นธรรมของพระราชา” หรือ “เป็นหลักปฏิบัติสำหรับพระราชา”
เท่านั้น แต่เมื่อวิเคราะห์ตามเจตนารมณฺ์ของหลักการชุดนี้ตามที่ปรากฏใน
อัครคํัญญสูตรซึ่งเป็นคัมภีร์หลักที่กล่าวถึงที่มาของคำว่า “ราชา” แล้ว พบว่า
พระพุทธเจ้าไม่ได้ออกแบบหลักการนี้ขึ้นมาเพื่อเป็นหลักปฏิบัติสำหรับกลุ่ม
คนที่ได้รับการเรียนชานโดยชื่อว่า “ราชา” เท่านั้น หากทรงมุ่งเน้นให้เป็น
หลักปฏิบัติสำหรับ “กลุ่มคนชนชั้นปกครองหรือผู้นำ” โดยทั่วไป ไม่ว่าจะ
เป็นผู้นำในระดับใดก็ตาม ในขณะเดียวกัน คำว่า “ราชา” ในพระพุทธศาสนา

จึงไม่ได้หมายถึง “King” ตามศัพท์บัญญัติที่ปรากฏในสังคมตะวันตก

ในความเป็นจริงแล้ว เราสามารถจำแนกคำว่า “ราชา” ตามแนวพระพุทธศาสนาดังที่ได้นำเสนอในเบื้องต้นออกเป็น ๒ ความหมายใหญ่ด้วยกัน คือ

(๑) ความหมายที่สัมพันธ์กับคน หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ได้รับการสมมติจากมหาชนให้ขึ้นมาทำหน้าที่ตามบทบาทที่มหาชนได้วางกรอบและมอบหมายให้กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อสร้างความพึงใจให้แก่มหาชน และผลจากการทำหน้าที่ดังกล่าว จึงได้รับการเรียกขานว่า “ราชา” ซึ่งราชาจึงได้ใช้อำนาจดังกล่าวเข้ามาทำหน้าที่ในการบริหารจัดการรัฐ เพื่อให้ประชาชนที่อาศัยอยู่ในรัฐเกิดความร่มเย็นเป็นสุข และอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขภายใต้การแบ่งปันผลประโยชน์และทรัพยากรอย่างเท่าเทียมทั่วถึง และเที่ยงธรรม โดยการสร้างระเบียบและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนสามารถใช้เป็นหลักในการประพฤติและปฏิบัติร่วมกันอย่างยุติธรรม และทุกฝ่ายยอมรับได้

(๒) ความหมายที่สัมพันธ์กับธรรม หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มคนที่ทำให้ผู้อื่นมีความยินดีปราศจากการทำหน้าที่ของผู้นำ ประเด็นนี้ สอดรับกับหลักการในพระพุทธศาสนาที่ว่า “บุคคลที่ทำให้ผู้อื่นยินดีปราศหรือพึงพอใจโดยธรรม” จึงสามารถได้รับการเรียกขานว่า “ราชา” ฉะนั้น ราชาซึ่งทำหน้าที่ในการนำตามความหมายนี้ จึงหมายถึงผู้นำที่คิด พูด หรือกระทำสิ่งใดแล้วประชาชนเกิดความยินดีปราศ หรือประชาชนเกิดความพึงพอใจต่อการปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง

ทศพิธราชธรรม : ธรรมะสำหรับราชา ?

มักจะมีคำกล่าว “ทศพิธราชธรรม” เป็นธรรมสำหรับราชาเท่านั้น หากเป็นไปในลักษณะนี้ก็จะเกิดคำถามตามมาว่า “คนหรือกลุ่มคนที่ไม่ได้เป็นผู้นำ หรือผู้ปกครองย่อมไม่มีโอกาสที่จะเป็นราชาได้ใช่หรือไม่ ?”

เนื่องจากว่าราชาสามารถที่จะเป็นผู้นำ หรือผู้ปกครองได้อย่างเต็มภาคภูมิ แต่ผู้นำหรือผู้ปกครองไม่สามารถเป็นราชาได้ ด้วยเหตุที่ตัวเองไม่ได้มีสถานะเป็นราชา ในความเป็นจริงแล้ว พระพุทธศาสนาได้ชี้ชัดว่า “ผู้นำ หรือผู้ปกครองทุกคนสามารถเป็นราชาได้” แม้ว่าเขาเองจะไม่ได้มีสถานะเป็นราชาโดยสายเลือด ก็ตาม เพราะคำว่า “ราชา” ในพระพุทธศาสนานั้น หมายถึง “คนหรือกลุ่มคนที่ทำให้คน หรือกลุ่ม คนอื่น ๆ พอใจโดยธรรม” ตามศัพท์บาลีที่ว่า “ธมฺเมน ปเร รยฺเซติ” ฉะนั้น ถ้าอธิบาย และให้คำจำกัดความตามความหมายที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา คนที่เป็นผู้นำ หรือผู้ปกครองทุกคน ซึ่งคิด พูด หรือกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้คน หรือบุคคลอื่น ๆ พึงใจโดยธรรม เราสามารถเรียกคนเหล่านั้นว่า “ราชา”

โจรเป็นราชาได้หรือไม่ ?

แต่หากถือเอาตามนัยนี้ ย่อมทำให้เกิดคำถามว่า หากผู้นำ หรือผู้ปกครองคนใด หรือกลุ่มใดทำให้บุคคลอื่นพึงพอใจ ย่อมเหมาะเรียกรวมว่า “ผู้นำ หรือผู้ปกครองกลุ่มนั้น ย่อมได้รับการเรียกขานว่าราชาทั้งสิ้นใช่หรือไม่ ? ตัวอย่างที่น่าสนใจประการหนึ่งในคัมภีร์พระพุทธศาสนา คือ “ราชโจร” หรือ “ราชาในกลุ่มโจร” เพราะเมื่อโจรซึ่งเป็นผู้นำได้ทำหน้าที่แบ่งปันส่วนทรัพย์สมบัติที่แย่งชิงจากบุคคลอื่นมาแบ่งให้ลูกน้องจนทุกคนเกิดความพึงพอใจ เราจะสามารถเรียกหัวหน้าโจรว่าเป็น “ราชา” ได้หรือไม่ ? คำตอบคือ เราสามารถเรียกหัวหน้าโจรว่าเป็น “ราชาในหมู่โจร ราชาของชาวโจร ราชาของสมาคมโจร” ได้เช่นกัน ในกรณีที่สามารทำให้ลูกน้องโจร หรือทำให้คนอื่นพอใจจากการแบ่งปันสมบัติที่เกิดจากการแย่งชิง แต่ตามนัยยะของพุทธศาสนา เราไม่สามารถเรียกขาน “ราชาในหมู่โจร” ว่าเป็น “ราชาแท้” ถึงแม้จะทำให้คนอื่นพอใจ เหตุผลสำคัญเพราะในพระพุทธศาสนาถือว่า การที่จะทำให้คนอื่นพอนั้นจะต้องใช้ธรรมเป็นตัวแปรสำคัญถามว่า “โจรใช้ธรรมหรือไม่ ?” อาจจะใช้ธรรมสำหรับหมู่โจร แต่ธรรมของ

หมู่โจรที่แย่งชิงทรัพย์สมบัติแล้วแบ่งปันด้วยความโลภนั้นนับเป็นอกุศลธรรม ในขณะที่ธรรมของคนที่เป็นผู้นำในฐานะเป็นราชานั้นดำเนินอยู่บนพื้นฐานของกุศลธรรม ฉะนั้น คำว่า “ราชา” ในบริบทนี้ จึงหมายถึงการที่ทำให้คนอื่นพอใจโดยธรรม ภาษาบาลีจึงใช้คำว่า “ธมฺเมน ปเร ธรุเชติ” หมายถึง ผู้ที่ทำให้คนอื่นพึงพอใจโดยธรรม เราจึงเรียกว่า “ราชา” ผู้นำ หรือผู้ปกครอง คนใดก็ตามที่ทำให้คนอื่นพึงพอใจโดยธรรม เราจึงเรียกคนนั้นว่าเป็นราชา แต่ถ้าทำให้คนอื่นพึงพอใจโดยธรรม เราเรียกคนนั้นว่าราชาในหมู่ของโจร

คำถามมีว่า “โดยธรรม” มีนัยที่ครอบคลุมในประเด็นใดบ้าง จึงจะสามารถสะท้อนนัยของคำว่า “โดยธรรมอย่างสมบูรณ์” และสอดคล้องกับหลักการทางพระพุทธศาสนา บุคคลที่ได้รับการเรียกขานว่าเป็นผู้นำโดยธรรมนั้น จำเป็นจะต้องมีธรรมเป็นใหญ่ มีธรรมเป็นที่พึ่ง มีธรรมกำกับ มีธรรมหล่อเลี้ยง คำว่าโดยธรรมคำนี้ จึงหมายถึงมีธรรมเป็นใหญ่ มีธรรมเป็นที่พึ่ง มีธรรมกำกับ มีธรรมเป็นเครื่องหล่อเลี้ยงใจ ซึ่งมีแง่มุมที่แตกต่างจากการใช้ธรรมเป็นเครื่องมือกำกับ เราต้องแยกออกจากกัน ถ้าเป็นโจรจะต้องมีธรรมเป็นเครื่องหล่อเลี้ยงใจ แต่ถ้าเป็นราชาจะต้องมีธรรมเป็นเครื่องหล่อเลี้ยงใจ ฉะนั้น คำว่า “โดยธรรม” ในบริบทนี้ จึงหมายถึง “ทศพิธราชธรรม” ซึ่งจะเป็นตัวชี้วัดการปฏิบัติหน้าที่ของผู้นำ หรือผู้ปกครองให้ได้ชื่อว่า เป็น “ราชา”

ทศพิธราชธรรม : หลักการสำหรับพัฒนาอารมณฺ์ของผู้นำ

ทศพิธราชธรรมเป็นหลักการสำคัญในการกล่อมเกล่าอารมณฺ์ หรือเป็นธรรมที่หล่อเลี้ยงอารมณฺ์ของคนที่เป็นผู้นำเพื่อให้ผู้นำสามารถกำกับ และควบคุมอารมณฺ์ของผู้นำให้สามารถบริหารจัดการอารมณฺ์ และความรู้สึกของตัวเองให้มีสุขภาพจิตดี คุณภาพจิตดี และสมรรถภาพจิตดี จะเห็นว่าทศพิธราชธรรม เป็นหลักปฏิบัติสำหรับกล่อมเกล่าจิตใจเพื่อให้สามารถปรับใจให้สอดคล้องกับวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ที่เข้ามากระทบ และทดสอบจิตใจ และ

สามารถตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง ไม่มีอคติ และมุ่งประโยชน์ส่วนรวมที่จะเกิดขึ้นแก่สังคมเป็นสำคัญ

คำถามมีว่า เพราะเหตุใดทศพิธราชธรรมจึงต้องเน้นไปที่การพัฒนาให้ผู้นำ หรือผู้ปกครองมีความฉลาดทางอารมณ์ ? (Emotional Quotient) เหตุผลสำคัญคือ (๑) ผู้นำจะต้องเข้าไปสัมพันธ์กับคนหมู่มาก อีกทั้งสามารถให้คุณและโทษแก่คนจำนวนมาก และ (๒) ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้นำจะต้องมีความฉลาดทางอารมณ์ เพราะว่าคน หรือกลุ่มคนที่จะเป็นผู้นำ หรือผู้ปกครองได้นั้นจำเป็นจะต้องมีอารมณ์ที่สงบนิ่ง ไม่เป็นทาสของกิเลสที่เข้ามาทำทลายการตัดสินใจของผู้นำ และหากผู้นำ หรือผู้ปกครองมีสภาพทางอารมณ์ที่ไม่นิ่งเพียงพอ การปฏิบัติหน้าที่ของผู้นำ หรือผู้ปกครองจะนำไปสู่ผลเสีย หรือหายนะที่จะเกิดขึ้นตามมาแก่ชุมชน หรือสังคมจนยากต่อการคาดเดาได้ ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ ผู้นำหรือผู้ปกครองจึงจำเป็นต้องมี “หลักทศพิธราชธรรม” เอาไว้เป็นเครื่องมือดำรงตน หรือครองตนให้สอดคล้องกับการปฏิบัติหน้าที่ต่อไป

ตามหลักทางสรีรวิทยาแล้ว มนุษย์ประกอบด้วยสมองสองซีกคือ ซีกด้านซ้าย กับซีกด้านขวา สมองซีกด้านซ้ายนั้น จะเน้นเรื่องการใช้เหตุผลต่อการตัดสินใจเลือกที่จะกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ในขณะที่สมองซีกขวานั้น จะเน้นเรื่องอารมณ์ และความรู้สึก สมองด้านนี้จึงมีความอ่อนไหว และเอนเอียงไปตามตัวแปร หรือเงื่อนไขต่าง ๆ ที่เข้ามากระทบใจของตัวเอง เหตุผลที่พระพุทธศาสนานำเสนอหลักการทศพิธราชธรรมขึ้นมาเป็นตัวชี้วัด (Indicator) นั่นก็เพื่อให้ผู้นำได้ใช้หลักการนี้เป็นเครื่องมือในการกลมกล่อมเกลารอารมณ์และความรู้สึกที่สัมพันธ์กับสมองซีกด้านขวา เพราะเมื่อผู้นำหรือผู้ปกครองได้ใช้หลักการนี้พัฒนาอารมณ์ (Emotion) ของตัวเอง จะส่งผลต่อการใช้ปัญญา (Wisdom) ในการตัดสินใจ หรือเลือกกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้เป็นไปในเชิงบวกมากยิ่งขึ้น

จากอารมณ์สู่อาจม อาวุธ และอามิส

จากตัวอย่างของวิกฤติผู้นำ หรือผู้ปกครองตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน นั้น พบว่า หากผู้นำ หรือผู้ปกครองท่านใดไม่สามารถกำกับ หรือควบคุม อารมณ์ของตนเองแล้ว ผู้นำจะพัฒนา “อารมณ์” ไปสู่ “อาจม” ซึ่งจะทำให้ ผู้นำมีอารมณ์ที่เน่าเหม็นอยู่ตลอดเวลา และจะทำให้การคิด การพูด และการกระทำของตัวผู้นำอยู่ในสภาวะเน่าเหม็นเช่นเดียวกัน ยิ่งไปกว่านั้น การที่ผู้นำไม่สามารถควบคุมตัวเองได้ โดยปล่อยให้อารมณ์เป็นใหญ่ครอบงำ จิตใจของตัวเอง อาจจะเป็นผลให้ผู้นำพัฒนาอารมณ์ไปสู่ “อาวุธ” โดยการ แปรอารมณ์ของตนเองเป็นอาวุธอันแหลมคมและมีพลังานุภาพรุนแรงเข้าไป ทิ่มแทงกลุ่มคนต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว ไม่ว่าจะเป็นหัวหน้า เพื่อน ครอบครัว ลูกน้อง จนขยายวงไปสู่องค์กร ชุมชนและสังคม ผลเสียที่จะตามมาหลังจาก นั้น การที่ผู้นำไม่สามารถควบคุมอารมณ์ต่อการอยากได้ผลประโยชน์มาก จนเกินไป ทั้ง ๆ ที่ตนเองไม่มีศักยภาพเพียงพอที่จะได้มาตามทำนองครอง ธรรม อาจจะทำให้ผู้นำเห็นแก่ “อามิสสินจ้าง” ที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลนำ มาเสนอเพื่อล่อตาล่อใจ (Temptation) ให้หลงใหลเคลิบเคลิ้มจนขาดความ ยั้งคิด ด้วยเหตุนี้ หลักการทศพิธราชธรรมจึงเป็นหลักปฏิบัติเพื่อพัฒนา อารมณ์ของผู้นำไม่ให้แปลงอารมณ์ไปสู่อาจมผสมตัวเป็นอาวุธจนไม่สามารถ หยุดยั้งใจให้เห็นแก่อามิสสินจ้างได้

ทศพิธราชธรรม : วัคซีนป้องกันโรค Abuse of Function & Power

การปฏิบัติหน้าที่ของผู้นำ หรือผู้ปกครองในองค์กรภาครัฐในยุค ปัจจุบัน มักจะก่อให้เกิดการตั้งคำถามต่อการทำหน้าที่ และการใช้อำนาจอยู่ ตลอดเวลา จนเป็นที่มาของการฟ้องร้องตามกฎหมายอาญามาตรา ๑๕๗ ซึ่งระบุว่า “ผู้ใดเป็นเจ้าของพนักงานปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดย มิชอบ เพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด หรือปฏิบัติ หรือละเว้นการ ปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริต” และในขณะเดียวกัน คณะกรรมการป้องกันและ

ปราบปรามทุจริตแห่งชาติได้ออกประกาศกำหนดตำแหน่งเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ต้องห้ามมิให้ดำเนินการการตามความในมาตรา ๑๐๐ แห่งกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามทุจริต ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่อยู่ในหมวด ๙ ว่าด้วยการขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนบุคคลและประโยชน์ส่วนรวม

โดยหลักทั่วไปแล้ว ผู้นำในองค์กรของรัฐมักจะใช้อำนาจ ๒ อย่างเข้าไปสัมพันธ์กับการใช้อำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติงานของตัวเอง คือ อำนาจที่มาพร้อมกับตำแหน่ง (Position Power) และอำนาจที่เกิดจากการสั่งของบารมีด้วยตัวเอง (Personal Power) แต่ปัญหาที่นำไปสู่การฟ้องร้องกันในยุคปัจจุบันเกิดจากการที่ผู้นำ หรือผู้ปกครองพยายามที่จะบิดเบือน หรือหาแนวทางที่จะทำให้ตัวเองมีอำนาจดำเนินการให้ได้ แม้ว่าหน้าที่ที่มีอยู่ตามที่กฎหมายกำหนด หรือตามภาระงานที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) ได้ออกแบบเอาไว้ว่ามีขอบเขตกว้าง และแคบมาน้อยเพียงใดก็ตาม ประเด็นสำคัญ ก็คือ ผู้นำไม่พยายามที่จะใช้อำนาจตามที่กฎหมายกำหนด (Authority) แต่พยายามที่จะหาช่องทางใช้อำนาจการตัดสินใจส่วนตัวเข้าไปดำเนินการ ซึ่งจากกรณีศึกษาของผู้นำจำนวนมากมักจะพบกับวิกฤติการณ์จนนำไปสู่การไล่ออก หรือศาลได้พิพากษาสั่งลงโทษจากการใช้อำนาจในทางมิชอบ

ด้วยเหตุนี้ ตัวแปรสำคัญที่ทำให้ผู้นำพยายามจะบิดเบือนหรือตีความขอกฎหมายหรืออำนาจหน้าที่ในทางมิชอบ (Abuse of Function & Power) เกิดจากการที่ผู้นำหรือผู้ปกครองเหล่านั้นขาดทศพิธราชธรรม หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การที่ผู้นำไม่ยึดมั่น และดำรงตนอยู่ในทศพิธราชธรรม จึงทำให้ผู้นำและผู้ปกครองจำนวนมากประสบกับวิกฤติการณ์ในการตัดสินใจสั่งการ หรือดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งเกินขอบเขต และหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด การออกแบบทศพิธราชธรรมจึงมีจุดเน้นเพื่อ

พัฒนาจิตใจของผู้ทำให้มีอารมณ์ที่มั่นคงและเข้มแข็ง ซึ่งจะส่งผลโดยภาพรวมต่อการเลือก หรือตัดสินใจดำเนินการสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างรอบคอบสอดคล้องกับอำนาจ และหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ดำเนินการ

ทศพิธราชธรรม : ๑๐ ตัวชี้วัดความเป็นผู้นำ

ดังที่ได้นำเสนอในในช่วงแรกแล้วว่า “ผู้นำ หรือผู้ปกครอง คือคนหรือกลุ่มคนที่มีบทบาทสำคัญในการนำคนหรือกลุ่มคนให้บังเกิดความพอใจ โดยธรรม” คำว่า “โดยธรรม” จึงมีนัยที่สะท้อน “หลักการทศพิธราชธรรม” ที่เป็นตัวแปรชี้วัดคุณค่าของการเป็นผู้นำ หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ “เป็นตัวชี้วัดลักษณะทางอารมณ์” ซึ่งจะส่งผลต่อการแสดงออกของผู้นำต่อปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในองค์กร ชุมชน หรือสังคมที่ผู้นำเข้าไปเกี่ยวข้องและสัมพันธ์

ทศพิธราชธรรมนั้น แม้โดยทั่วไปจะแปลว่า “ธรรมะสำหรับพระราช ๑๐ ประการ” แต่หากจะถือเอาการแปลโดยมุ่งเน้นไปที่เจตนารมณ์ที่แท้จริงแล้ว ทศพิธราชธรรม หมายถึง “หลักการ หรือหลักปฏิบัติที่ผู้นำ/บุคคลที่จะทำให้มหาชน/คนอื่น/ผู้ตามเกิดความยินดีโดยชอบธรรม ซึ่งมี ๑๐ ประการ” กล่าวตามนัยนี้ ผู้นำ หรือบุคคลที่จะทำให้ผู้อื่นเกิดความพึงพอใจนั้น จะต้องมิตัวชี้วัด ๑๐ ประการ แต่หากวิเคราะห์ให้ละเอียดมากยิ่งขึ้น จะพบว่า เราสามารถแยกตัวชี้วัด ๑๐ ประการออกเป็น ๓ กลุ่มใหญ่ กล่าวคือ (๑) รู้จักให้ (ทาน) รู้จักควบคุมพฤติกรรมของตนเอง (ศีล) รู้จักเสียสละ (บริจาค) (๒) รู้จักซื้อตรง (อาชชวะ) รู้จักอ่อนโยน (มัททวะ) รู้จักยับยั้งชั่งใจ (ตปะ) และ (๓) รู้จักระงับความโกรธ (อภิกโรธะ) รู้จักการไม่เบียดเบียน (อวิหิงสา) รู้จักอดทน (ขันติ) รู้จักหนักแน่น (อวิโรธนะ)

เหตุผลสำคัญที่นำไปสู่การแบ่งทศพิธราชธรรมออกเป็น ๓ กลุ่มใหญ่นั้น เพราะมองว่าเป็นการจัดกลุ่มตามคุณภาพของกลุ่มธรรมที่ปรากฏเป็นหลักปฏิบัติ เนื่องจากว่ากลุ่มแรกเน้นไปที่หลักปฏิบัติเบื้องต้นซึ่งง่ายต่อการ

ดำรงตัวดำรงตนของผู้นำอันจะส่งผลต่อการยอมรับของผู้ตาม ในขณะที่กลุ่มที่สองจะเน้นไปที่คุณสมบัติภายในมากยิ่งขึ้น ซึ่งมีความละเอียดอ่อนและท้าทายต่อจิตวิญญาณของบุคคลที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้นำหรือผู้ปกครอง ถึงกระนั้นกลุ่มที่สองจะเป็นการแสดงออกในเชิงรับมากกว่า ส่วนกลุ่มที่สามนั้นมีนัยที่แสดงออกถึงแง่มุมในเชิงรุกต่อบุคคลอื่น ๆ ที่ผู้นำจะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องและปฏิบัติ และการสัมพันธ์ดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อโดยตรงต่อบุคคลอื่น หรือคู่กรณี หรือผู้ตาม สรุปแล้ว ชุดที่หนึ่งจะเกี่ยวข้องกัพฤติกรรมเบื้องต้นของผู้นำ ชุดที่สองเกี่ยวข้องกัสภาพจิตใจของผู้นำ และชุดที่สามแม้จะสัมพันธ์กัจิตใจของผู้นำ แต่หลักการทั้งหมดในชุดที่สามจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับุคคลอื่น ๆ มากยิ่งขึ้น โดยมีรายละเอียดในการปฏิบัติ พร้อมทั้งตัวอย่างของผู้นำในยุคปัจจุบันประกอบการอธิบาย ดังต่อไปนี้

(๑) รู้จักให้ (ทาน) หมายถึง คือ สละทรัพย์สินสิ่งของบำรุงเลี้ยงดูช่วยเหลือเกื้อกูล และบำเพ็ญสาธารณประโยชน์แก่บุคคลอื่น ๆ การที่ผู้นำหรือผู้ปกครองจะสร้างการยอมรับนับถือแก่บุคคลอื่น ๆ เพื่อให้การบริหารเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้น สิ่งแรกที่ผู้นำจะต้องกระทำคือ “การสร้าง ความเชื่อมั่น” (Trust) ซึ่งความเชื่อมั่นจะนำไปสู่ความสัมพันธ์ที่ดี (Relationship) ระหว่างผู้นำและผู้ตาม จนทำให้ผู้ตามเกิดความกล้าใน การที่จะแสดงศักยภาพของตัวเองออกมาโดยไม่หวาดเกรงอำนาจของผู้นำ คำถามคือ “อะไรคือตัวแปรเบื้องต้นของการสร้างความเชื่อมั่น” คำตอบคือ “การให้” ด้วยเหตุนี้ กฎข้อแรกของการเป็นผู้นำคือ “ผู้นำที่ดีจะต้องรู้จักการให้” เพราะการให้จะเป็นใบเบิกทางให้ผู้ตามหรือคนอื่น ๆ เกิดความเชื่อมั่นมากยิ่งขึ้นว่า การมาของผู้นำนั้นไม่ได้มาเพื่อที่จะเอา (Take) แต่มาเพื่อที่จะให้ (Give) การให้ในบริบทนี้จึงเป็นการให้โดยธรรม ซึ่งหมายถึงอยู่บนทำนองคลองธรรม ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดในพระพุทธศาสนา คือ พระเจ้ามหาวิชิตราช ซึ่งมุ่งเน้นการแบ่งปันและจุนเจือบุคคลที่มีความต้องการปัจจัย

ภายนอก พระองค์ค้นพบความจริงประการหนึ่งว่า สิ่งที่เป็นศัตรู และทำลาย ต่อความเป็นผู้นำของพระองค์คือ “ความยากจน” ของมวลอาณา ประชากรชาวยุโรป ไม่ใช่หมู่มุโจร หรือกองทัพของรัฐอื่น ๆ อาศัยเหตุผลดังกล่าว พระองค์จึงขอความร่วมมือมหาเศรษฐี และคหบดีที่มีโอกาส และกำลัง ทางการเงินมากกว่าเข้าไปช่วยสนับสนุน และช่วยพัฒนาความเป็นอยู่ของ ประชาชนให้ดีขึ้น เมื่อประชาชนอยู่ดีกินดี ย่อมส่งผลต่อความสงบเรียบร้อย ของบ้านเมืองของพระองค์เอง

การให้จึงเป็น “ประตูบานแรก” ที่จะเปิดพื้นที่ให้กลุ่มคนต่าง ๆ ได้ เห็นพฤติกรรมของผู้นำ หรือผู้ปกครองที่แสดงออกต่อคนอื่น ๆ ดังที่พระพุทธ ศาสนาได้เน้นว่า “ผู้ให้ย่อมเป็นที่รักของบุคคลอื่น” สิ่งที่สามารถชี้ชัดใน สถานการณ์ปัจจุบัน เช่น นายโอเซ่ มูฮือก้า ประธานาธิบดีประเทศอูรุกวัย ซึ่ง สถानीโทรทัศน์บีบีซีได้เรียกขานว่าเป็นประธานาธิบดีที่ยากจนที่สุดในโลก เพราะมีเงินฝากในธนาคารไม่ถึง ๑๐ ล้านบาท อีกทั้งได้มอบเงินเดือนประจำ ตำแหน่งส่วนใหญ่ให้แก่มูลนิธิเพื่อนำไปช่วยเหลือประชาชนที่ยากไร้ และ ขาดโอกาสในการเข้าถึงแหล่งทุน การอยู่ในบ้านหลังเล็ก ๆ ที่เรียบง่าย มี สวนปลูกพืชผักเอาไว้รับประทาน และมีพาหนะประจำตัวเพียงคันเดียว เท่านั้น อีกทั้งมีรถตำรวจนำขบวนเพียงคันเดียว และมีตำรวจติดตามเพียง สองคน คำถามคือ “เพราะเหตุใด ? ประชาชนชาวอูรุกวัยจึงไม่ละสายใจต่อ ชนชาติอื่น ๆ ที่มีประธานาธิบดีที่ยากจนที่สุดในโลก” แต่คำตอบที่ ประธานาธิบดีท่านนี้ ตอบผู้สื่อข่าวคือ ท่านไม่ได้ยากจนตามที่หลายคนตั้ง คำถาม แต่ท่านมีความรู้สึกร่ำรวยด้วยคุณค่าความเป็นผู้นำที่รู้จักที่จะให้ คนอื่น ๆ ซึ่งการให้ดังกล่าวเป็นที่มาของความสัมพันธ์ระหว่างท่านกับ ประชาชนชาวอูรุกวัยซึ่งเป็นผู้เลือกท่านขึ้นมาเป็นประธานาธิบดี

การให้ประการที่สองนั้น คือ การให้ความรู้ หรือธรรมทาน การเป็น ผู้นำนั้น จำเป็นจะต้องพัฒนา หรือยกระดับการให้วัตถุมาสู่องค์ความรู้แก่

กลุ่มคนที่ทำงานร่วมกัน โดยการอธิบายสิ่งที่ยุ่งยาก ลึกซึ้ง และสับสนให้แก่บุคคลอื่นได้เข้าใจ และปฏิบัติตาม ผู้นำที่ดีจึงต้องสามารถที่จะโน้มน้าวใจผู้อื่นให้เข้าใจด้วยคำพูดที่ง่าย และนำเสนอข้อมูลที่ชัดเจน ครอบคลุม และรอบด้านแก่คนอื่น ๆ มิฉะนั้น จะนำไปสู่ความหวาดระแวงสงสัยต่อข้อมูลที่ได้รับการนำเสนอจากตัวผู้นำตามมา จะเห็นได้ว่า ผู้นำในโลกนี้ ไม่ว่าจะเป็นผู้ผู้นำของประเทศอังกฤษ เยอรมันหรืออเมริกา มักจะมีความโดดเด่นต่อการนำเสนอข้อมูลที่นำไปสู่การสร้างรู้ความเข้าใจร่วมกันของประชาชน ดังนั้น ข้อมูลที่ได้รับการนำเสนอจึงไม่ได้มีนัยประจักษ์ที่ส่งผ่านสื่อต่าง ๆ หากแต่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ เข้าใจ และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขด้วย

ส่วนการให้ประการที่สามนั้นเป็นการให้ที่สำคัญและสูงสุดในบรรดาการให้ทั้งหมด คือ “การให้อภัย” การให้อภัยมีความหมายทั้งในเชิงรุก และเชิงรับ การให้อภัยในเชิงรับหมายถึงการให้ความไม่กล่าว การให้เช่นนี้จะทำให้การอยู่ร่วมกันนั้น ไม่ก่อให้เกิดความหวาดระแวง และสงสัยซึ่งกันและกัน การให้ในเชิงรุกหมายถึง การให้ยกโทษให้แก่คนอื่น ๆ ที่กระทำความผิดพลาดบกพร่อง เพื่อจะได้เปิดพื้นที่ความสัมพันธ์ให้สามารถเดินทางต่อไปได้ และสร้างสิ่งใหม่ ๆ ร่วมกัน การให้อภัยนั้นเป็นการให้ที่สำคัญต่อภาวะการนำของตัวผู้นำเอง เพราะจะทำให้ผู้ตามกล้าที่จะทำ และตัดสินใจ อันเป็นการสร้างความมั่นใจต่อการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง และหากเกิดความผิดพลาดอันเนื่องมาจากการขาดความเข้าใจ และขาดทักษะ ย่อมจะนำไปสู่การเรียนรู้และพัฒนาตนเองให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ดังนั้น การให้อภัยจึงเป็นคุณลักษณะสำคัญของผู้นำในขั้นที่สาม

(๒) **รู้จักควบคุมพฤติกรรม** (ศีล) หมายถึง การสำรวมพฤติกรรมทางกาย และการระมัดระวังในการใช้คำพูดต่อสาธารณะ เพราะพฤติกรรมทั้งทางกายและวาจานั้นจะมีผลต่อการเป็นแบบอย่าง (Role Model) ในการนำต่อกลุ่มคนต่าง ๆ ในชุมชน และสังคม อีกทั้งจะนำมาซึ่งการเคารพ

นับถือ และเชื่อมั่นจากผู้อื่นเพิ่มมากยิ่งขึ้น คำว่า “ศีล” ของผู้นำนั้น เป็นการสะท้อนแง่มุมส่วนตัวของผู้เอง (Personality) และสะท้อนแง่มุมของผู้นำที่จะต้องฉายภาพความเป็นตัวตนต่อทั้งการควบคุมพฤติกรรมทั้งการแสดงออก และการพูดต่อสาธารณะ ในขณะเดียวกัน หากมองในอีกมุมหนึ่ง ศีลเป็นหลักปฏิบัติที่สามารถยืนยันคุณค่าของตัวเองว่า มีคุณลักษณะที่ทำให้สังคมเกิดความไว้วางใจได้

ด้วยเหตุนี้ ศีล ๕ จึงเป็นเครื่องหมายเบื้องต้นในการยืนยันคุณสมบัติของการเป็นผู้นำ ทั้งในแง่ของการเคารพ และให้เกียรติในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การไม่ทุจริตคอร์รัปชัน การไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนจนเป็นที่มาของการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม การยึดมั่นในคุณค่าครอบครัวในฐานะเป็นรากฐานของการพัฒนาชุมชนและสังคม การสื่อสารระหว่างกันและกันบนฐานของความจริง และการไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับอบายมุข

ตัวอย่างทั่วไปในยุคปัจจุบันจะพบว่า ผู้นำ หรือผู้ปกครองจำนวนมากมักจะดำรงตัวดำรงตนบนฐานของศีลธรรมอันดีงาม แต่การละเลยประเด็นนี้ มักจะนำมาซึ่งวิกฤติการณ์ที่ทำให้ผู้นำไม่สามารถแสดงภาวะการนำได้อย่างเต็มภาคภูมิ เช่น การแสดงออกในทางเพศที่ไม่เหมาะสมในทำเนียบขาวของนายบิล คลินตัน อดีตประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาต่อเจ้าหน้าที่ฝึกงานในทำเนียบขาว หรือแม้กระทั่งการที่นายแอนโทนี ไวนอร์ อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของนิวยอร์กได้ใช้สื่อออนไลน์เป็นเครื่องมือส่งภาพที่ไม่เหมาะสมให้แก่สตรีจำนวนมาก และเมื่อความจริงปรากฏจึงส่งผลในเชิงลบและนำไปสู่การลาออกจากสภาผู้แทนราษฎรในที่สุด แม้ว่าจะมีความสามารถ และได้รับการพยากรณ์จากสื่อทั่วไปว่า อาจจะเป็นคูชิงประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกาในอนาคตก็ตาม

ในอีกกรณีหนึ่งที่น่าสนใจและเป็นข่าวไปทั่วโลก คือ ในขณะที่กำลัง

เข้าสู่พิธีของการแถลงข่าวร่วมกับนายเซบาสเตียน ประธานาธิบดีประเทศซีลี นายเคลาส์ ประธานาธิบดีสาธารณรัฐเชก สนใจอยากได้ปากกาตำหนึ่ง จึงได้หยิบปากกาที่วางอยู่บนโต๊ะและสอดลงไปใต้โต๊ะ แล้วสอดเข้าไปใน กระเป๋าเสื้อของตัวเอง ภาพดังกล่าวได้รับการถ่ายทอดออกไปสู่สาธารณชน จำนวนมาก จึงทำให้กลุ่มคนต่าง ๆ พากันวิพากษ์วิจารณ์พฤติกรรมดังกล่าว เป็นการขโมยปากกา ถึงแม้ว่าจะมีการพยายามอธิบายว่า ผู้นำท่านดังกล่าว มีสิทธิ์ที่จะได้รับมอบปากกาเป็นของที่ระลึกก็ตาม จะเห็นว่า ไม่ว่าจะมีการ อธิบายเหตุผลเพื่อให้เกิดความชอบธรรมอย่างไรก็ตาม แต่สุดท้ายแล้ว ประธานาธิบดีท่านดังกล่าวได้รับผลกระทบจากปากกาตำเดียวที่ท่าน ชื่นชอบแม้จะมีราคาแพงวุดเพียงน้อยนิดก็ตาม ประเด็นนี้ทำให้เราเห็นว่า ผู้นำจำนวนไม่น้อยที่อาจจะสูญเสียภาพลักษณ์ และภาวะในการนำอันเนื่อง มาจากพฤติกรรมของตนเองด้วยซ้ำใจว่า “สิ่งนั้นเป็นสิ่งเล็กน้อย” เท่านั้น แต่จากตัวอย่างที่เกิดขึ้นในโลกนี้ สิ่งเล็กน้อยได้ทำงานภาพลักษณ์ที่ยิ่งใหญ่ ของผู้นำ

(๓) **รู้จักเสียสละ** (ปริจาคะ) หมายถึง การที่จะเป็นผู้นำ หรือ ผู้ปกครองที่สมบูรณ์นั้น ผู้นำจำเป็นต้องเสียสละความสุขสำราญ หรือ ผลประโยชน์ และความต้องการส่วนตน หรือกลุ่มของตน โดยผู้นำที่แท้จริงนั้น สามารถเสียสละได้แม้กระทั่งชีวิตตามหลักของพระพุทธศาสนาที่ว่า “จงสละทรัพย์เพื่อรักษาอวัยวะ จงสละอวัยวะเพื่อรักษาชีวิต และจงสละชีวิต เพื่อรักษาธรรม” ซึ่งการดำรงตนให้เหมาะสมแก่ความเป็น “ธรรมราชา” นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเสียสละความสุข และผลประโยชน์ส่วนตน เพื่ออุทิศตัวอุทิศตนเพื่อประโยชน์ของมหาชน ดังปฐมบรมราชโองการที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงตรัสว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” ถึงกระนั้น ผู้นำจำนวนหนึ่งได้ละเลย แนวทางดังกล่าว

ดังนั้นจะเห็นได้จากตัวอย่างพฤติกรรมของประธานาธิบดีฟิลิปปินส์ นายเบนิโน อาคีโน ที่มีความชื่นชอบรถปอร์เช่ และในขณะเดียวกัน แม้ท่านจะครองตนเป็นโสด แต่ท่านชอบสะสมรถปอร์เช่จำนวนมาก และวันหนึ่ง เมื่อท่านเดินทางไปเปิดงานและเยี่ยมชมงานมอเตอร์โชว์ จึงเกิดความประทับใจรถปอร์เช่คันใหม่ จึงตัดสินใจซื้อรถอีกคันด้วยเงินส่วนตัวของท่านเอง แต่ปรากฏว่า ภายหลังจากที่ท่านขับรถคันดังกล่าวไปทำภารกิจต่าง ๆ จึงทำให้ประชาชนจำนวนมากออกมาประท้วงตามท้องถนนต่อพฤติกรรมดังกล่าว และเผาหุ่นรถปอร์เช่ที่ท่านซื้อมาด้วยเงินส่วนตัว โดยให้เหตุผลว่า ในแต่ละปีนั้น ประชาชนจำนวนมากประสบกับปัญหาอุทกภัย และไร้ที่อยู่อาศัย แต่ในทางกลับกันประธานาธิบดีได้เงินส่วนตัวไปซื้อรถปอร์เช่คันละหลายล้านบาท พฤติกรรมดังกล่าวจึงไม่น่าจะเหมาะสมต่อการดำรงในตำแหน่งประธานาธิบดีที่ไม่สนใจความทุกข์ยากของประชาชน ในที่สุดแล้ว ประธานาธิบดีจึงตัดสินใจขายรถปอร์เช่ และนำเงินที่ได้ไปสร้างบ้านให้แก่ประชาชนได้อยู่อาศัย เพื่อรักษาความเชื่อมั่นที่ประชาชนมีต่อการดำรงตนในตำแหน่งประธานาธิบดีของตัวเอง ปรากฏการณ์เช่นนี้ได้กลายเป็นข้อเตือนใจแก่ผู้นำและปกครองว่า ในบางครั้งผู้นำอาจจะมีความสนใจ และต้องการส่วนตน อีกทั้งผู้นำบางท่านอาจจะมีความศรัทธาในการที่จะซื้อหาสิ่งต่าง ๆ มาตอบสนองความต้องการตนได้ แต่ถึงกระนั้น หากการดำเนินการดังกล่าวไม่สอดคล้องความเป็นไปในชุมชนหรือสังคมที่กำลังทุกข์ยากลำบากในด้านความจำเป็นขั้นพื้นฐาน ก็อาจจะทำให้ผู้นำไม่ได้รับการยอมรับในการดำรงตนในฐานะเป็นบุคคลที่จะต้องเสียสละประโยชน์สุขเพื่อกลุ่มคนอื่น ๆ ในชุมชน และสังคมได้

สรุปแล้ว การเป็นผู้นำ หรือผู้ปกครองที่ดีนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเริ่มต้นด้วยการเตือนตัวให้พร้อมที่จะเป็นทั้ง “ผู้เสีย” และ “ผู้สละ” ความสุขส่วนตน และยินยอมพร้อมใจที่จะอุทิศตนเพื่อจะทำหน้าที่อันจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่อุทกและมีความสุขแก่มหาชนทั่วไป

(๔) **รู้จักชื่อตรง** (อาชชวะ) หมายถึง ชื่อตรงทรงสัตย์ไรรำรยา ปฏิบัติภารกิจโดยสุจริต มีความจริงใจไม่หลอกลวงประชาชน คำว่า “ชื่อตรง” ในบริบทนี้หมายถึง “ความชื่อตรงต่อธรรม” ไม่ได้หมายถึงการชื่อตรงต่อคน ซึ่งลักษณะการชื่อตรงนั้นเหมือนกับกระสวยของการทอดผ้าด้วยหูก เมื่อใดก็ตามที่คนทอดผ้าตันกระสวยเข้าไปในหูกแล้ว ตัวกระสวยวิ่งตรงออกไปอีกด้านของหูกโดยไม่ติดขัดกับด้านใดด้านหนึ่งของตัวผ้า ลักษณะเช่นนี้ เราเรียกว่า “ชื่อตรง”

ในสถานการณ์กลุ่มคนจำนวนมากจะมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อความชื่อตรงว่า “ขาดความยืดหยุ่น หัวโบราณ ทำให้ไม่มีเพื่อนพ้อง และผลของความชื่อตรงอาจจะทำให้ไม่มีความเจริญก้าวหน้าในการทำงาน และวิชาชีพ” ซึ่งความชื่อตรงในลักษณะดังกล่าวมักจะสะท้อนความชื่อตรงเทียม เพราะความชื่อตรงเทียมมักจะขึ้นตรงกับเงื่อนไขและปัจจัยต่าง ๆ ที่เข้ามาสัมพันธ์ แต่ความชื่อตรงแท้ นั้น จะไม่ขึ้นกับตัวแปรหรือเงื่อนไขต่าง ๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้อง เพราะในความเป็นจริงแล้ว ความชื่อตรงแท้จะขึ้นอยู่กับธรรม ซึ่งเป็นคุณธรรมที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ประพฤติปฏิบัติ

ตัวอย่างที่อาจจะเทียบเคียงในประเด็นนี้ คือกรณีเรื่องเล่าเกี่ยวกับความชื่อตรงระหว่างจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์กับจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งวันหนึ่งเป็นวันเกิดของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้เข้าไปหา ท่านจอมพล ป. พร้อมกับจูงสุนัข ๑ ตัว เพื่อมอบเป็นของขวัญให้แก่ท่านจอมพล ป. เนื่องในวันเกิด และจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้นำเรียนจอมพล ป. ว่า จะจงรักภักดี และชื่อตรงประดุจสุนัขตัวที่จูงมามอบให้ในวันนี้ แต่เมื่อกาลเวลาผ่านไป จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ดำเนินการยึดอำนาจจากจอมพล ป. ซึ่งข้ออ้างในการยึดอำนาจโดยภาพรวมอาจจะตีความได้ว่า ท่านให้ค่าความชื่อตรงยึดโยงกับผลประโยชน์ของชาติเป็นที่ตั้ง อันหมายถึง ท่านต้องการจะย่ำเตือนให้คนทั่วไปได้เข้าใจว่า ท่านชื่อตรงต่อ

ธรรม จึงต้องดำเนินการในลักษณะนั้น

ในประเด็นเดียวกันนี้ นายโน้ท มู เฮียน อดีตประธานาธิบดีของประเทศเกาหลีใต้ ได้ตัดสินใจกระโดดหน้าผาฆ่าตัวตายอันเนื่องมาจากการที่ภรรยาของท่านและคนใกล้ชิดไปปรับเงินสินบนของนักธุรกิจ และผลการสืบสวนได้ชี้ชัดว่าบุคคลใกล้ชิดของท่านได้เข้าไปเกี่ยวข้องการกระทำผิดในลักษณะดังกล่าวจริง จึงทำให้ท่านตัดสินใจกระโดดหน้าผาฆ่าตัวตาย และได้เขียนจดหมายเพื่อบอกเล่าความอับอายที่เกิดขึ้นแก่ตัวท่านที่เกิดขึ้นตลอดระยะเวลาในการทำงานในขณะที่ดำรงตำแหน่งเป็นประธานาธิบดี

จะเห็นว่า ความซื่อตรงต่อธรรมนั้นจะดำรงอยู่บนฐานของความละเอียดซุกซิบบาปตามหลักของทริโอดัตปะ จึงทำให้ผู้นำรู้สึกทนต่อสภาพความอับอายที่เกิดขึ้นแก่ตัวเองและครอบครัวไม่ได้ นอกจากนี้ ความซื่อตรง (Honesty) จะพื้นฐานสำคัญที่จะนำไปสู่การสร้างควมไว้วางใจ (Trust) แก่บุคคลทั่วไปที่เข้ามาเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับผู้นำหรือผู้ปกครองและเมื่อเกิดความไว้วางใจมากยิ่งขึ้นจะส่งผลต่อความสัมพันธ์ (Relationship) ที่แน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้นระหว่างผู้นำกับกลุ่มคนต่าง ๆ ในสังคม จากเหตุผลเช่นนี้ ผู้นำจึงจำเป็นต้องซื่อตรงต่อผู้ใต้ปกครองทุกคน โดยมีอาจแบ่งแยก หรือเลือกปฏิบัติที่จะซื่อตรงกับบางคน และไม่ซื่อตรงกับบางคน มิฉะนั้นแล้วผู้นำย่อมไม่สามารถที่จะทำให้ผู้ใต้ปกครองซื่อตรงต่อตัวผู้นำได้ทุกคน เช่นเดียวกัน

(๕) รู้จักอ่อนโยน (มีทหะ) หมายถึง การที่ผู้นำจะต้องมีอัธยาศัยไมตรีที่ไม่เย่อหยิ่ง หยาบคายกระด้าง ถือตัวถือตนมีความงามสง่าในท่วงทีกิริยาสุภาพนุ่มนวลละมุนละไม ในการดำรงตัวดำรงตนเป็นผู้นำนั้น คุณลักษณะของความอ่อนโยนเป็นประเด็นที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการปรับตัวท่าทีของผู้นำ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ท่าทีดังกล่าวเริ่มต้นจากใจของบุคคลที่เป็นผู้นำที่พร้อมจะอ่อนน้อมถ่อมตน และเริ่มต้นที่จะอ่อนโยนเข้าไปหากกลุ่มคน

ต่าง ๆ เพื่อสร้างการยอมรับและชักจูงกลุ่มคนต่าง ๆ ไปสู่เป้าหมายร่วมกัน เพราะการจะนำคนไปสู่เป้าหมายเดียวกันนั้น ย่อมเป็นไปได้เลยที่จะใช้ความแข็งแกร่งต่างเป็นเครื่องมือในการเชื่อมสมาน

นักคิดและนักปฏิบัติการด้านการเมืองคนสำคัญท่านหนึ่งในประเทศไทย คือ “ศ.ดร.วิษณุ เครืองาม” ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้นำที่สมบูรณ์ว่าจะต้องประกอบไปด้วย “จังหวะ เวลา เสนา จักขุมา และธรรมะ” การอ่อนโยนจะทำให้ผู้นำได้ “เสนา” เข้ามาช่วยกิจการต่าง ๆ ของผู้นำที่มุ่งมั่น จะสร้างคุณประโยชน์ให้แก่องค์กรและสังคม ดังนั้น การจะ “โยน” สิ่งดี และมีคุณค่าแก่คนอื่น ๆ นั้น จำเป็นที่จะต้อง “อ่อน” ในเบื้องต้น เพราะหากผู้นำไม่สามารถที่จะปรับตัวปรับใจให้อ่อนแล้ว ย่อมเป็นการยากที่จะโยนสิ่งต่าง ๆ ไปสู่เป้าหมายที่เราต้องการและประสงค์จะให้เป็นไปได้

แนวทางที่เสนอโดย ดร.วิษณุ เครืองาม ได้นำเสนอนั้น สอดรับกับหลักการของพระพุทธศาสนาที่เน้นให้ผู้นำจำเป็นต้องสร้างความสัมพันธ์ที่ดีแก่คนอื่น ๆ (นิสสยสัมปโน) ด้วยเหตุนี้ ผู้นำจึงจำเป็นต้องใช้ความอ่อนโยนเข้าไปเป็นเครื่องมือในการสร้างความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน ดังนั้น ผู้นำที่ดีจำเป็นต้องแสวงหามิตรมากกว่าการสร้างศัตรู เพราะศัตรูมีคนเดียวก็นับว่ามากเพียงพอที่จะขัดขวางและทำลายอุดมการณ์และความต้องการของผู้นำได้ ดังจะเห็นได้จากมหาตมะ คานธี อับราฮัม ลินคอล์น จอห์น เอฟ. เคนเนดีและมาร์ติน ลูเธอร์ คิง จูเนียร์ มหาบุรุษเหล่านั้น แม้จะสร้างคุณูปการด้านสันติภาพแก่โลกใบนี้ แต่ต้องสูญเสียชีวิตอย่างน่าเศร้าสลดเพราะมีศัตรูอย่างน้อยเพียงคนเดียวที่ทำหน้าที่ในการใช้ปืนสังหารด้วยความเกลียดชังอันเกิดจากอคติส่วนตัว

ถึงกระนั้น ผู้นำจำนวนไม่น้อยที่หันมาแปรศัตรูให้กลายเป็นมิตร ดังจะเห็นได้จากนายบารัค โอบามา ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาท่านปัจจุบัน ที่ครั้งหนึ่งแม้จะต่อสู้กับนางฮิลลารี คลินตัน เพื่อแย่งชิงการเป็นผู้แทนพรรค

เดโมแครต แต่เมื่อนายบารัค โอบามาชนะนางฮิลลารีฯ และลงแข่งขันกับ นายจอห์น แมคเคน ผู้แทนพรรครีพับลิกัน จนได้รับการเลือกตั้งเป็น ประธานาธิบดี นายบารัค โอบามาได้เชิญนางฮิลลารีฯ ให้ดำรงตำแหน่งเป็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศด้วยวิธีการเชิญที่ไพเราะว่า “ประเทศสหรัฐอเมริกาจะโชคดีมาก หากนางฮิลลารีฯ มารับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ” จะเห็นว่า คนโชคดีไม่ใช่ นายบารัค โอบามา หากแต่เป็นชาวอเมริกาทั้งประเทศ และเมื่อเกิดการเจรจาเพื่อขอเชลยศึกษา จากเกาหลีเหนือก็ดี หรือกรณีการระดมเงินเพื่อสนับสนุน และฟื้นฟูประเทศ เฮติต่อเหตุการณ์แผ่นดินไหว นายบารัค โอบามาได้เชิญให้นายบิล คลินตัน ในฐานะสามีของนางฮิลลารีฯ เข้ามาช่วยดำเนินการโดยตลอด

ในกรณีของนายเนลสัน แมนเดลา อดีตประธานาธิบดีแอฟริกาใต้ ก็เช่นเดียวกัน ภายหลังจากที่ติดคุกมาถึง ๒๗ ปี และเมื่อลงชิงตำแหน่ง ประธานาธิบดีกับนายเคลิกา ซนชาติผิวขาว ในฐานะที่เป็นประธานาธิบดี รักษาการที่ได้รับการสนับสนุนจากอเมริกา และอังกฤษ เมื่อเนลสันฯ ชนะการเลือกตั้ง ท่านได้แต่งตั้งให้เคลิกาในฐานะเป็นคู่ปรับดำรงตำแหน่งเป็น รองประธานาธิบดีคนที่ ๑ ซึ่งหากวิเคราะห์โดยทั่วไปแล้วถือว่าเป็นเรื่องยุ่ง ต่อการแย่งชิงตำแหน่งกลับคืน แต่ถึงกระนั้น เนลสันฯเองได้แสดงออกถึง ความเป็นมิตรที่ดีต่อกัน โดยการสนับสนุนชาวผิวขาวซึ่งเล่นกีฬารักบี้ และ เชิญคนแอฟริกาใต้มาร่วมกันเชียร์ จนในที่สุด ทีมรักบี้แอฟริกาใต้ สามารถ เอาชนะคู่แข่งที่แสนแข็งแกร่งอย่างนิวซีแลนด์ ก้าวเป็นแชมป์โลกรักบี้ ในบ้านตัวเอง ยามที่ต้องการชัยชนะอย่างยิ่งยวดได้สำเร็จ จนเป็นที่มาของ การเรียกการแข่งขันนัดชิงชนะเลิศนี้ว่าเป็น “การแข่งขันที่เปลี่ยนแปลง อนาคตของชาติ” (Game That Changed a Nation)

นอกจากนี้แล้ว ตัวอย่างที่น่าสนใจอีกกรณีคือ ประโยคที่ว่า “วิธีการ ทำลายศัตรูที่ดีที่สุด คือ จงนำศัตรูมาเป็นมิตร” ซึ่งอับราฮัม ลินคอล์นใน

ฐานะประธานาธิบดีคนที่ ๑๖ ของอเมริกาได้แสดงให้เห็นทุกคนได้ประจักษ์ โดยการเชื่อมไมตรีกับทหารหนุ่มที่มีชื่อว่า เอ็ดวิน สแตนตัน แม้ว่าเอ็ดวินจะดูร้าย และแสดงออกถึงความไม่เคารพอัปราชัยมาเพียงใดก็ตาม แต่เนื่องจากทหารหนุ่มท่านนี้เป็นผู้ที่เก่ง และมีความสามารถ เมื่อเกิดสงครามระหว่างชาวเหนือกับชาวใต้ในประเทศสหรัฐอเมริกา อัปราชัยมุ่งเน้นเพื่อให้เกิดความเป็นหนึ่งเดียวของชนในชาติ จึงพยายามที่จะเข้าไปพูดคุยด้วยความสุขุมเยือกเย็น เคารพ และให้เกียรติอยู่ตลอดเวลา สุดท้ายแล้ว อัปราชัยฯ จึงได้ทหารหนุ่มคนนี้เป็นหัวหน้าที่ในการสร้างไมตรีกับกลุ่มคนต่าง ๆ ในอเมริกา และเอ็ดวินฯ ได้กลายเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาอเมริกาภายหลังที่อัปราชัยฯ เสียชีวิตจากการลอบทำร้ายของกลุ่มคนที่เกลียดชัง

การที่ผู้นำ หรือผู้ปกครองท่านใดก็ตาม น้อมตัวน้อมตนเข้าไปหากลุ่มบุคคลที่พยายามจะเรียกขานว่าตัวเองเป็นศัตรู โดยการมองให้ความใสใจว่า กลุ่มคนที่ปรากฏกายอยู่รอบข้างนั้นเป็นมิตรไม่ใช่ศัตรู ย่อมจะทำให้เกิดพื้นที่ในการสร้างความสัมพันธ์ในเชิงบวกได้ และที่สำคัญก็คือ คนกลุ่มแรกที่จะพอใจจากท่าทีอ่อนโยนของผู้นำคือ ศัตรูนั่นเอง และเมื่อถึงจุดหนึ่ง คนหรือกลุ่มคนที่ได้รับการเรียกขานว่าเป็นศัตรูจะกลายเป็นคนที่กลับมาสนับสนุน ผู้นำ หรือผู้ปกครองว่า “ราชา” ได้อย่างสนิทใจ และพร้อมที่จะอุทิศตัวอุทิศตนกระทำการต่าง ๆ เพื่อตอบแทนคุณค่าความดี และความไว้นือหาเชื่อใจที่ผู้นำมีให้

กล่าวโดยสรุป กลุ่มคนทั่วไปอาจจะคิดเกลียดชังผู้นำ หรือมองว่า “ผู้นำ” เป็นศัตรูของเขาได้ แต่ผู้นำ หรือบุคคลที่จะก้าวขึ้นไปสู่การเป็นผู้นำ หรือผู้ปกครองนั้นไม่มีสิทธิ์แม้กระทั่งคิด หรือแสดงออกว่า กลุ่มคนทั่วไปนั้นเป็นศัตรูของเขา หรือแสดงออกซึ่งความโกรธ เกลียด เคียดแค้นชิงชังกลุ่มคนอื่น ๆ เพราะมีฉะนั้น ภาพลักษณ์ดังกล่าว จะมีผลต่อความชอบธรรมในการนำของตัวผู้นำทั้งในปัจจุบันและอนาคต ฉะนั้น หน้าที่หลักของผู้นำคือ

การน้อมกายและน้อมใจเข้าไปเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีต่อคนกลุ่มต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความไว้นื้อเชื่อใจซึ่งกันและกัน และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในชุมชนและสังคม ไม่ว่าจะกลุ่มคนต่าง ๆ จะมีฐานะยากดีมีจนมากน้อยเพียงใด หรือมียศถาบรรดาศักดิ์สูงต่ำมากน้อยกว่ากัน

(๖) **รู้จักยับยั้งชั่งใจ** (ตปะ) หมายถึง ผู้นำจำเป็นต้องฝึกฝนพัฒนาจิตใจให้สามารถทนต่อกิเลส หรือสิ่งยั่วที่เข้ามากระทบจิตใจ ชมใจมิให้ความอยากได้ (ตัณหา) อยากใหญ่ (มานะ) และจิตใจที่คับแคบ (ทิฏฐิ) เข้ามาครอบครอง และอย่ายี้จิตใจ อีกทั้งมีจิตใจที่มั่นคงสามารถระงับยับยั้งชั่งใจได้ ไม่ยอมให้หลงใหลหมกมุ่นในความสุขสำราญและความปรนเปรอ มีความเป็นวิถีชีวิตที่เสมอต้นเสมอปลาย และมุ่งมั่นตั้งใจในการดำเนินกิจกรรมที่ทรงคุณค่าแก่บุคคลอื่น ๆ ในชุมชนและสังคม

ข้อสังเกตประการหนึ่งต่อการดำรงตนของการเป็นผู้นำในสถานการณ์ปัจจุบัน และผู้นำมักจะตกอยู่ภายในอิทธิพล และก่อให้เกิดความหายนะทั้งในชีวิตและการทำงาน คือ “อำนาจ” ซึ่งพระพุทธเจ้าเคยย้ำเตือนผู้นำมาโดยตลอดว่า “ผู้นำได้ยศแล้วไม่ควรเมา” ถึงกระนั้น ผู้นำจำนวนมากมักจะติดหล่มของอำนาจในด้านใดด้านหนึ่งไม่ว่าอำนาจที่เกิดจากหน้าที่การงานและการเงิน ตัวอย่างสำคัญที่ชี้ชัดในประเด็นนี้คือ “อิคารัส” หนุมคนนี้ติดเกาะกับคุณพ่อตั้งแต่เยาว์วัย และมุ่งหวังที่จะออกจากเกาะ จึงพยายามปรารภเรื่องนี้กับคุณพ่ออย่างต่อเนื่อง ถึงกระนั้น คุณพ่อได้ย้ำเตือนให้อิคารัส (Icarus) อดทน เพื่อรอให้ร่างกายลูกชายเข้มแข็งมากกว่านี้ เมื่อกาลเวลาผ่านไป หนุมอิคารัสเติบโตใหญ่และมีร่างกายเข้มแข็งเพียงพอ จึงเริ่มนำขนกที่ตัวเองได้สะสมตั้งแต่อิคารัสยังเยาว์วัยออกมาถักทอเป็นปีกนก และวันหนึ่งเมื่ออากาศแจ่มใส พ่อจึงชวนอิคารัสขึ้นไปบนเขา และนำปีกนกที่ตัวเองถักไว้มารัดเอาไว้ที่แขนทั้งสองข้าง ในขณะที่เดียวกัน คุณพ่อได้เตือนอิคารัสว่า เมื่อใช้ปีกทะยานออกจากเกาะไปแล้ว ให้รีบประคองปีก

ร่อนลงโดยเร็ว อย่าทะยานบินขึ้นไปจนเหนือขอบเมฆ หลังจากนั้น ทั้งคู่จึง ทะยานบินออกจากเกาะ ในขณะที่พ่อร่อนลงในพื้นที่ของทะเลแล้ว แต่ อีคาร์สกลับเพลิดเพลินกับการบิน และได้กระพือปีกให้ลอยขึ้นไปเหนือเมฆ ขึ้นไปเรื่อยๆ ในขณะที่นั้น แสงอาทิตย์ได้สาตส่องไปที่ปีกทั้งสองข้าง และ ขนนกบางส่วนเริ่มหลุดออกจากปีกนก เพราะพ่อไม่ได้บอกความจริงทั้งหมด ด้วยเกรงลูกชายจะหวาดกลัวว่า พ่อไม่สามารถใช้เชือกรัดปีกนกทั้งหมด เข้าหากันได้ เพราะเชือกที่ใช้รัดนั้นมีจำนวนไม่เพียงพอ จึงต้องใช้ขี้ผึ้ง ยาเอาไว ในที่สุด อีคาร์สจึงตกลงไปตายในทะเลลึกอย่างน่าสยดสยอง

จากแง่มุมของอีคาร์สทำให้เราได้เห็นแง่มุมบางประเด็นเกี่ยวกับคนที่ เป็นผู้นำว่า ผู้นำส่วนใหญ่มักจะประสบความหายนะ เพราะความหลงใหล และเพลิดเพลินกับอำนาจที่ตัวเองได้รับมา จนนำไปสู่การใช้อำนาจโดยขาด ความยังคิดว่าสอดคล้องกับกฎหมาย จริยธรรม และกติกาสังคมหรือไม่ และหลายสถานการณ์ที่ผู้นำพยายามจะบิดพลิ้วให้ตัวเองมีอำนาจ และหน้าที่ ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้ว อำนาจและหน้าที่ที่ผู้นำพยายามจะบิดพลิ้วนั้น อาจจะไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงตามที่กฎหมายกำหนด ดังนั้น หากผู้นำ ไม่ระมัดระวังการใช้อำนาจ หรือใช้อำนาจหน้าที่เกินกว่าที่กฎหมายกำหนด แล้ว ย่อมก่อให้เกิดความเสี่ยงที่จะพลัดหลงเข้าไปสู่วังวนของความขัดแย้ง และความรุนแรง ด้วยเหตุนี้ หากผู้นำไม่พยายามที่จะยับยั้งชั่งใจ เตือนใจ และระมัดระวังใจของตัวเองแล้ว ย่อมเป็นเรื่องยากที่ผู้นำจะพาตัวเองออกไป จากหุบเหวของความทุกข์ในบั้นปลาย ดังจะเห็นได้จากกรณีที่ผู้นำจำนวนมาก ประสบชะตากรรมหลังจากที่ตัวเองหมดอำนาจที่จะให้คุ้มหรือโทษแก่ บุคคลอื่น

กล่าวโดยสรุปแล้ว ผู้นำ หรือผู้ปกครองจึงต้องมีความยับยั้งชั่งใจใน ขณะที่อารมณ์ของความอยากได้เข้ามากระทบใจของตัวเอง มิฉะนั้นแล้ว ผู้นำเองจะไม่ต่างจากนักมวยที่ซ้อมมาไม่ดี หรือขาดเทคนิคในการเอาตัวรอด

จากสถานการณ์ซับซ้อน จึงทำให้คู่ชกสามารถเลือกชก และน็อคคู่ปรับได้อย่าง
ง่ายดาย เช่นเดียวกันผู้นำที่ได้รับแรงช่วยจากพลังของอามิสลินจำหรือลาภ
และสักการะ หากจิตขาดภูมิคุ้มกัน หรือขาดการยับยั้งชั่งใจแล้ว ย่อมเป็น
การง่ายที่จะคล้อยตามแรงผลึกของสิ่งยั่ว (Temptation) ด้วยเหตุนี้ ผู้นำ
จึงต้องมีจิตใจที่แข็งแกร่ง มีฤทธิ์เดชในการเผากิเลส คือความอยากได้โดย
ไร้ขีดจำกัด โดยไม่สอดคล้องกับกฎหมายของบ้านเมือง ผู้นำจึงจำเป็นต้องใช้เดช
โดยการเผากิเลสไม่ให้เข้ามาครอบครองและกินพื้นที่ของคุณธรรมความดี
ที่สะสมมาอย่างต่อเนื่องและยาวนาน

(๗) **รู้จักระงับความโกรธ** (อักโกธะ) หมายถึง ผู้นำ หรือผู้ปกครอง
ไม่ควรแสดงอาการเกรี้ยวกราด และตอกอยู่ภายใต้อิทธิพลของความโกรธ
เพราะผลเสียที่ตามมาจะก่อให้เกิดการวินิจฉัยความ หรือตัดสินใจดำเนินการ
สิ่งใดสิ่งหนึ่งจนเกิดความผิดพลาดจนสูญเสียความเป็นธรรม ด้วยเหตุนี้
พระพุทธเจ้าจึงตรัสเตือนว่า “ฆ่าความโกรธเสียได้ ย่อมอยู่เป็นสุข” (โกธ
ฆตวา สุขุ เสติ) เหตุผลสำคัญที่พระองค์ต้องตรัสเช่นนี้ก็ด้วยเหตุที่ว่า
เมื่อใดก็ตามที่ผู้นำไม่สามารถฆ่าความโกรธเกลียดได้ ความโกรธจะกลายเป็น
อาวุธสำคัญที่จะเข้ามาทิ่มแทงผู้นำ” เพราะเมื่อใดก็ตามที่ผู้นำเกิดความโกรธ
เกลียด หรือชิงชัง จะทำให้ “ความรัก” ไม่สามารถทำงานได้อย่างเต็มกำลัง
เพื่อที่จะเปิดพื้นที่ของหัวใจให้ผู้นำมอง หรือประเมินค่ากลุ่มคนอื่น ๆ ใน
ฐานะเป็นเพื่อนร่วมโลกที่ต้องเกิด แก่ เจ็บและตายเฉกเช่นเดียวกัน

การย้ำเตือนให้ผู้นำระงับความโกรธย่อมหมายถึงการเปิดโอกาสให้
ผู้นำเริ่มต้นที่จะรักคนอื่นมากยิ่งขึ้น เพราะในความเป็นจริงแล้ว การรักคน
อื่นมีค่าทั้งไปทั้งกลับ เมื่อใดก็ตามที่ผู้นำรักคนอื่น ห่วงใยและใส่ใจผู้อื่น
ผู้อื่นจะหันกลับมาใส่ใจ และรักผู้นำหรือผู้ปกครองเหล่านั้นเช่นเดียวกัน
ด้วยเหตุนี้ ธรรมชาติจึงย้ำสอนให้ผู้นำจำเป็นต้องระงับความโกรธ และเปิด
โอกาสให้หัวใจตัวเองได้เรียนรู้ที่จะรักคนอื่นมากยิ่งขึ้น

วรรณคดีเรื่อง “สามก๊ก” ในตอนที่ว่าด้วย “การยึดเมืองของเตียวหุย” นั้น ได้สะท้อนแง่มุมบางประเด็นที่เกี่ยวกับเรื่องนี้ได้เป็นอย่างดี ขงเบ้งได้วางแผนให้เตียวหุยไปยึดเมืองชายแดนที่ติดกับโจโฉเพื่อทำเป็นเขตกันชน และได้ส่งเตียวหุยไปยึดเมืองพร้อมกับสั่งการว่า “การยึดเมืองนั้นไม่ได้หมายถึงยึดพื้นที่ของเมือง แต่หมายถึงการยึดใจพลเมือง” เมื่อเตียวหุยยึดเมืองได้สำเร็จ แทนที่จะจดจำคำขำเตือนของขงเบ้ง แต่ได้ใช้เวลาจำนวนมากเสพสุราเมรัย แสดงอาการโกรธเกรี้ยว เมียนตีพลทหาร จึงทำให้ทหารกลุ่มหนึ่งอดทนต่อพฤติกรรมดังกล่าวไม่ไหว จึงมอมเหล้าเตียวหุยจนหลับไหลไม่ได้สติ และดำเนินการตัดคอเตียวหุยไปส่งให้โจโฉเพื่อสร้างความดีความชอบ

จะเห็นว่า การยึด หรือครอบครองที่แท้จริง ไม่ได้มีนัยที่หมายถึงการยึดแต่เพียงสัญลักษณ์เชิงกายภาพภายนอกเช่น การยึดสถานที่ทำงาน หรือยึดองค์กร หากแต่เป็นการยึดในเชิงคุณภาพซึ่งหมายถึงจิตใจของคนกลุ่มคนที่ทำงานในองค์กรหรือประเทศชาติบ้านเมือง ฉะนั้น การแสดงอาการโกรธเกลียด เคียดแค้น ชิงชัง และด่าทอกันและกันด้วยความโกรธ ย่อมไม่สามารถที่จะทำให้ผู้นำได้แนวร่วมในการสร้างคุณประโยชน์แก่ชุมชน หรือองค์กรได้ เพราะเมื่อใดก็ตามที่ผู้นำโกรธเคือง จะเปิดโอกาสให้สมองซีกขวาทำงานหนักมากขึ้น จนเป็นเหตุให้สมองซีกซ้ายไม่ได้มีโอกาสได้ใช้ปัญญาในการคิด นึก ตรีภตรองข้อดี และข้อเสีย เมื่อสมองซีกขวาทำหน้าที่ในการโกรธเกลียด ย่อมทำให้ความโกรธเกลียดกินพื้นที่สมองซีกซ้ายมาจนทำให้ความโกรธเกลียดบดบังพลังของปัญญา (Wisdom) ของสมองซีกซ้ายเสียสิ้น จนทำให้ผู้นำไม่สามารถที่จะใช้ปัญญาในการคิดวิเคราะห์เหตุ ผล ตน ประมาณ กาล ชุมชน และบุคคลต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจน จนนำไปสู่การคิด การพูด และการแสดงออกในเชิงลบซึ่งจะก่อให้เกิดผลเสียต่อภาพลักษณ์โดยรวมของตัวผู้นำ แง่มุมของความโกรธเกลียดนั้น อุปมาเช่นเดียวกับการที่เราตีลูกบอลเข้าฝาผนัง หากเราตีด้วยความรุนแรง ลูกบอลอาจจะกระดอนกลับมาระแทก

ใบหน้าของเรา ฉันทัด การที่ผู้นำแสดงอาการโกรธ เกลียด เคียดแค้น ชิงชัง ผู้อื่นอย่างรุนแรง ย่อมทำให้อาณภาพของความโกรธ เกลียด และชิงชังของ บุคคลอื่น ๆ ย้อนกลับมาหาผู้นำ หรือผู้ปกครองได้เช่นเดียวกัน และบางครั้ง ผู้นำอาจจะต้องสังเวทชีวิตต่อความโกรธเกลียดเช่นเดียวกันเดี๋ยวเดียวได้ ประสบมาแล้ว

(๘) **รู้จักไม่เบียดเบียน** (อวิหิงสา) หมายถึง การไม่บีบคั้นกดขี่ เช่น เก็บภาษีขูดรีด หรือเกณฑ์แรงงานเกินขนาด ไม่หลงระเหิงอำนาจขาดความ กรุณา หาเหตุเบียดเบียนลงโทษอาชญาแก่ประชาราษฎร์ผู้ใด เพราะอาศัย ความอาฆาตเกลียดชัง คำว่า “การเบียดเบียน” ในบริบทนี้ อาจจะมีนัยที่ เกิดขึ้นจากตัวผู้นำเข้าไปเบียดเบียนโดยตรง และเปิดโอกาสให้กลุ่มคนที่ใกล้ ขิดผู้นำได้ใช้อำนาจหน้าที่เข้าไปเบียดเบียนกลุ่มคนอื่นโดยมิชอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “การดำเนินนโยบายสาธารณะ” ของผู้นำ หรือผู้ปกครองที่ขาด ความรอบคอบ และขาดการป้องกันไม่ให้เกิดการทุจริตอย่างครบวงจร จึง เปิดโอกาสให้เกิดการเบียดเบียน และเอารัดเอาเปรียบซึ่งกันและกันตามมา

ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนในประเด็นนี้ คือ “กรณีการปฏิวัติดอกมะลิ” (Jasmine Revolution) จุดเริ่มต้นที่สำคัญประการหนึ่งของการล่มสลาย ของผู้นำทั้งในประเทศตูนิเซีย (Tunisia) และตะวันออกกลางนั้น จุดเริ่มแรก มีต้นเค้ามาจากการใช้อำนาจที่ไม่ชอบธรรมของตำรวจเทศกิจหญิงคนหนึ่ง ในประเทศตูนิเซีย จนนำไปสู่การเบียดเบียนบุคคลอื่นโดยการใช้อำนาจที่ไม่ ชอบธรรมเข้าไปบีบบังคับเรียกรับผลประโยชน์จากหนุ่มชายผลไม้ที่ชื่อ “เบา อะซีซี” (Bouazizi) เมื่อเขาไม่สามารถที่จะสนองต่อความต้องการของ เทศกิจหญิงต่อการเรียกรับสินบนได้ จึงทำให้เธอตัดสินใจจับ และยึดของ กลางที่เป็นรถขายผลไม้ ตาซัง และผลไม้ทั้งหมด ผลจากการได้รับการปฏิบัติ ดังกล่าว จึงทำให้เขาตัดสินใจไปเรียกร้องความเป็นธรรมจากผู้ว่า ๆ แม้ว่า เขาจะเรียกร้องขอเข้าพบผู้ว่า ๆ แต่ก็ไม่มีโอกาสได้พบทำให้เขายืนคำขาดว่า

“หากผู้ว่าไม่ออกมารับเรื่องร้องเรียนภายในป้ายสามโมง เขาจะตัดสินใจฆ่าตัวตาย” เมื่อเวลาเดินทางมาถึงตามที่เขากำหนดไว้ แต่ผู้ว่า ๆ ไม่ออกมาพบ จึงทำให้เขาใช้น้ำมันที่เตรียมตัวมาราดร่างกาย และจุดไฟเผาตัวตาย ผลจากการเผาตัวเอง ทำให้ไฟไหม้ร่างกายไปเกือบ ๘๐% และแม้จะพยายามรักษาเพียงใด สุดท้ายแล้วเขาก็สิ้นใจตายอันเกิดจากบาดแผลที่เกิดจากไฟไหม้ ประเด็นที่เทศกิจหญิงปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบจนนำไปสู่การเบียดเบียนเบาอะซีซี และเป็นที่มาของการเผาตัวเองจนเสียชีวิตนั้น ได้ก่อให้เกิดสถานการณ์ที่เรียกว่า “ฤดูใบไม้ผลิแห่งชาติอาหรับ” (Arab Spring) เพราะประชาชนจำนวนมากได้ลุกขึ้นเดินขบวนเพื่อโค่นล้มอำนาจของผู้ปกครอง ในตะวันออกกลางโดยเริ่มจากประเทศตูนิเซียไปถึงประเทศต่าง ๆ เช่น อียิปต์ ลิเบีย เยเมน บาห์เรน ซีเรีย อัลจีเรีย จอร์แดน และเลบานอน เหตุผลในการเดินขบวนเพื่อโค่นล้มอำนาจนั้น มีสาเหตุมาจากการที่ประชาชนจำนวนมากรับรู้ได้ว่า ผู้นำประเทศเหล่านั้นใช้อำนาจที่ไม่ชอบธรรมในการบริหาร อีกทั้งปล่อยให้ผลประโยชน์ตกไปให้เจ้าหน้าที่ของรัฐปฏิบัติราชการโดยใช้อำนาจเบียดเบียนผู้อื่นเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ด้วยการทุจริตต่อหน้าที่ จนนำไปสู่การล่องละเมิดสิทธิ และเสรีภาพของประชาชน

จะเห็นได้ว่า “การใช้อำนาจที่ปราศจากการชอบธรรมเข้าไปเบียดเบียนคนอื่น” นั้น แม้จะเริ่มต้นจากเทศกิจหญิงคนหนึ่ง แต่ก็ทำให้เราได้เห็นถึงอันุภาพการทำลายแบบสะท้อนกลับได้อย่างน่าสะพรึงกลัว ฉะนั้น การที่ผู้นำ หรือผู้ปกครองได้ใช้อำนาจ หรือหน้าที่ที่กฎหมายไม่ได้กำหนดเข้าไปกระทำการเบียดเบียนกลุ่มคนที่มีอำนาจน้อยกว่าทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมนั้น ย่อมจะเกิดผลเสียตามมา

ด้วยเหตุนี้ พระพุทธเจ้าจึงย้ำเตือนว่า “บุคคลที่ได้ชื่อว่าเป็นอริยะ จึงไม่ควรเบียดเบียนคนอื่น หรือสัตว์อื่น” เพราะการเบียดเบียนจะเป็นเปิดโอกาสให้เกิดการเอาวัดเอาเปรียบ รังแกข่มเหงซึ่งกันและกันอย่างไร้ขีด

จำกัด ด้วยเหตุนี้ การเป็นผู้นำจึงต้องหยุดยั้งการเบียดเบียนเพื่อนร่วมโลก และทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และเปิดพื้นที่ให้กลุ่มคนต่าง ๆ ได้ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันมากยิ่งขึ้น อันจะส่งผลให้ชุมชน และสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

(๙) **รู้จักอดทน** (ขันติ) หมายถึง การอดทนต่องานที่ตรากตรำ ถึงจะลำบากกายน่าเหนื่อยหน่ายเพียงไรก็ไม่ท้อถอย ถึงจะได้รับการร้ยววนและเย้ยหยันด้วยคำเสียดสีถากถางอย่างไรก็ไม่หมดกำลังใจไม่ยอมทิ้งกรรมสิทธิ์บำเพ็ญโดยชอบธรรม การอดทนเป็นคุณสมบัติอันล้ำค่าอีกประการหนึ่งของผู้นำในพระพุทธศาสนาถือว่า “ความอดทนเป็นธรรมที่ทำให้ผู้นำเกิดความงาม” สิ่งสำคัญของผู้นำ หรือผู้ปกครองคือ “ความนิ่ง” เราจะหาความนิ่งได้จากที่แห่งใด หากเราไม่สามารถหาได้จากความอดทน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การอดทนเพื่อที่จะรอจังหวะเพื่อวิเคราะห์เหตุ ผล ตน ประมาณ กาล ชุมชน และบุคคลต่าง ๆ ที่เข้ามาแวดล้อม จะเห็นว่าในขณะที่ผู้นำกำลังเผชิญหน้ากับแรงเสียดทานอย่างต่อเนื่องและรุนแรงนั้น คุณสมบัติสำคัญที่จะก่อให้เกิดชัยชนะ หรือพ่ายแพ้คือ “ความอดทน”

เนลสัน แมนเดลา (Nelson Mandela) อดีตประธานาธิบดีของแอฟริกาใต้ และเจ้าของรางวัลโนเบลสาขาสันติภาพ เป็นตัวแบบ (Role Model) ท่านหนึ่งที่น่าสนใจ และเรียนรู้ เพราะถือว่าท่านเป็นแบบอย่างของผู้นำที่ดำเนินชีวิต โดยการเผชิญหน้ากับวิกฤติการณ์ต่าง ๆ ที่เข้ามาทดสอบชีวิตด้วยความอดทน ผู้นำท่านนี้ติดคุกยาวนานกว่า ๒๗ ปี และที่น่าสนใจคือ ท่านเป็นประธานาธิบดีเมื่ออายุ ๗๔ ปี ท่านกล่าวอยู่เสมอว่า “การติดคุกทำให้ผมเป็นผู้ใหญ่มากขึ้น” ผลจากการอยู่ในคุก ๒๗ ปีทำให้ท่านได้มีโอกาสตรึกตรองการใช้ชีวิตในช่วงของวัยหนุ่ม ที่มุ่งหวังที่จะต่อสู้กับคนผิวขาวเพื่อที่จะเอาชนะให้ได้ โดยไม่ได้สนใจว่า “วิธีการที่จะได้มาซึ่งชัยชนะนั้น ก่อให้เกิดความสูญเสียชีวิต เลือดเนื้อ และทรัพย์สินจำนวนมากก็ตาม”

การอยู่ในคุกทำให้ท่านคิดหาวิธีการที่จะต่อสู้กับคนผิวขาวในรูปแบบใหม่

ท่านเริ่มต้นด้วยการเรียนภาษาอังกฤษ เพื่อที่จะได้เข้าใจความคิด และวัฒนธรรมอังกฤษ ดังวลีที่ท่านย้ำเสมอว่า “*ถ้าคุณพูดกับผู้ชายคนหนึ่ง ด้วยภาษาที่เขาพอจะเข้าใจได้ ภาษานั้นจะสัมผัสได้อย่างมากเพียงแค่หัวของเขา แต่ถ้าคุณใช้ภาษาของเขาพูดกับเขา ภาษานั้นจะสัมผัสได้ถึงใจของเขา*” (If you talk to a man in a language he understands, that goes to his head. If you talk to him in his language, that goes to his heart) ในขณะเดียวกัน ท่านอดทนที่จะเรียนรู้ และอยู่ร่วมกับชนชาติผิวขาว ที่เข้ามายึดครองพื้นที่ของแอฟริกาใต้ได้อย่างสันติสุข จะเห็นว่า ผู้นำจะต้อง ดำเนินชีวิตด้วย “*ความอดทน*” ทั้งในองค์กร ชุมชน สังคมและประเทศชาติ เนลสันฯ ได้พิสูจน์ให้ผู้นำทั่วโลกได้เห็นถึงคุณธรรมข้อนี้ได้เป็นอย่างดี รวมไปถึงมหาตมะ คานธี (Mahatma Gandhi) ที่ท่านได้พิสูจน์ให้ชาวอังกฤษ และคนทั่วโลกได้ตระหนักรู้ถึงความอดทนต่อการเรียกร้องเอกราชจาก ประเทศอังกฤษโดยมิได้ผูกใจเจ็บต่อการกระทำของทหารอังกฤษที่ได้สั่ง จำคุกผ่านประโยคที่ว่า “*ผู้อ่อนแอไม่สามารถให้อภัยใครได้ เพราะว่า การให้อภัยเป็นความเข้มแข็งอดทนของผู้นำเท่านั้น*” (The weak can never forgive. Forgiveness is the attribute of the strong)

กล่าวโดยสรุปแล้ว จุดสำคัญเกี่ยวกับความอดทนของผู้นำนั้น หมายถึง การอดทนต่อวิกฤติการณ์ต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาพิสูจน์ใจของผู้นำ ความอดทนทำให้ผู้นำเกิดความงดงาม และนิ่งสงบมากยิ่งขึ้น เพราะจิตใจ ที่นิ่งสงบจะเป็นตัวแปรสำคัญให้ผู้นำได้ใช้เวลาในการคิด นึก ตรึกตรอง หาทางเลือกต่าง ๆ ก่อนที่จะตัดสินใจดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อที่จะ ก้าวข้ามปัญหา อุปสรรค และนำองค์กร ชุมชน และสังคมไปสู่เส้นทางที่ อุดมไปด้วยความหวัง และมีทางออกมากยิ่งขึ้น

(๑๐) **รู้จักหนักแน่น** (อวีโรธนะ) หมายถึง การวางใจให้หนักแน่น

ในธรรม คงที่ ไม่มีความเอนเอียงหวนไหว เพราะถ้อยคำที่ตีร้ายลาภสักการะ หรืออิฏฐารมณ อภิฏฐารมณใด ๆ สถิตยมั่นในธรรม ทั้งส่วนยุติธรรมคือ ความเที่ยงธรรมก็ดี นิติธรรมคือระเบียบแบบแผนหลักการปกครอง ตลอดจน ขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามก็ดี ไม่ประพฤติให้เคลื่อนคลาดวิบัติไป หลักการของการเป็นผู้นำในข้อนี้ถือได้ว่าเป็นหลักการขั้นสูงสุดสำหรับบุคคล ที่จะได้รับการแต่งตั้ง หรือสมมติขึ้นสู่ตำแหน่งของผู้นำ และผู้นำจำเป็น จะต้องยึดหลักการนี้เอาไว้ให้มั่นคง

คำถามมีว่า “เพราะเหตุใด ? ผู้นำจะต้องยึดหลักการนี้ให้มั่นคง” คำตอบคือ กลุ่มคนจำนวนมากที่เกิดความขัดแย้ง และต้องการทางเลือก หรือ ทางออกที่เหมาะสมนั้น จำเป็นจะต้องหากกลุ่มคนที่ซื่อซัดหรือตัดสินใจเลือก แนวทางอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือแม้กระทั่งเกิดความไม่เข้าใจขึ้นมาในองค์กร กลุ่มคนที่อยู่ภายในการบริหารงานขององค์กรจะคำนึงถึงผู้นำในองค์กรเป็น กลุ่มแรก เพื่อให้ดำเนินการชี้ทางออก รวมไปถึงแนวปฏิบัติของคนในองค์กร

ด้วยเหตุนี้ ผู้นำจึงมีความจำเป็นที่จะต้องหนักแน่น เพื่อดำรงตนอยู่ในครรลองแห่งความเที่ยงธรรม เพราะความเที่ยงธรรมของผู้นำนั้น หมายถึง การไม่คลาดเคลื่อนไปจากธรรมด้วยแรงผลึกของอคติ (Bias) ไม่ว่าจะเป็นการลำเอียงเพราะรัก การลำเอียงเพราะโกรธเกลียดเคียดแค้น การลำเอียง เพราะลุ่มหลง และการลำเอียงเพราะความกลัวกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง โดยเฉพาะ แบบอย่างประการหนึ่งของการมิให้ผู้นำตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของความอคติ คือ “เลดี้จัสติส” (Lady Justice) ซึ่งศาลสถิตยุติธรรมทั่วโลกมักจะนำ รูปปั้นของเธอไปประดิษฐานไว้หน้าศาลทั้งในยุโรป และอเมริกา ลักษณะ ส่วนใหญ่ของเลดี้จัสติสจะใช้ผ้าปิดตาทั้งสองข้างซึ่งหมายถึงการป้องกันมิให้ เกิดอคติในใจในขณะที่กำลังดำเนินการชี้ถูกและผิด มือหนึ่งถือดาบซึ่งหมายถึง การตัดสินด้วยความเด็ดขาด อีกมือหนึ่งถือตราซึ่งหมายถึงการทรงความเที่ยงตรง ที่สะท้อนถึงการตัดสินด้วยความเที่ยงธรรม เพื่อให้ผู้นำสามารถชมคนที่ควรชม

และยกย่องบุคคลที่ควรยกย่องมากยิ่งขึ้น (นิคคณเห นิคคณหารหิ ปคคณเห ปคคณหารหิ)

ตัวชี้วัดเกี่ยวกับการดำรงตนของผู้นำ หรือผู้ปกครองในข้อที่ ๑๐ นี้ จึงเน้น และให้ความสำคัญต่อการปฏิบัติหน้าที่ และการใช้อำนาจด้วยความหนักแน่นซึ่งแฝงเอาไว้ด้วยความเที่ยงธรรม และพร้อมที่จะหยิบยื่นความยุติธรรมให้เกิดขึ้นแก่กลุ่มคนต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ร่วมกันในองค์กร ชุมชน และสังคม โดยไม่มีการแบ่งแยก ให้เกิดความแปลกแยก และแตกแยกกัน ในที่สุดความหนักแน่นจะเป็นปราการในการป้องกันความไว้วางใจเพื่อมิให้ผู้คนในสังคมเกิดความหวาดระแวงสงสัยในพฤติกรรมของผู้นำต่อการเลือกปฏิบัติ ด้วยเหตุผล หรือข้ออ้างอย่างใดอย่างหนึ่ง และหากผู้นำสามารถดำรงตนอยู่บนฐานของหลักการข้อนี้แล้ว เชื่อมั่นว่า จะทำให้ความสัมพันธ์ของสังคมที่อาศัยร่วมกันได้รับการพัฒนาให้เป็นไปในเชิงบวก และทำให้สังคมมีภูมิคุ้มกันมากยิ่งขึ้น

หลักการทั้ง ๑๐ ข้อข้างต้น เป็นหลักปฏิบัติสำหรับการกำกับ ควบคุม และพัฒนาอารมณของผู้นำให้มีความฉลาดทางอารมณ์มากยิ่งขึ้น เหตุผลสำคัญเพราะผู้นำ หรือผู้ที่จะทำให้ผู้อื่นเกิดความพอใจตามที่เรียกขานว่า “ราชา” นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะมี “จิตใจที่สงบนิ่ง” ในขณะที่เผชิญหน้ากับอารมณ์ต่าง ๆ ที่เข้ามากระทบจิตใจของตัวเอง ความนิ่งจึงมีผลต่อการตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่งของบุคคลที่ได้ชื่อว่าเป็นราชา

ทศพิธราชธรรม : จากลตสู่เพิ่มเติมเต็มผู้นำและองค์กร

เมื่อวิเคราะห์ตัวอย่างของหลักการและเครื่องมือในการบริหารจัดการองค์กรสมัยใหม่ กล่าวคือ (๑) ๕ ส. (5S) ได้เน้นการสะอาด สะดวก สะอาด สุขลักษณะ และสร้างนิสัย (๒) ไคเซ็น (Kaizen) เน้นการลด เลิก และเปลี่ยน (๓) บลู โอเชียน (Blue Ocean) เน้นการขจัด ลด ยกและเพิ่ม

และ (๔) **รักษาภาวะโลกร้อน (Global Warming)** เน้นลดความสิ้นเปลือง และการแปรรูปนำกลับมาใช้ใหม่ จะเห็นว่า หลักการและแนวทางในการ ดำเนินการเพื่อพัฒนาองค์กร หรือการรักษาภาวะโลกร้อนนั้น มีบางประเด็น ที่สอดคล้องกันทั้ง ๔ แนวทาง นั่นคือ “การลด” ซึ่งการ “ลด” จะนำไปสู่การ “เพิ่ม” ตามมาในหลายมิติ คือ การสะสม หมายถึง การขจัดสิ่งของที่ไม่ต้องการออก เพราะจะทำให้หาสิ่งของ ที่ต้องการได้ง่าย การมีพื้นที่ว่าง ปฏิบัติงาน การประหยัดค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษา การขจัดความผิดพลาด ในการปฏิบัติงาน แนวทางการลดในไคเซ็น บลู่ โอเซียน และการลดการ โลกร้อนจะนำไปสู่การลดความซ้ำซ้อนของกระบวนการทำงาน ลดความ สิ้นเปลืองของเวลาและวัสดุ ลดขั้นตอนการผลิต ลดต้นทุนการผลิต รวมไปถึง กระบวนการขั้นตอนสุดท้ายคือ ลดราคาของสินค้าและผลิตภัณฑ์โดยที่ คุณภาพไม่ลดเพื่อให้สามารถแข่งขันได้

หลักการ และเครื่องมือในการบริหารจัดการในโลกยุคใหม่ทั้ง ๔ ประการนั้น มีจุดร่วมที่น่าสนใจ คือ “การลด” ซึ่งแนวทางในการลดดังกล่าว เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับหลักการและข้อปฏิบัติของผู้นำองค์กรที่ว่าด้วย หลักการและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับ “ทศพิธราชธรรม” มีนัยที่สะท้อนแง่มุมที่ สอดรับการแนวทางในการบริหารจัดการองค์กรอย่างมีนัยสำคัญ เพราะ โดยสรุปแล้ว แนวทางของทศพิธราชธรรมจะก่อให้เกิดการ “ลดความทุกข์ ในตัวผู้นำ และองค์กร” อันจะนำไปสู่การ “เพิ่มความสุข และความสำเร็จ ต่อการพัฒนาผู้นำและองค์กร” อย่างน้อย ๓ มิติ คือ

(๑) **ลดการทุจริตคอร์รัปชัน (ตณฺหา)** ซึ่งจะนำไปสู่การลดต้นทุน ในการผลิต และเพิ่มศักยภาพในการผลิตและแข่งขันกันมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะ อย่างยิ่ง เมื่อการทุจริตคอร์รัปชันลดลง จะทำให้คุณค่าของการพัฒนาทั้ง ภายในใจของผู้นำ และการพัฒนาคุณค่าภายนอกทั้งงบประมาณ และการ ผลิตเกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร ชุมชน สังคม และประเทศชาติได้

พระพุทธศาสนาได้ย้ำเตือนในประเด็นนี้ว่า “แม่น้ำไม่มีวันเต็มฉันใด มนุษย์ย่อมมีความอยากแบบไร้ขีดจำกัด ฉะนั้น” และด้วยเหตุนี้ “การลภเกินไปจึงเป็นความลามกของชีวิต” ซึ่งสอดคล้องกับมหาตมะ คานธีที่ว่า “ทรัพยากรมีมากเพียงพอสำหรับคนทั้งโลก แต่ไม่เพียงพอสำหรับคนโลกเพียงคนเดียว” ทศพิธราชธรรมจึงได้วางแนวทางให้ผู้นำองค์กรลดความอยากโดยไร้ขีดจำกัด จนนำไปสู่การทุจริตคอร์รัปชันโดยให้ผู้นำเริ่มต้นจาก “การให้” (ทาน) เพราะการให้จะเป็นเครื่องมือสำคัญในการยึดโยงจิตใจของผู้รับให้ยึดมั่นและศรัทธาต่อการบริหารงานของผู้นำ ดังที่พระพุทธศาสนาเน้นว่า “ผู้ให้ย่อมเป็นที่รักของผู้อื่น” การให้จึงนำไปสู่ความรักและศรัทธา และก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้นำ กับผู้ตาม

นอกจากนี้ ทศพิธราชธรรมจะนำไปสู่การ “ลดพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้อง และเหมาะสมของผู้นำ” (ศีล) โดยพัฒนาจากความโหดร้าย หยาบคาย ไปสู่ความรัก การให้เกียรติ และการเคารพในศักดิ์ศรีของเพื่อนร่วมงานในองค์กรมากยิ่งขึ้น การพัฒนาผู้นำจากการเอาัดเอาเปรียบ แย่งชิงทรัพยากรหรือการได้มาซึ่งทรัพยากรที่ไม่ควรมีควรได้แก่ตัวเอง ไปสู่การแบ่งปันทรัพยากรสู่สังคมให้ได้รับโอกาสอย่างทั่วถึง เท่าเทียม และเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น การพัฒนาจากความมักมากในกามารมณ์ หรือใช้ประเด็นเรื่องเพศมาเป็นเครื่องต่อรองอำนาจ และประโยชน์ไปสู่การสร้างสรรค์จรรโลงศักยภาพ และเพิ่มคุณค่าในการพัฒนาสถาบันครอบครัว และประเด็นเรื่องเพศเพื่อไม่ให้มีอุปสรรคต่อการพัฒนาชีวิตและการทำงานในองค์กร การพัฒนาจากมิฉฉาวาจาไปสู่การใช้สัมมาวาจาที่เน้นคำพูดที่เอื้อต่อการสร้างความหวังต่อการพัฒนาองค์กร แทนที่จะใช้วาจาที่นำไปสู่การสร้าง ความเกลียดชังระหว่างเพื่อนในองค์กร และการพัฒนาตนเองและชุมชนให้มีภูมิคุ้มกันอย่างยั่งยืน รู้จักเสียสละประโยชน์สุข หรือผลประโยชน์ส่วนตนเพื่อผู้อื่นในชุมชนและสังคม

(๒) **ลดอำนาจบาตรใหญ่** (มานะ) พระพุทธศาสนาถือว่า “ความรักเสมอด้วยตนย่อมไม่มี” หมายถึงว่าไม่มีมนุษย์คนใดที่จะรักคนอื่นมากกว่าตัวเอง ด้วยเหตุที่มนุษย์รักตัวเองมากจึงไม่พยายามที่จะเบียดเบียนคนอื่น ด้วยเกรงว่าคนอื่นจะมาเบียดเบียนเรา การเข้าใจกฎข้อนี้ มนุษย์จึงต้อง “เอาใจเขามาใส่ใจเรา” (อตุตทานิ อูปมํ กร) ความรักตัวเองจึงมิใช่สิ่งผิด แต่สิ่งที่ผิดก็คือ การที่มนุษย์อาศัยเหตุผลดังกล่าวเข้าไปแสดงตัวตนถึงความยิ่งใหญ่ เพื่อแสดงสถานะ หรือตัวตนของตัวเองว่า เก่ง มีชื่อเสียงโดดเด่น มีฐานะดี หรือมีตระกูลที่สูงส่งในสังคม ซึ่งการแสดงออกเช่นนี้จะส่งผลต่อการเข้าไปลดทอนอัตลักษณ์ของบุคคลอื่นในสังคม และยอมเป็นได้ยากเช่นกันที่คน หรือกลุ่มคนใดจะยินยอมให้บุคคลอื่นมากินพื้นที่ความยิ่งใหญ่ไปกว่าตนเอง เพราะฉะนั้น ภาวะของการอยากใหญ่สะท้อนว่า เราเท่านั้นที่มีศักยภาพ มีความแกร่งกล้าสามารถ ทศนคติดังกล่าวจึงเป็นที่มาของการเข้าไปตัดสิน หรือลดทอนคุณค่า ศักยภาพ หรือกินพื้นที่ของความเก่งของคนอื่น ๆ ด้วย เพราะในความเป็นจริงกลุ่มอื่นหรือคนอื่นก็มีศักยภาพ หรือความสามารถเช่นเดียวกัน จึงไม่ยอมให้กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเข้ามากินพื้นที่ของความมุ่งหวังจะมีอำนาจ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม รวมไปถึงอำนาจทางการทหาร และทรัพยากรสิ่งแวดล้อม

พระพุทธศาสนาจะเน้นว่า “อำนาจเป็นใหญ่ในโลก” (วโส อีสสรีย โลก) แม้ว่าอำนาจจะเป็นที่มาของการเสริมสร้างบารมีในเชิงบวก เพราะเปิดโอกาสให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ใช้ศักยภาพในการพัฒนาชุมชน และสังคม แต่ในขณะเดียวกัน อำนาจเป็นที่มาของแสวงหาผลประโยชน์ และความต้องการที่ไม่ได้อยู่ในกรอบของหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดได้เช่นเดียวกัน หากผู้ที่มีอำนาจไม่ได้ดำรงอยู่บนฐานของทศพิธราชธรรม ดังที่ลอร์ดแอกตัน (Lord Acton) ขุนนางที่มีชื่อเสียงของประเทศอังกฤษได้กล่าววว่า “อำนาจนำมาซึ่งการคอร์รัปชัน อำนาจที่เบ็ดเสร็จเด็ดขาด ยิ่งทำให้การ

คอร์ปชั่นได้อย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาดมากยิ่งขึ้น คนมีอำนาจเกือบทั้งหมด มักกลายเป็นคนเลว” เพราะการที่ผู้นำสำคัญมันหมายความว่ามีความยิ่งใหญ่ มักจะปิดช่องทางในการเปิดใจรับฟังแง่มุมที่ทรงคุณค่าจากเห็นต่างของบุคคลอื่น และในขณะเดียวกัน แม้ว่าการสร้างเครือข่ายจะก่อให้เกิดผลในเชิงบวกต่อการพัฒนาจัดการองค์กรให้สามารถนำศักยภาพ และปัจจัยเสริมเข้ามาช่วยในการบริหารจัดการองค์กรได้อย่างขยายตัว และเปิดช่องทางให้มีการพัฒนาเชื่อมโยงโดยการนำศักยภาพของเครือข่ายอื่น ๆ มาร่วมพัฒนาองค์กรของตัวเอง แต่ถึงกระนั้น ผู้นำบางกลุ่มมักจะใช้อำนาจเป็นเครื่องมือในการสร้างเครือข่าย หรือกลุ่มผลประโยชน์ เพื่อแสวงหาผลประโยชน์อันมิควรมีควรได้จากจากองค์กร ชุมชน และสังคม จึงนำไปสู่การคอร์ปชั่นเป็นกลุ่ม และเครือข่าย ซึ่งทำให้องค์กร ชุมชน และสังคมสูญเสียงบประมาณในการพัฒนาเป็นจำนวนมาก

ทศพิชราชธรรมจึงเป็นการลดการแสดงตัวแสดงตนของผู้นำ เพื่อให้ผู้นำแสดงอำนาจ หรือลุแก่อำนาจไปกระทำการในสิ่งที่ขัดต่อกฎหมาย หรือวัฒนธรรมประเพณี ด้วยถือว่าตัวเองยิ่งใหญ่กว่าคนอื่น ๆ โดยหลักการทศพิชราชธรรมในชุดนี้จึงประกอบด้วย การมุ่งเน้นให้ผู้นำรู้จักชื่อตรงต่อผู้อื่น ในองค์กร ทั้งการรู้จักชื่อตรงต่อทุกคนในองค์กรที่อยู่ภายใต้การปกครอง และการชื่อตรงต่อผู้บังคับบัญชา การชื่อตรงจึงเน้นไปที่การชื่อตรงต่อธรรม แม้จะย่ำให้ชื่อตรงต่อคน แต่คนในบริบทนี้ต้องเป็นผู้นำที่รู้จักให้ มีพฤติกรรมที่เหมาะสมและมีความเสียสละต่อองค์กร อีกทั้งเป็นผู้นำที่รู้จักอ่อนน้อมถ่อมตน ซึ่งในพระพุทธศาสนาเปรียบผู้นำที่อ่อนน้อมถ่อมตนว่า “เหมือนกับโค เขาขาด เหมือนกับผ้าเช็ดเท้า และเด็กขอทาน” การวางตัววางตนเช่นนี้ จะทำให้ผู้นำไม่เย่อหยิ่งลำพองใจ และเปิดใจที่พร้อมจะรับฟังแง่มุมที่หลากหลายจากกลุ่มคนที่แตกต่าง ด้วยความรู้จักยับยั้งชั่งใจไม่นำตัวเข้าไปเกลือกกลั้วต่อสิ่งต่าง ๆ ที่อาจจะผิดกฎหมาย อำนาจหน้าที่ หรือศีลธรรมอันดี

(๓) **ลตจิตใจที่คับแคบ** (ทิฏฐิ) กล่าวคือ ลตความยึดมั่นในชุดความคิด ความเชื่อและความเห็นของตัวเองว่า ถูกต้อง สมบูรณ์ หรือดีที่สุด ส่วนความคิดของอื่น ๆ ไม่ถูกต้อง ไม่สมเหตุสมผล และไม่เหมาะสมเพียงพอต่อการใช้เป็นทางเลือก หรือทางออกต่อการพัฒนาองค์กร หรือพัฒนางานในลักษณะต่าง ๆ ผู้บริหารผู้มีจิตใจที่คับแคบ จะไม่สามารถเปิดใจของตัวเองเพื่อรับฟังมุมมองของคนอื่น ๆ แม้ว่ากลุ่มคนอื่น ๆ จะเข้าใจตรงกันว่าเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดเพียงใดก็ตาม นอกจากนั้น ทศพิธราชธรรมจะเข้าไปช่วยกล่อมเกลายให้ผู้นำลตทอนภาวะของความโกรธ (โธระ) หรือฉุนเฉียว ไม่กระทำลุแก่อำนาจเข้าไปสร้างผลกระทบต่อการทำงาน และตำแหน่งของบุคคลใดบุคคลหนึ่งซึ่งแสดงถึงความเข้าใจ หรือเชี่ยวชาญในบางประเด็นเกี่ยวกับทักษะและการทำงานมากกว่าตัวเอง

นอกจากนั้น หลักการทศพิธราชธรรมจะเข้าไปช่วยกล่อมเกลายให้ผู้ผู้มีจิตใจที่คับแคบ ด้วยเหตุ ที่ผู้ นำมักจะอดทนต่อสิ่งที่ตัวเองรัก และชอบใจเท่านั้น แต่มักจะตอบโต้ในทุกประเด็นต่อสิ่งที่ผู้ นำไม่ชอบ และชิงชังในหลายสถานการณ์เราจะพบว่า ผู้ นำจะไม่สนใจว่าเนื้อหาที่บุคคล หรือกลุ่มบุคคลได้นำเสนอนั้นดีและมีประโยชน์มากน้อยต่อการพัฒนางานและองค์กรอย่างไร แต่จะสนใจว่าผู้ ที่นำเสนอนั้นเป็นใครมากกว่า การนั่งฟังด้วยความนิ่งสงบแล้วเปิดใจรับฟังข้อมูลที่แตกต่างนั้น นอกเหนือจากแสดงถึงเปิดใจกว้างเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เหมาะสมต่อสถานการณ์แล้ว (ขันติ) ยังแสดงให้เห็นว่าผู้ นำมีความหนักแน่นเปิดใจกว้างรับฟัง หรือตัดสินใจที่จะเลือก หรือไม่เลือกด้วยใจที่ไร้อคติ ไม่ว่าจะเป็นความรัก ความโกรธ ความหลง หรือความกลัวต่อผลกระทบต่าง ๆ ที่เข้ามากกระทบใจของตัวเอง (อวิโรธนะ)

ดังนั้น หลักการทศพิธราชธรรมทั้ง ๓๐ ประเด็นนั้น สามารถพัฒนาเป็นแนวทางในการ “ลตทุกข์” อันจะนำไปสู่การ “เพิ่มสุข” ให้เกิดขึ้นแก่ตัวผู้ นำและองค์กรในมิติต่าง ๆ ทั้ง ๓ ประการ คือ ลตการทุจริตคอร์รัปชัน

(ตัณหา) ลดอำนาจบาตรใหญ่ (มานะ) และลดจิตใจที่คับแคบ (ทิฏฐิ) ซึ่งดัชนีตัวชี้วัดผู้นำทั้ง ๑๐ ประการนั้น สอดรับกับหลักการบริหารจัดการองค์กรสมัยใหม่ ทั้ง ๕ ส. ไคเซ็น บลู โอเซียน และการรักษาโลกร้อนที่กำลังคุกคามโลกและองค์กรต่าง ๆ ในยุคปัจจุบัน การบริหารจัดการโดยใช้หลักการลดนี้ จึงเป็นการสะท้อนแง่มุมในเชิงกายภาพ และเชิงปริมาณ แต่เป็นส่วนเสริมที่สำคัญในการเพิ่มพลังทางคุณภาพแก่สินค้า ผลิตภัณฑ์ การบริการ และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การพัฒนาคุณค่าภายในของความเป็นมนุษย์ ซึ่งถือได้ว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการพัฒนาองค์กร ชุมชน และประเทศชาติ

ส่งท้าย

การนำเสนอในครั้งนี้น่าจะตอบคำถามตั้งแต่เบื้องต้นว่า “ผู้นำหรือผู้ปกครองทุกคนสามารถเป็นราชาได้หรือไม่? และผู้นำควรมีตัวชี้วัดในการในการบริหารจัดการองค์กรอย่างไร จึงจะทำให้องค์กรมีภูมิคุ้มกันในการพัฒนาอย่างยั่งยืน” ผลจากการศึกษา วิเคราะห์ และตีความทำให้พบว่า ผู้นำหรือผู้ปกครองทุกคนในพระพุทธศาสนานั้นสามารถที่จะพัฒนาตนเองไปสู่การเป็นราชาได้อย่างเสมอภาคและเท่าเทียม เพราะหลักการสำคัญ หรือตัวชี้วัดในการเป็นผู้นำของพระพุทธศาสนามุ่งเน้นไปที่ “การทำให้ผู้อื่นเกิดความพึงพอใจในการนำของตัวผู้นำ” ถึงกระนั้น การสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้อื่นนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องดำรงอยู่บนฐานของธรรม กล่าวคือ อาศัยธรรมเป็นเครื่องมือเพื่อเป็นกรอบในการปฏิบัติตนของผู้นำ ด้วยเหตุนี้ ในพระพุทธศาสนาจึงได้นำเสนอหลัก “ทศพิธราชธรรม ๑๐ ข้อ” เป็นดัชนีชี้วัดคุณค่าต่อภาวะการนำของผู้นำ โดยสามารถแยกตัวชี้วัด ๑๐ ประการ ออกเป็น ๓ กลุ่มใหญ่ กล่าวคือ (๑) รู้จักให้ (ทาน) รู้จักควบคุมพฤติกรรมของตนเอง (ศีล) (๒) รู้จักเสียสละ (บริจาคะ) รู้จักซื่อตรง (อาชวะ) รู้จักอ่อนโยน (มีทวะ) รู้จักยับยั้งชั่งใจ (ตปะ) และ (๓) รู้จักระงับโกรธ (อักโธระ) รู้จักการไม่เบียดเบียน (อวิหิงสา) รู้จักอดทน (ขันติ) รู้จักหนักแน่น (อวิโรธนะ)

วิกฤติการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมยุคปัจจุบันนี้ถือได้ว่ามีความท้าทายต่อจิตวิญญาณของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ได้รับการเรียกขานว่าเป็น “ผู้นำ หรือผู้ปกครอง” บุคคลกลุ่มนี้มีบทบาทสำคัญต่อการเสริมสร้างชุมชนหรือสังคมให้เกิดสันติสุข ทั้งในแง่ของการบังคับใช้กฎหมาย และกติกามาเพื่อไม่ให้กลุ่มคนในองค์กรเอาใจเอาเปรียบ และทำร้ายซึ่งกันซึ่งกันและกัน รวมไปถึงการใช้วิสัยทัศน์เพื่อที่จะนำองค์กรให้ก้าวไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง และความสุขสวัสดิ์ โดยการดึงกลุ่มคนต่าง ๆ เข้ามาร่วมพัฒนาองค์กรให้เกิดความเป็นเอกภาพ ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้นำ หรือบุคคลที่ก้าวขึ้นไปสู่การเป็นผู้นำจำเป็นที่จะต้องทำให้ทุกคน หรือคนจำนวนมากเกิดความพึงพอใจ แม้ว่าหลักการทางรัฐศาสตร์จะอธิบายไว้ว่า “เป็นไปได้ไม่ได้เลยที่ผู้นำจะทำให้ทุกคนที่อาศัยอยู่ร่วมกันในองค์กร ชุมชน หรือสังคม เกิดความพึงพอใจ แต่จะบริหารจัดการอย่างไร เพื่อให้กลุ่มคน ไม่พอใจ หรือเกลียดผู้นำน้อยที่สุด” แต่หากผู้นำบริหารจัดการองค์กรโดยธรรม คือนำหลัก “ทศพิธราชธรรม” ทั้ง ๑๐ ดังที่ได้กล่าวแล้วมาเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการ ย่อมนำไปสู่การสร้างเชื่อมั่นได้ว่า “ผู้นำย่อมสามารถที่จะทำให้คนหรือกลุ่มคนอื่น ๆ เกิดความพอใจแก่ผู้ตาม หรือกลุ่มคนต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ร่วมกันในองค์กร ชุมชน หรือสังคม”

อาตมาภาพ ขออนุโมทนาสาธุการ ท่านประธานศาลรัฐธรรมนูญ ท่านตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ท่านอาจารย์ ดร. สุเมธ ตันติเวชกุล ท่านนักวิชาการ นักปฏิบัติการทุกท่านวันนี้ ที่ได้เปิดโอกาสให้พระสงฆ์ได้มาแบ่งปันประสบการณ์ และความรู้กับท่านทั้งหลาย พุทธานุภาพนะ ด้วยอานุภาพของพระพุทเจ้า ธรรมานุภาพนะ ด้วยอานุภาพของพระธรรม สังฆานุภาพนะ ด้วยอานุภาพของพระสงฆ์ พร้อมทั้งบุญกุศลคุณงามความดีบารมีทั้งหมดที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พร้อมทั้งพระบรมวงศานุวงศ์ได้บำเพ็ญไปตั้งแต่ต้นมาจนถึงวันนี้ บวกกับคุณงามความดีของท่านที่ได้บำเพ็ญมา

ขอความดีเหล่านั้นจงมารวมตัวกันเป็นตบะ เป็นเดชะ เป็นพลวปัจจัย
อำนวยการช่วยเหลือให้ท่านทั้งหลายมีความสุข ความเจริญ คตินึกประสงค์
จำนงหมายสิ่งหนึ่งประการใดที่เป็นไปโดยชอบ และประกอบไปด้วยธรรม
แล้วไซ้ร้ ขอให้สิ่งนั้นจงพลันสำเร็จแก่ท่านทั้งหลายในที่ทุกสถาน และในกาล
ทุกเมื่อเทอญ ขอเจริญพร

การอภิปรายในหัวข้อ

“ทศพิธราชธรรม : ตามรอยเบื้องพระยุคลบาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว”

โดย ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล
เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา

ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล

เรียนท่านผู้มีเกียรติที่เคารพ

ผมรู้สึกเป็นเกียรติที่ได้รับเชิญให้มาบรรยายเรื่อง “ทศพิธราชธรรม ตามรอยเบื้องพระยุคลบาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว” ผมต้องขอขอบคุณศาลรัฐธรรมนูญที่ได้จัดบรรยายหัวข้อนี้ขึ้น เพราะส่วนมากแล้วเรา จะชอบพูดถึงเรื่องหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) ลักษณะของ สากล แต่สิ่งที่ใกล้ตัวที่สุด สิ่งที่เรารับรู้รับทราบกันอยู่ทุกวันนี้ เรามักจะ มองข้ามไป ความจริงเหนือสิ่งอื่นใดนั้นผมคิดว่าเรามี**พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระผู้ทรงเป็นครูแห่งแผ่นดิน**ที่ทรงสอนเรา หลายท่านคง ยังไม่เกิดด้วยซ้ำไป ในวันที่พระองค์เสด็จขึ้นครองราชย์ เมื่อ ๖๖ ปีที่แล้วนั้น พระองค์ทรงเริ่มทรงงานเลย การทรงงานของพระองค์ไม่ใช่เฉพาะเรื่องของ จำนวนโครงการกว่า ๔,๐๐๐ โครงการที่เรามักจะนิยมเล่าขานกันเท่านั้น แต่ ผมอยากจะชักนำให้ท่านได้มองทะลุจำนวนไปสู่สิ่งที่พระองค์ทรงปรารถนา ให้เข้าใจจริง ๆ คือ ทรงสอนผ่านโครงการต่าง ๆ หาบหวีเรียนให้รู้ว่าโครงการ นี้ทำไมทรงทำอย่างนั้น โครงการนั้นทำไมทรงทำอย่างนี้ ถ้าเหตุการณ์ที่ เกิดขึ้นเป็นอย่างนี้ทางออกของปัญหาเป็นอย่างไร ทำให้บรรลุถึงปัญญา คือ องค์ความรู้

ในฐานะองค์พระมหากษัตริย์นั้น เรามักจะพูดว่าพระมหากษัตริย์อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ หมายความว่า โดยตัวบทกฎหมายแล้ว อำนาจต่าง ๆ นั้นก็ไม่ได้ทรงมีแตกต่างไปกว่าเราเท่าไรเลย พอถามว่าทรงมีอำนาจอะไรบ้าง สิ่งที่คุณในสังคมนี้มักนิยมพูดกันว่า มีอำนาจอย่างเดียวคือ แต่งตั้งองคมนตรี กับ ปลดองคมนตรี แต่ในความเป็นจริงในการครองราชย์ของพระองค์มีเรื่อง ที่ลึกซึ้งยิ่งไปกว่านั้น เพราะทรงปฏิบัติมาโดยตลอด ๖๖ ปี แต่น่าเสียดาย นำเสียดาย ที่คนไทยของเรานี้อยู่ใกล้ความเป็นปราชญ์ แต่ไม่ได้รับการถ่ายทอดอะไรมาเท่าไรนัก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงสอนพสกนิกรในรูปแบบต่าง ๆ ตามหน้าที่ภารกิจของพระมหากษัตริย์ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๔ ผมทำงานอยู่สภาพัฒน์ แล้วจู่ ๆ ทางรัฐบาลก็ได้เลือกผมเข้าไปดำรงตำแหน่งเลขาธิการ กปร. เพื่อเข้าไปถวายงานพอรู้ตัวว่าจะต้องไปถวายงานผมก็เริ่มศึกษาโดยศึกษาจากพระปฐมบรมราชโองการก่อนจากประโยคแรก **“เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม”** ประโยคนี้ ผมฉงนใจว่าในฐานะทรงเป็นประมุขของประเทศ หรือภาษาฝรั่งเขาเรียก Chief of State ทำไมทรงใช้คำว่า ครอง แปลกไหม เราใช้คำว่าครองในกรณีของอะไร ไม่มีคำว่าอำนาจเข้าไปเกี่ยวข้องเลย ถ้าปกครองแสดงถึงมีอำนาจ มีพระเดชที่จะกำหนดไว้ให้ แต่ทรงใช้คำว่า ครอง เวลาผู้หญิงจะออกไปแต่งงานก็บอกต้องออกไปครองเรือน เวลาผู้หญิงผู้ชายแต่งงานเสร็จก็ครองชีวิตสมรส เวลาบวชเป็นพระก็ใช้คำว่า ครองสมณเพศ ไม่มี Concept หรือไม่มีความคิดของเรื่องอำนาจแม้แต่น้อย ดังนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงดูแลแผ่นดินไม่ได้ทรงใช้อำนาจเลย แม้แต่น้อย และไม่มีด้วย แต่หากทรงใช้ความรักความเมตตา ความรับผิดชอบในฐานะพระมหากษัตริย์ ทรงเคยรับสั่งว่าการเป็นพระมหากษัตริย์ เป็น ๒๔ ชั่วโมง เขาเดือดร้อนกลางดึกก็ต้องลุกขึ้นมากลางดึก สมัยก่อนนี้ สมัยโบราณ สมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ใครเดือดร้อนก็ไปสั่นกระดิ่ง หน้าวังพระองค์เสด็จออกมาจัดการแก้ปัญหาให้ ฉันทดิฉันนั้น เพราะฉะนั้น

การเป็นพระเจ้าแผ่นดินนั้นยาก แต่ก็ทรงปฏิบัติมาตลอดระยะเวลา ๖๖ ปี
นั้นยังไม่บกพร่องเลยแม้แต่น้อย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงดูแลแผ่นดิน เราฟังแล้วก็ดูเป็น
นามธรรม ทั้งที่ไม่เป็นนามธรรมเลย ไม่ไปคิดกันเอง แผ่นดินคืออะไรครับ
อะไรเป็นปัจจัยในส่วนของประกอบของแผ่นดิน ก็คือชีวิตเรานั่นเอง ชีวิตเรานั้น
ประกอบด้วยอะไร นิ่ง ๆ อยู่อย่างนี้ ไม่ว่าจะใหญ่โตแค่ไหน ก็เป็นส่วน
ประกอบของดินน้ำลมไฟทั้งสิ้น เพราะฉะนั้นแผ่นดินไหนก็ตาม ประเทศไหน
ก็ตาม ไม่มีดินน้ำลมไฟ ก็ไม่ใช่แผ่นดิน ซึ่งประโยชน์สุขของประชาชนจะเกิด
ขึ้นได้ ก็อยู่ที่ว่าทรัพยากรธรรมชาติหรือสภาพของประเทศนั้นมีความอุดม
สมบูรณ์อย่างไร แล้วเห็นไหมครับว่าพระองค์ทรงทุ่มเท พระองค์ทรงงานทั้ง
ชีวิตทั้งกลางวันกลางคืนไม่เว้นแม้แต่วันเสาร์วันอาทิตย์ ดินเสื่อมโทรมไปแล้ว
ก็ทรงมีทฤษฎีวิธีการแนวทางการแก้ไขปัญหาให้สมบูรณ์ตามเดิม ทรงเป็นผู้
เชี่ยวชาญเรื่องนี้ ตั้งแต่ต้นจนปลาย พระองค์ทรงดื่มน้ำบนฟ้ามาให้เราใช้
เอาน้ำไปปลูกป่าต้นน้ำลำธาร น้ำท่วมพระองค์ก็ทรงแก้ เมื่อปีที่แล้วน้ำท่วม
เราก็นึกขึ้นได้ สายไปแล้วว่าพระองค์รับสั่งเรื่องแก้ปัญหาน้ำท่วมไว้ตั้งแต่ปี
พ.ศ. ๒๕๓๘ รับสั่งมา ๑๗ ปีแล้ว พระองค์ทรงเตือนแล้วตรงนี้ควรจะทำอะไร
ตรงนั้นควรจะทำ Flood way คนไทยนี้พอมีพระราชกระแสก็นิ่งฟังกันน้ำตา
ซึม แต่ไม่ทำอะไรเลย ผมพูดเสมอเวลาไปที่ไหน บางท่านได้ยินผมบรรยาย
แล้วว่า พวกเรานี้ชอบได้ยินพระราชดำรัสของพระเจ้าอยู่หัว แต่ไม่เคยฟัง
ชอบเห็นพระเจ้าอยู่หัว แต่ไม่เคยมอง พอเห็นที่ไร ได้ยินที่ไร น้ำตาไหล
พอน้ำตาเหือดแห้งเสร็จความประทับใจเวียนไปสักหน่อยก็ลืมหมดแล้ว

เมื่อเข้านี้มีการบรรยายเกี่ยวกับเรื่องทศพิธราชธรรม พระองค์ทรง
ปฏิบัติตามหลักทศพิธราชธรรมทุกประการ สำคัญที่สุดคือข้อสุดท้าย อวิโรธนะ
ซึ่งผมขออธิบายอย่างง่าย ๆ เพราะธรรมะที่ผมได้รับจากพระองค์คือ
ความเป็นธรรมชาติหรือเป็นธรรมดา ผมจะไม่ลงลึกซึ่ง ผมจะพูดภาษา

ชาวบ้าน ความจริงสิทธิหรือหน้าที่ของพระองค์มี ๓ ประการ ๖๖ ปีของการครองราชย์ทรงปฏิบัติมาอย่างเข้มงวด โดยเฉพาะธรรมะข้อสุดท้ายของทศพิธราชธรรม ความจริงทศพิธราชธรรมทั้ง ๑๐ ข้อ ถ้าปฏิบัติตามข้อสุดท้ายนี้ได้ ถือว่าพระองค์ทรงบรรลุนิพพานแล้ว **อวิโรธนะ แปลว่า ไม่ยอมทำผิด ผิดไม่ได้** และคำว่า อวิโรธนะ ไม่ต้องให้ศาลตัดสิน ไม่ว่าศาลปกครอง ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลแพ่ง หรือศาลอาญา เพราะว่าเป็นการกระทำที่เคร่งครัดเกินจากที่กฎหมายกำหนดเสียด้วยซ้ำไป อวิโรธนะนั้นไม่ใช่ทำถูกต้องตามกฎหมายอย่างเดียวและต้องรอให้ศาลตัดสินก่อน ความจริงเป็นเรื่องเหนือกฎหมายขึ้นไปอีก คือปฏิบัติถูกต้องทั้งในทางกฎหมายและทางธรรมคือในทุกวาระทุกโอกาสทุกอย่าง ผมลงไปทางใต้ผมไม่จูงสุนัขเข้าบ้านใคร ผมไม่อุ้มสุนัขเข้าบ้านใคร ผมรู้ว่าคนที่นับถือศาสนาอิสลามเขาถือ ถ้ามัวผิดกฎหมายไหม ถ้าในแง่กฎหมายผมไม่ถูกลงโทษแต่ผิดประเพณีวัฒนธรรมของเขา ผมไปทำงานกับชาวเขา เขามีกฎหมายผิดศีลผิดอะไรต่าง ๆ เราก็มัวทำผิดประเพณีวัฒนธรรมของเขา ผมเข้าสู่เราผมก็ปฏิบัติตัวแบบหนึ่ง ผมเข้าโบสถ์คริสต์ผมก็จะปฏิบัติตัวอีกแบบหนึ่ง

เพราะฉะนั้นธรรมะนั้นเหนือกว่ากฎหมายอีกครั้ง คือต้องปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามทำนองคลองธรรมตลอดเวลา บางครั้งถูกกฎหมายแต่ว่ามันโกงขัด ๆ แต่ทางกฎหมายทำอะไรไม่ได้เลย ท่านนักกฎหมายเคยเจอแบบนี้ไหม ไม่รู้จะทำอย่างไร บางคนฉวยโอกาสผิดไหม ผมบอกว่าผมสามารถเป็นเศรษฐีได้โดยไม่ผิดกฎหมายเลย ยกตัวอย่างผมรู้จักเพื่อนเลยว่าจะอะไรจะเกิดที่ไหนอย่างไร กำเงินไว้ก้อนหนึ่ง พอพระองค์เสด็จไปที่ไหนพอมีพระราชดำริผมก็ไปดักซื้อที่ไว้เป็นเรื่องง่าย ๆ บางแห่งชาวบ้านมายึดยึด เพราะที่ทุกแห่งที่พระองค์เสด็จไปนั้นแห่งแล้งกันดาร ชาวบ้านอยู่ไม่ได้ เช่น หน้าโรงเรียนนายร้อย จปร. ผมเป็นกลุ่มแรกที่รู้ว่า โรงเรียนนายร้อย จปร. จะไปตั้งอยู่ที่นั่น พระองค์รับสั่งว่าเป็นความลับนะ ให้ไป

สำรวจแหล่งน้ำไว้ก่อน ทำอะไรไว้ก่อน พอไปเสร็จทางเข้าหน้า จปร. เลย
ขาวนาทนอนอยู่ไม่ได้เพราะไม่มีน้ำ มันจะมีมันก็ท่วมเลย ชาวบ้านเขามา
ยึดเยียดให้ผม ๑,๔๐๐ บาท ต่อ ๑ ไร่ เรารู้ทั้งรู้ว่าอีกไม่กี่เดือนถัดมานั้น
เปลี่ยนแปลงโดยสิ้นเชิง แล้วถ้าผมซื้อผมผิดอะไรตรงไหนในแง่กฎหมายท่าน
ศาลทั้งหลาย โรงเรียนนายร้อย จปร. จะมาตั้ง ผมไม่ได้บังคับเขาเลย
มายึดเยียด ผมก็ไม่กล้าบอก ก็ได้แต่บอกว่าอย่าย้าย อีกหน่อยสบาย ก็ได้
แต่บอกไปไว้แค่นี้ ถ้าซื้อไป ตอนนี้ราคาไร่ละ ๗ ล้านบาท ถ้ามีการกระทำ
อย่างที่ผมว่าผิดจรรยาบรรณ ผิดข้ออธิโรธนะ ก็ไม่รู้จะไปลงโทษอะไรกับ
คนที่ทำ เพราะมันไม่ผิดกฎหมาย แต่สังคมลงโทษได้ เพราะว่าคำว่า อธิโรธนะ
คิดว่าเป็นคำเหนือกว่ากฎหมาย แล้วทรงระวังอยู่ตลอดเวลา

ทุกครั้งที่เกิดเหตุการณ์ของบ้านเมือง หลายคนจะพูดว่า ทำไม
พระเจ้าอยู่หัวไม่ออกมาเสียที ทำไมพระเจ้าอยู่หัวไม่ทรงทำอย่างนั้น
ไม่ทรงทำอย่างนี้ หลายครั้งผมกราบบังคมทูลถาม ผมเป็นคนที่ไม่กลัว
พระองค์ดู เพราะถูกดูที่ตรงตรงกับที่พระองค์ทรงสอนไว้คือ **ขาดทุนคือกำไร**
(our loss is our gain) พอทรงดูเสร็จก็จะตามด้วยคำสอนทันที ผมถือว่า
ผมได้กำไร คนที่ไม่ยอมถูกดูก็เลยตกลงไม่ได้รับคำสอน มีอยู่แค่ไหนก็เท่าทุน
ตลอดเวลา ผมกราบบังคมทูลถามเลย ทำไมทรงให้ทำอย่างนั้น เราก็ว่า
เราจบมาสูงสุด เราว่าเรามองไปสองสามชั้นแล้ว พระองค์ทรงมองไปเจ็ดชั้น
แปดชั้น ไม่ได้ ถ้าทำอย่างนี้แล้วผิด แล้วบางครั้งทำไมพระองค์ออกมา
ต่อสู้ที่เงื่อนไข ในภาวะปกติถ้าหากสภาพบ้านเมืองยังมีทางออกอยู่
กฎหมายยังอยู่ระหว่างการปฏิบัติ พระองค์ไม่ทรงมีหน้าที่ เมื่อถึงเวลา
พระองค์เสด็จออกมา พระองค์ทรงรู้เวลา พระองค์จะออกมาเมื่อตอน
ตัวบทกฎหมายไม่สามารถมีใครจะปฏิบัติได้อีกแล้ว เกิดช่องว่างทางด้าน
กฎหมายแล้ว และภาวะบ้านเมืองกำลังไปสู่จุดที่จะพินาศแตกหักแล้ว
ตอนนั้นพระองค์ถึงจะออก

แล้วท่านสังเกตเห็นหรือไม่ ไม่ว่าจะป็นเหตุการณ์ ๑๔ ตุลา หรือ

พฤษภามหิฬ พลเอกสุจินดา พลตรีจำลอง เข้าเฝ้าฯ ไม่มีสักครั้งหนึ่ง
ที่รับสั่งว่าใครผิดใครถูก ไม่ทรงชี้ว่าใครผิด ใครถูก ทุกครั้งจะทรงเตือน
ให้เอาสติกลับคืนมา นี่บ้านเมืองกำลังจะพัง จนกระทั่งเหตุการณ์สงบ แล้ว
หลังจากนั้นตัวกระบวนการกฎหมายอะไรก็ไปว่ากันตามระเบียบ **พระองค์**
รับสั่งว่าเข้าไปยุ่งได้อย่างไร ถ้าพระองค์ไปชี้กหนึ่งเขาก็หาว่าฉันเข้าข้าง
รัฐบาล ไปอีกชี้กหนึ่งก็กล่าวหาว่าเข้าข้างกับผู้ก่อเหตุไม่ได้ พระเจ้าอยู่หัว
ต้องอยู่ในอิโรธนะ ทำผิดไม่ได้ เพราะฉะนั้นพระองค์นั้นทรงมีสิทธิหรือ
มีหน้าที่ ๓ ประการ

ประการที่ ๑ คือ **The Right to Advice** คือหน้าที่หรือสิทธิในการ
สั่งสอนให้คำแนะนำ พระเจ้าแผ่นดินในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกที่เวลานี้มีเหลือ
อยู่ ๒๐-๓๐ องค์กร เช่น สมเด็จพระราชินีเอลิซาเบธ (Queen Elizabeth) ของ
ประเทศอังกฤษ ทรงทำเป็นทางการ มีพระราชดำรัสที่รัฐสภา ปีหนึ่งหนหนึ่ง
จะแนะนำรัฐบาลอย่างไร เขาทำเป็นทางการ พระเจ้าอยู่หัวทรงทำอย่างไร
พระองค์ไม่ทรงทำเป็นทางการ อาจจะเป็นวันที่ ๔ ธันวาคม ก่อนวัน
เฉลิมชนมพรรษาของทุกปีทีก่อนทรงพระประสูริ พระองค์เสด็จออก
แล้วรับสั่งกับคนไทยยาวนานมากแต่ละครั้ง ๒ ชั่วโมงก็มี แต่ละครั้งพระองค์
ทรงแทรกคำแนะนำ (The Right to Advice) ในวาระต่าง ๆ พระราชทาน
ปริญญาเสร็จ จะทรงให้โอวาท วันที่ ๑ เมษายน วันข้าราชการพลเรือน
ก็ขอพระบรมราโชวาท ศาลทำพิธีสาบานตัวถวายสัตย์ พระองค์ก็จะทรงเตือน
(The Right to Advice) ใครจะปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติไม่รู้ โมนโงทโทษออก
เหมือนเรื่อง น้ำท่วม ทรงแนะนำ ไม่มีใครทำ ไม่เห็นมีใครโดนลงโทษ นี่คือ
หน้าที่ที่หนึ่ง

นอกจากคำแนะนำที่พระราชทานในวาระต่าง ๆ แล้ว พระองค์
พระราชทานความรู้ต่าง ๆ ด้วย ที่ผมพูดว่าโครงการอันเนื่องมาจาก
พระราชดำริมีกว่า ๔,๐๐๐ โครงการ คิดถึงแต่จำนวนเท่านั้นหรือ ไม่ใช่ครับ

ต้องมองทะลุไปถึงความรู้ที่ได้รับจากโครงการให้ได้ แม้กระทั่งเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติเขาเพียงมองอยู่แค่นั้น ต้องมองทะลุไปให้ได้ ความจริงโครงการ ๔,๐๐๐ โครงการ ก็คือ ๔,๐๐๐ บทเรียน พระองค์ทรงสอนผ่านการกระทำ พระองค์ทรงสอนผ่านพระราชกระแส พระองค์ทรงสอนผ่านบทพระราชนิพนธ์ เช่น เรื่อง ทองแดง นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ หรือพระมหาชนก ฯลฯ พระองค์ทรงสอนทั้งนั้น พระองค์ทรงแนะนำต้องทำอย่างนี้ต้องทำอย่างนั้น บางทีทรงวาดเป็นการ์ตูนออกมา สูตรทำฝนหลวง ไม่ทราบจะอธิบายอย่างไร ทรงทำเป็นการ์ตูน ทรงสอนมา ๖๖ ปีแล้ว ไม่มีสถาบันการศึกษาที่ไหนเลย ที่จะหยิบขึ้นมา ทำเป็นหลักสูตรขึ้นมา ผมเองเคยเป็นนายกสภามหาวิทยาลัยอยู่หลายแห่ง พบว่าหลักสูตรทุกหลักสูตรที่วางไว้ลอกแบบฝรั่งมาทั้งนั้น ต้องสากล สากลเสียจนกระทั่งไม่มีความเป็นไทยเหลืออยู่ คนในบ้านเมืองถึงได้ทะเลาะเบาะแว้งกันทุกวันนี้เอาหลักที่ไม่เข้ากับสภาพสิ่งแวดล้อมไทยมาใช้

พระองค์ทรงสอนบทเรียนบทแรกของผม **ทำอะไรต้องให้สอดคล้องกับภูมิสังคม** ซึ่งแต่ละประเทศไม่เหมือนกัน เช่น ผู้หญิงชาวสวิสเซอร์แลนด์กว่าจะยึดเยียดสิทธิในการออกสิทธิออกเสียงให้กับสุภาพสตรีเหล่านั้นได้ต้องใช้เวลา ไม่ได้บังคับออกสำหรับทำประชามติ (Referendum) จะเอาหรือไม่เอาก็ไม่ยอมรับ จนกระทั่งไม่กี่ปีมานี้เองถึงได้รับ อาจจะเป็นเพราะภูมิประเทศเป็นภูเขาใช้ไหม สามเดือนติดอยู่ในน้ำแข็งหน้าแม่บ้านล้นหัวอยู่แล้ว ต้องรีดนมต้องทำเนยแข็งพอแดดออกหิมะละลายต้องรีบออกมา ถึงได้แก่นาฬิกาไถนึ่งทำอยู่ในบ้าน เพราะภูมิประเทศเป็นอย่างนั้นจะให้ทำอย่างอื่นอย่างไร แล้วมาดูคำว่า สังคม สังคมคือคน คนทางเหนือคนทางใต้คิดเหมือนกันไหม ตัดสินใจเหมือนกันไหม เอาเฉพาะในบ้านเมืองของเรา ยังไม่ต้องไปเปรียบเทียบฝรั่ง คนอีสานจะตัดสินใจที่จะแก้ปัญหาในเรื่องเดียวกันเหมือนคนภาคกลางไหม ผมทำงานในชนบทมาตลอดชีวิตซึ่งผมเกษียณมา ๑๔ ปีแล้ว พบว่าคนก็ไม่เหมือนกัน การเกิดของแต่ละประเทศมันไม่เหมือนกัน เพราะฉะนั้นการลอกแบบทุกอย่างอันตรายครับ ต้องขอฝากนักวิชาการทั้งหลาย

ด้วย ทรงเตือนแล้วเตือนอีก แต่หลักการต้องเหมือนกันครับจะเป็นฝรั่งเศส หรืออเมริกาอำนาจต้องแบ่งแยก แบ่งแยกอำนาจทั้ง ๓ อำนาจ แต่วิถีปฏิบัติ ผมคิดว่าต้องให้สอดคล้องกับภูมิสังคม ไม่สอดคล้องเมื่อไรท่านศาลทำหน้าที่หนักแน่น เดี่ยวนี้ฟ้องกันทุกอย่างก้าว จากผลพวงที่เราวางไว้อย่างนั้น เพราะ ฉะนั้นสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ผมคิดว่าทรงสอนมา สอนด้วยวาจา ด้วยหนังสือ เช่น บทพระราชนิพนธ์ เรื่องติโต สอนเรื่องความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (Unity) ทรงสอนทรงเตือนสติให้เราเข้าใจรู้จักแก้ไขปรับปรุงอนุรักษ์ดิน น้ำ ลม ไฟ ซึ่งเป็นปัจจัยของชีวิตเรา

พระองค์ทรงงานหนักมา ๖๖ ปี จนกระทั่งวันนี้ทรงพระประชวร ทรงพระดำเนิรไม่สะดวกเพราะอะไร ทรงพระดำเนิรขึ้นเขาลงห้วยบุกลุยมา ๖๖ ปี ถ้าใครไม่ได้มีโอกาสตามเสด็จ ๆ ไม่รู้ว่าเหนื่อยแค่ไหน อย่างไร แม้ กระทั่งทรงเจริญพระชนมพรรษามากแล้ว แต่ก็ยังทรงงานหนัก ลุยแบบชนิด หามรุ่งหามค่ำ อยู่ในป่าในดงเกินกว่าที่พระมหากษัตริย์จะทรงปฏิบัติอย่าง นั้น พระองค์ประทับสบาย ๆ อยู่ในวังก็ได้ และที่มันงคือพวกคนกลุ่มหนึ่ง โจมตีพระองค์ว่าพระองค์ทรงทำอะไร เกินหน้าที่ ผิดหน้าที่ เข้ามายุ่งระบบ สำนักงาน กปร. ตั้งครั้งแรกตั้งอยู่ในสภาพพัฒนา และผมถูกเลือกขึ้นมาในฐานะ เจ้าหน้าที่สภาพพัฒนาด้วย เพราะอะไร คอยตรวจสอบว่าโครงการพระราชดำรินั้นเข้าซ้อนกับโครงการของกระทรวงทบวงกรมเขาหรือเปล่า เพราะโครงการ ทุกโครงการมาผ่านการพิจารณาที่สภาพพัฒนา ๆ เพราะฉะนั้นระมัดระวังมาก ถ้าเข้าซ้อนเอาออกไปเลย ดูอะไรต้องดูให้ลึกซึ้งครับ เข้าใจลึกซึ้ง ทรงระวัง มาก พระองค์รับสั่งว่าพระองค์ทรงเป็นที่ปรึกษาของชาติ (National Consultant) พระองค์จะไปทำงานเข้าซ้อนหรือไปแข่งกับรัฐบาลไม่ได้ เพราะ พระองค์ไม่ใช่รัฐบาล พระองค์จะทำหน้าที่เข้าซ้อนกับกระทรวง ทบวง กรม ก็ไม่ได้ เขามีหน้าที่ของเขา เพราะฉะนั้นสิ่งที่พระองค์ทรงทำได้ก็คือทรงสอน ทรงใช้สิทธิในการให้คำแนะนำ (The Right to Advice) และเข้าไปเสริมใน

ส่วนที่ยังขาดอยู่

ประการที่ ๒ นั้นคือ สิทธิในการเป็นที่ปรึกษา (The Right to be Consulted) The Right to be Consulted คืออะไร ใครมาขอปรึกษา ต้องให้ จะเห็นว่านายกรัฐมนตรีหลายคน เกือบทุกคน ขอเข้าเฝ้า ถวายรายงานเพื่อขอรับพระราชทานคำแนะนำ ต้องทรงให้คำปรึกษา เพราะรัฐบาลทุกรัฐบาลในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หรือแม้กระทั่งชาวบ้าน ยังเขียนฎีกาขึ้นมา ก็ต้องทรงให้คำปรึกษา วัน ๆ ทรงได้รับเยาะเย้ยมาก เขาลำบากลำบากที่โน่นที่นี่ เขาไม่รู้จะอาศัยหน่วยราชการไหนแล้ว เขียนไปแจ้งไปก็ไม่ขยับกัน เขียนจดหมายถึงพระเจ้าอยู่หัว ได้รับจดหมายแปลก ๆ บางทีก็เป็นเรื่องเป็นราวมีเหตุมีผล บางรายก็บอกจะบวชลูกขอยืมเงิน ๖๐,๐๐๐ บาท ได้ไหม จะไปจัดงานบวช อย่างนี้ก็มี ใครเดือดร้อนอะไรเขียนมาหมด ในฐานะพระมหากษัตริย์ก็ต้องให้คำแนะนำไป ช่วยเหลือไปเท่าที่จะทำได้ พระองค์ทรงทำเหมือน NGO ทรงตั้งมูลนิธิได้แก่มูลนิธิชัยพัฒนา และอีกหลายมูลนิธิ

ประการที่ ๓ คือ สิทธิในการเตือน (The Right to Warn) พอเห็นภัยอันตรายขึ้นมาแล้ว พระองค์จะออกมาเตือนเหตุการณ์ ๑๔ ตุลา อันตรายถึงขีดนั้นพระองค์เสด็จออก วันมหาวิปโยค หยุตนะ เดชะบุญก็หยุดกัน พฤษภาทมิฬ เริ่มฆ่าเริ่มยิง ขึ้นอยู่ต่อไปไม่ออกมาจะไปกันใหญ่แล้ว แต่ว่าพระองค์ไม่ทรงมีหน้าที่จะไปชี้ใครผิดใครถูก แต่ทรงเตือนเท่านั้นเอง บ้านเมืองจะพังแล้ว เอาสติกลับคืนมา **ประโยคที่ทรงใช้อยู่ตลอดเวลาคือ เอาสติกลับคืนมา** นี่คือสิ่งที่พระองค์ทรงทำ ทศพิชราชธรรม ๑๐ ประการ นั้นสองท่านได้บรรยายหมดแล้ว ผมจะไม่บรรยายซ้ำผมจะแถมให้ก็แล้วกัน คือได้อัญเชิญพระราชกระแสในวาระต่าง ๆ ในช่วงเวลาต่าง ๆ จะเห็นว่า คำสอนของพระเจ้าอยู่หัว The Right to Advice, The Right to be Consulted, The Right to Warn ทรงทำตลอด ภายใต้รูปแบบของ

พระราชกระแสนพระราชดำรัส นี้เอาเฉพาะภายใต้รูปฟอร์มนี้เท่านั้น จะเห็นว่า ทรงสอนหลากหลายเป็นโอกาสโกใช้ได้ตลอดเวลา เคยทรงเตือนผู้ว่าราชการ จังหวัดตอนนั้นมี รพช. อยู่ ตอนนี้อยู่ไปแล้ว พระองค์รับสั่งว่าบางเวลาของ การทำงานนั้น จะต้องใช้ความเมตตา ไม่ใช่เปิดตำราบริหารว่ามีอำนาจ มีพระเดชและจะสั่งการผิด ๆ พระเดชถ้าใช้อย่างไม่มีธรรมะเข้าประกบ จะ ประสบความหายนะ ไม่ว่าจะระดับจะใหญ่แค่ไหนก็แล้วแต่พินาศทั้งนั้นไม่ช้าก็ เร็ว ถ้าบริหารอำนาจ โดยไร้ซึ่งสติและปัญญาแล้ว แล้วทรงแถมให้ด้วย ต้องใช้หลักมนุษยธรรม ใช้หลักเมตตา และหลักความบริสุทธิ์ใจ ถ้ากำหนด มาตรการแล้วมีอะไรแอบแฝงโดยตลอด มีประโยชน์ส่วนตน ประโยชน์ส่วน กลุ่ม แอบแฝงมา ไปได้ไม่นานครับ รับรองได้ เพราะไม่ใช่ของจริง ถ้าเป็น ของเทียมแล้วมันก็ไม่ใช่ของจริง อาหารของเทียมคุณกินเข้าไปได้ไหม วันแรกก็อาจจะกล้ำกลืนไปได้ เอาแป้งเจมาปั่นเป็นเบ็ด เป็นหมู เป็นอะไร ต่ออะไร แต่จิตมันยังไม่ละ กินผักก็กินไปเลย ผมเห็นแล้วตกใจ จิตมันยังผูก ดิตอยู่ จะต้องกินเป็นรูปเปิดปากกิน หมูหั่น พวกนี้เจเทียม แต่จิตไม่ได้เจด้วย เพราะฉะนั้นจะต้องใช้หลักมนุษยธรรมด้วย ใช้หลักเมตตา ใช้หลักบริสุทธิ์ใจ

ถ้ามีผู้นำที่ไร้จริยธรรมไร้คุณธรรมเป็นผู้นำที่ไม่ดีแล้ว ที่เหลือ ไม่ต้องพูด เมื่อผู้นำไม่ดีแล้ว มันก็นำไปที่เลว พูดภาษาชาวบ้านเป็นอย่างนั้น ไม่มีผู้นำที่เลวที่จะนำไปในทางที่ดี แต่ถ้าผู้นำที่ดีก็ยอมนำเราไปสู่ประโยชน์สุข ที่พระองค์ทรงตั้งเป้าหมายไว้ ได้ทั้งประโยชน์ด้วยแล้วเราก็มีความสุขด้วย แต่เขาเอากิเลสตัณหาฆ่าล่อ ให้เรามีความรู้สึกสนุก และเสร็จแล้วปลายทาง ก็ทุกข์ เพราะคนเรานั้นมักตกเป็นทาสกิเลสตัณหาอยู่ตลอดเวลา จึงต้อง สร้างบารมีในใจเพียงพอที่จะต่อต้านสิ่งที่ยั่วชวนทั้งหลายทั้งปวงที่อยู่รอบตัวเรา ไม่ใช่เห็นเงินก็กระโดดเข้าใส่ เสร็จแล้วบ้านเมืองจะเป็นอย่างไรก็ไม่รู้

เพราะฉะนั้นต้องสนับสนุนส่งเสริมให้คนดีขึ้นมาบริหารบ้านเมือง ให้มาเป็นผู้นำ และพยายามสกัดกั้นอยู่ทุกวิถีทางที่จะให้คนไม่ดีหรือคนเลวนั้น

ขึ้นมาให้อำนาจให้ได้ เพราะฉะนั้นเรื่องทศพิธราชธรรมจึงไม่ใช่เรื่องปฏิบัติของพระมหากษัตริย์เท่านั้น พวกเรานี่ต้องปฏิบัติตามด้วย และโดยเฉพาะพวกเราทั้งหลายเป็นข้าราชการ เป็นข้าของพระองค์นี่ต้องทำตาม ใครถามเราทำอะไร เราตอบว่าเรารับราชการ พระเจ้าอยู่หัวเคยรับสั่งกับผมว่า พระองค์ทรงทำราชการ เพราะว่าวันที่ทรงให้ผมไปขอจดทะเบียนจัดตั้งมูลนิธิชัชพัฒนานั้น มีให้กรอกช่องอาชีพ ในฐานะที่พระองค์ทรงเป็นองค์นายกิตติมศักดิ์ของมูลนิธิ ผมก็ไม่ทราบจะกรอกว่าอย่างไร เขาเกือบจะไม่ให้จด ว่าบอกบ้านเลขที่ไม่ได้ คนไม่มีอาชีพจดไม่ได้ เขาไม่รู้ว่าเป็นพระเจ้าอยู่หัว ตอนหลังรู้เป็นของพระเจ้าอยู่หัวก็แตกตื่นกันทั้งสำนักงานเมื่อจดทะเบียนตั้งมูลนิธิฯ เสร็จแล้วได้กราบบังคมทูลว่าวันนี้เกือบจดทะเบียนตั้งมูลนิธิไม่ได้ พระองค์รับสั่งถามว่าทำไม ก็กราบบังคมทูลว่าไม่ทราบบ้านเลขที่ของพระราชวังสวนจิตรลดา พระองค์รับสั่งว่า “สวนจิตรเบอร์อะไรฉันก็ไม่รู้เหมือนกัน” ส่วนเรื่องอาชีพ พระองค์รับสั่งสวนกลับมาเลย “ทีหลังใครเขาถามว่าฉันทำอะไร อาชีพอะไร ให้ใส่ไปว่าทำราชการ” พระองค์ทรงทำหน้าที่ขององค์ราชา และพวกเรานี้รับราชการ รับจากพระองค์มาอีกที โดยเฉพาะศาลยั้งหนัก ทำงานในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์ พระองค์เคยรับสั่งสอนผู้พิพากษาคณะหนึ่งที่เข้าเฝ้าฯ “อย่าทำผิด ทำผิดฉันเดือดร้อน เพราะว่าใช้ชื่อฉันตัดสิน” ไซ้ไหมครับ ท่านประธาน ท่านกรรมการทั้งหลายที่เป็นอดีตศาลมายอมรับทราบดี พวกท่านเหนือกว่าผมอีกครับ ผมแค่รับราชการ แต่ท่านทำหน้าที่แทนพระองค์เลย ระวังครับ ผิดพลาดไปท่านไม่โดน แต่ว่ากระเทือนไปถึงข้างบนเลย

พระองค์ทรงสอนไว้ว่าในการดำเนินงานให้ประสบความสำเร็จในชีวิตนั้น ต้องอาศัยอะไร ๑. เรื่องความรู้ เรื่อง Knowledge สังคมในยุคปัจจุบันเป็นสิ่งสังคมความรู้ (Knowledge Society) เพราะฉะนั้นต้องมีความรู้ แต่ถ้ามีความรู้เฉย ๆ ถ้าปราศจากความตั้งใจจริงที่จะทำดี ทำสิ่งที่ถูกต้องแล้ว

ก็ไม่มีประโยชน์อะไร บางคนใช้ความรู้ไปทำลายชาติบ้านเมือง ดังนั้นต้องอาศัยความฉลาดรอบคอบและคิดพิจารณาอยู่เสมอไป และต้องประเมินด้วยพระองค์ทรงสอนเหมือนระบบที่เราทำอยู่นี้ ต้องมีการประเมินผล เมื่อทราบผลดีผลเสียแล้วนำไปแก้ไข และสุดท้ายผลที่ดีก็เกิดขึ้นกับตัวเองด้วย ใครทำอย่างนี้ก็ได้รับความเจริญ ไม่ต้องไปเลียเจ้าเลียนายให้ได้เหมือนอย่างเพื่อนของเราบางคน ทำอย่างนั้นหรือไปประจบประแจง อย่าเลย ผลสุดท้ายตัวเองก็เข้าปิ้งหมดไม่เห็นคนสั่งมันตามเข้าไปในคุกด้วยเลย เพราะฉะนั้นทำสิ่งที่ดีที่ถูกต้องตัวเองก็ได้ดีด้วย และแน่นอนส่วนรวมก็ได้ประโยชน์ด้วย พื้นฐานดี ๆ คือเรื่องวินัย ลองนึกถึงคณะศาลไปเข้าเฝ้าฯ แต่ละคณะ **พระองค์ทรงเตือนอยู่ตลอดเวลาถึงหน้าที่รับผิดชอบของศาลหรือของผู้ที่ทำหน้าที่ด้านความมั่นคงของบ้านเมือง** หน้าที่ของท่านไม่ใช่อยู่บนบัลลังก์แล้วตัดสินแต่ละคดีว่าคดีนี้ผิดหรือถูก แต่ผลพวงจากการตัดสินมันโยงไปถึงพื้นฐานที่ดีของบ้านเมืองด้วย พระองค์ทรงเตือนอย่างนี้อยู่ตลอดเวลา ความมั่นคงของประเทศขึ้นอยู่กับความยุติธรรมว่ายังคงอยู่หรือเปล่า ยังมีเสถียรภาพอยู่หรือเปล่า มันไม่ใช่คดีนั้นตัดสินไปแล้วก็จบไป ไม่ใช่ผลกระทบมันกว้างขวางไปกว่านั้นอีก ประเทศไหนที่มีความยุติธรรมอย่างเข้มแข็ง กระบวนการยุติธรรมที่แน่นอนหรืออะไรต่าง ๆ ไม่มีสองมาตรฐาน หรืออะไรก็แล้วแต่ประเทศนั้นเขาประสบความสำเร็จ ประเทศเกาหลีทำไมผู้นำฆ่าตัวตายเพราะอัยการแข็ง ทุกส่วนแข็งหมดเลย แล้วใครจะดำรงตำแหน่งแค่นั้นเขาจัดการหมด เสร็จแล้วเขาก็เจริญพรวด ๆ หลังสงครามโลกแย่งกว่าเรายากจนมากเดี๋ยวนี้ก้าวข้ามญี่ปุ่นไปแล้ว รถ เครื่องจักร เครื่องไฟฟ้า เวลานี้ญี่ปุ่นกลัวมากเพราะฉะนั้นเรื่องของความรู้แน่นอนเป็นพื้นฐานและจะต้องมีวินัยด้วย แล้วก็ต้องรักษาธรรมะต้องขยัน

พระองค์ทรงเตือนเรื่องให้มีสติอยู่ตลอดเวลาด้วย ทรงเตือนเรื่องการใช้ปัญญา เรื่องการดำเนินชีวิตโดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง พระองค์

ทรงประหยัดมาก ผมเคยดูข้อพระหัตถ์ของพระองค์ อยากทราบว่า พระเจ้าอยู่หัวทรงใช้นาฬิกาหืออะไร คุณรู้พระองค์ พระองค์ก็ทรงให้ดู ยี่ห้อใส่แล้วโก้ พระองค์รับสั่งอย่างนี้ ยี่ห้อออกเสียงอย่างนี้ เสร็จแล้วไปดูที่ ร้าน อยากรู้ว่าพระเจ้าอยู่หัวทรงใช้นาฬิการาคาเท่าไร ๗๕๐ บาทครับ พวกเราก็ต้องโหลแหลก เพราะซื้อที่ไรกระเป่าแหลกทุกที ทรงดูเวลา แล้วของ แพง ๆ พระองค์ไม่ทรงมีหรือ มีครับ ไม่เห็นทรงใช้ ใช้นาฬิกาดูเพียงว่าเดิน ตรงไหม รู้หน้าที่ดูประโยชน์ ดู Functional พระองค์จึงทรงใช้คำว่าประโยชน์ สุข พระองค์ไม่รับสั่งเพื่อความร่ำรวย ที่เราเรียน วปอ. กัน เขามีคำ Motto อยู่คำหนึ่ง ประเทศชาติต้องมั่งคั่งและมั่นคง แต่พระองค์ข้ามไปเลย ทุกคำ พระองค์ทรงสอนหมด ประโยชน์สุขหมายความว่าอะไร เงินมีเท่าไรไม่สำคัญ งบประมาณแผ่นดินจะมีกี่แสนล้าน งบประมาณองค์กรท่านจะมีเท่าไร เงินในกระเป๋าท่านจะมีคนละกี่บาท แต่ละวันติดมาเท่าไร ไม่ใช่เรื่องสำคัญ สำคัญอยู่ที่วิธีใช้เงินนั้นให้เกิดประโยชน์หรือเปล่า ถ้ามว่างบประมาณ แผ่นดิน งบประมาณองค์กร หรือแม้กระทั่งงบประมาณส่วนตัวของเราที่เรา พกติดกระเป๋าไป ทุกบาททุกสตางค์ มันถูกใช้ให้เกิดประโยชน์ และตามมา ด้วยความสุขหรือไม่ ถ้าใช้ผิดประเภทไปกินโกงคอร์รัปชั่น ซึ่งเดี๋ยวนี้เขาบอก ไปถึง ๕๐% ไม่รู้โกงกันอย่างไร เรื่องนี้เราก็ไม่ทราบความจริงแค่ไหน ก็บอก เล่ากันมาอย่างนี้ หากเงินทุกบาททุกสตางค์แล้วใช้อย่างอื้อลุ่มลุ่ม แฉก ประโยชน์ มันก็ไม่เกิด มันมีแต่ความสนุก แต่ไม่มีความสุขหรือ และต้องใช้สมองคิด อยู่ตลอดเวลา เมื่อมีอุปสรรคมีปัญหา เพราะฉะนั้นปัญหาในการทำงานเป็นเรื่องปกติ เวลาเจอปัญหาก็ก๊อแง ๆ ไว้ ถือว่าเป็นเรื่องปกติ ไปที่ไหนไม่มีปัญหา แสดงว่าไม่มีการทำงานเลยทั้งสำนักงานหรือไง มันถึงไม่มีปัญหา ต้องมอง กลับกัน ต้องมีปัญหาทุกแห่ง เป็นเรื่องวิถีชีวิต ชีวิตเรา ยังมีปัญหาเลย เพราะฉะนั้นต้องใช้สมองพิจารณา พระองค์รับสั่งว่า สมองของใครก็เป็น กรรมสิทธิ์ของคนนั้น และทุกคนมีสิทธิจะใช้สมองในทางดีเพื่อตนเอง เราเป็น

เจ้าของสมองเรา หรือจะให้สมองของเรานำทางไปข้างไหน หนทางข้างหน้า มีอยู่ทุกคน ตั้งแต่ผู้ที่นั่งท้ายห้องมาจนถึงผู้ที่อยู่บนเวทีนี้ ชีวิตเราเหมือนกัน ทางเบื้องหน้าของเรานั้นมันมีทางสีดำกับทางสีขาว สมองของเราจะสั่งเอง ถ้าถูกกำกับด้วยสติแล้ว ก็จะมีสติว่าเราควรจะทำเส้นทางไหนเป็นเส้นทางเดิน แต่ถ้าสมองไม่ถูกกำกับด้วยสติ เราก็จะเดินไปสู่ทางที่มืด เพราะถูกนำทาง ด้วยสิ่งที่ เป็นธรรมชาติ โกล้เคียงมนุษย์ที่สุด และครอบงำมนุษย์ที่สุดนั่นคือกิเลสและตัณหา เราก็เลยเดินบนเส้นทางกิเลสตัณหาตลอดเวลา ความอยากได้ ความมักใหญ่ใฝ่สูง โทสะ โมหะ อะไรต่ออะไรก็จะเดินตามเส้นทางสีดำ แต่ถ้ามีสติ โยนิโสมถะตลอดเวลา ก็จะเดินตามเส้นทางสีขาว ซึ่งจะพิจารณาได้จากการกระทำและสุดท้ายคำสอนของพระองค์นั้นจะโยงกลับมาที่ส่วนรวม โยงกลับมาที่ประเทศ โยงกลับมาที่แผ่นดินอยู่ตลอดเวลา เป้าหมายปลายทาง ไม่ใช่เรื่องตัวเอง ตัวเองเป็นทางผ่าน ก็ไม่ได้ถึงขนาดที่เสียสละอะไร แต่ให้ตัวเองได้ด้วย แต่ว่ามองทะลุตัวเองให้ไปสู่แผ่นดินให้ได้ คุณสมบัติพื้นฐาน ที่ต้องมีคือต้องรู้จักผิดชอบชั่วดี มีหิริโอตตัมปะ และต้องละอายชั่วกลัวบาป มีความคิดและการกระทำ ความไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบผู้อื่น ไม่มักง่าย หยาบคาย

บางที่เราเสร้านะครับตัวเราเองเป็นข้าราชการบางที่เดินเข้าไปในหน่วยงานบางหน่วยที่จะต้องให้บริการต่อประชาชน แล้วพบการให้บริการที่หยาบคาย ท่านรู้สึกร้อยอย่างไรครับ บางทีคิดดูซิคนยากจนที่เป็นเรื่องเป็นราว ฟ้องร้องกันอยู่ไม่ได้รับบริการที่เท่าเทียมกัน มันยิ่งกว่าสองมาตรฐาน (Double Standard) อีก นั่นสามมาตรฐาน (Triple) ถ้าคนมีสตางค์หน่อย พอซื้อการบริการได้นะ คนยากคนจนนั่นเขาเป็นมนุษย์เหมือนกันแต่มาตรฐานต้องยอมรับว่ามันไม่เหมือนกัน ต้องทำอะไรให้เกิดจิตสำนึกที่จะใครก็ตามต้องให้เหมือนกันนะ แต่กับพระเจ้าอยู่หัว รู้สึกคนจนจะมีอภิสิทธิ์ (Privilege) มากกว่าเรานะ ชาวบ้านมีโอกาสดูได้เข้าเฝ้าใกล้ชิด

พระเจ้าอยู่หัวมากกว่าพวกเราอีกนะ พวกเราต้องไปขอเข้าเฝ้าฯ แต่พระองค์เสด็จพระราชดำเนินไปหาเลย ลองสังเกตนะคิดมุกกลับดูนะครับ ชาวชนบทที่อยู่ห่างไกลนี้พระเจ้าอยู่หัวทรงพระดำเนินไปหาเขาแน่ แต่พวกเรานี้อยากเข้าเฝ้าฯ ต้องขอเข้าเฝ้าฯ กระบวนกรกลับยาก แต่ชาวบ้านทุกภาคของประเทศไทย เห็นอจรถไถนี้ทรงพระดำเนินไปหาเลย จะอยู่กระต๊อบหรืออยู่ที่ไหนก็ได้แล้วแต่พระองค์เสด็จพระราชดำเนินไปถึงหมด ประทับคุงเข่าต่อหน้าเขา ประทับนั่งพับเพียบกลางดินกลางทรายทรงคุยกับประชาชนเป็นชั่วโมง ๆ เพราะฉะนั้นพระองค์ทรงเป็นผู้นำที่ทรงทำอะไรต่าง ๆ อย่างสมบูรณ์ตามหน้าที่ของพระองค์ แล้วเรื่องความขยันหมั่นเพียรความซื่อสัตย์สุจริตนี้ทรงให้ความสำคัญมาก พระองค์ทรงมีความห่วงใยมากกว่าความทุจริตจะนำอันตรายมาสู่ประเทศไทย ทรงเรียกร้องให้ยุติการทุจริตโดยทรงมีพระราชดำรัสแก่คณะผู้ว่าราชการจังหวัด แบบบูรณาการเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๖ ว่า “ถ้าทุจริตแม้แต่นิดเดียวก็ขอแข่งให้มีอันเป็นไป” และรับสั่งต่อว่า “ความสุจริตจะทำให้ประเทศไทยรอดพ้นอันตราย” เพราะฉะนั้นอย่าทุจริตเลย

นอกจากนั้นพระองค์ทรงเน้นเรื่องการประสานงานมาก ผมเคยกราบบังคมทูลว่า “ข้าพระพุทธเจ้าเรียนการทูตมาแต่ไม่ได้ใช้วิชาการทูตเลย แทนที่จะไปเมืองนอกก็ไปอยู่บ้านนอกตลอด” พระองค์ทรงหันขวับมาเลย “ทำไมใครบอกว่าไม่ได้ใช้ ใช้อยู่ทุกวัน ใช้วิชาการทูตอยู่ทุกวัน ใช้อย่างไร เวลาหน่วยราชการมาทำงานด้วยกันเยอะ ๆ เราก็ต้องประสานงานใช้ไหม ต้องใช้หน้าที่การทูตให้ทุกคน มีความสุขที่จะทำงานร่วมกันอะไรต่ออะไรต่าง ๆ คอยประสานหน่วยนั้นหน่วยนี้ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แล้วเดี่ยวเขามารวมกันเสร็จเขาก็จะทะเลาะกัน พอทะเลาะกันเราก็ทำหน้าที่การทูตหย่าศึก” ผมก็ถึงบางอ้อ ว่าใช้ที่ไหนก็ได้เราก็ไม่จำเป็นต้องไปเป็นทูตประเทศโน้นประเทศนี้ เราเป็นทูตให้หน่วยราชการต่าง ๆ ก็ปฏิบัติได้นะครับ

เพราะฉะนั้นพระองค์ทรงเน้นเรื่องการประสานงานมากนะครับ เรื่องรู้ รัก สามัคคี รู้คือความเก่ง ความฉลาด อ่านออกหมด รู้ต้นเหตุ รู้ปลายเหตุ รู้อะไรต่ออะไรต่าง ๆ แต่บางคนรู้เสร็จแล้วก็นั่งเฉย ใครถามอะไรตอบได้หมด แต่ไม่เคยทำอะไรเลย เพราะขาดตัวที่สอง คือ รัก พระองค์รับสั่งว่าต้องมีความรักความเมตตา ความรับผิดชอบรับรองรับอยู่ด้วยกระตุ้นให้เราอยากทำงานและอย่าเก่งคนเดียวต้องสามัคคีร่วมกัน คำว่า รู้ รัก สามัคคี แค่นี้ก็ใช้งานได้แล้ว ถ้าปฏิบัติจริง ๆ เพราะมีความรัก ความเมตตากระตุ้นให้ทำอย่างพวกเรานี้ถูกฝึกจนชิน ไม่มีกลางวันไม่มีกลางคืน ถูกเรียกเมื่อไหร่มีความเดือดร้อนเมื่อไหร่ต้องรีบออกไปทันที ทั้งครอบครัวไว้หมดเพราะครอบครัวเขานอนสบายอยู่ที่บ้านไม่เป็นไร แต่คนกำลังเดือดร้อน กำลังอดตาย กำลังรออยู่ ต้องไปก่อนแล้วไม่ว่าจะเป็นวันอะไรก็ตามจะเป็นวันหยุดหรือวันเสาร์ วันอาทิตย์ก็ต้องไป และแต่ละฝ่ายต้องทำงานด้วยบริสุทธิ์ใจ มุ่งหวังผลสำเร็จของงานเป็นใหญ่ยิ่งกว่าสิ่งอื่น เน้นประโยชน์ของส่วนรวม

พระเจ้าอยู่หัวนั้นทรงทำประชาพิจารณ์ (Public Hearing) โครงการด้วยพระองค์เอง ท่านตกใจไหมแปลกใจไหม เราตีความหมายไม่ออกเอง เสด็จ ๆ ลงจากรถทรงพระดำเนินไปประทับนั่งท่ามกลางประชาชน ภาพนี้ปรากฏกับสายตาพวกเราเป็นระยะเวลา ๖๐ กว่าปีแล้ว ประทับนั่งเสร็จทรงกางแผนที่ออก แล้วพระองค์ตรัสถามเลยว่า “เขียนจดหมายมาบอกว่าลำบากอย่างนั้นอย่างนี้ฉันคิดออกแล้วนะ นี่คือทางแก้ที่ตรงนี้ฉันทำอย่างนี้” ชาวบ้านบางแห่งก็แสดงความเห็นโต้แย้ง มีการโต้กันไปได้กันมา แต่อย่างไรก็ตามนะไม่มีอะไรได้ ๑๐๐% หรือก ถ้าทำอย่างนี้ส่วนใหญ่ได้ประโยชน์นะ แต่ส่วนเล็ก ๓ - ๔ ครอบครัวโดนน้ำท่วมไปหมดแล้วจะให้ทำอย่างไร บางคนเป็นพระเอกออกมาแล้วบอกผมมีที่เยอะเดี๋ยวผมแบ่งให้ มีการเกลี้ยประโยชน์ด้วยอะไรต่ออะไร แล้วพอประชาพิจารณ์ประชาชนเสร็จ พระองค์ทรงทำประชาพิจารณ์รอบวงเลยนะ พอประชาชนตกลงทรงเหลือ

กลับมาที่ผู้ปฏิบัติ ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ เกษตรจังหวัด พัฒนาการจังหวัด ชลประทานจังหวัด ฯลฯ ประชาชนเขาตกลงแล้ว พร้อมปฏิบัติแล้วก็ทรงเกลี้ยกล่อมมาที่นโยบาย อ้าว ว่าไงลุงเงิน ทรงหมายถึงผม ตอนนั้นผมคุมงบประมาณพระราชดำริอยู่ คล้าย ๆ สำนักงบประมาณ ว่าหน่วยจบแล้วแต่แต่ละคนพระองค์จะทรงทำประชาพิจารณ์ (Public Hearing) ไม่เหมือนกันนะ ประชาชนก็จะเอาประโยชน์ที่เห็นทันตาที่จะเกิดขึ้นนะครับ ราชการก็ในเชิงปฏิบัติ พอมาถึงเรื่องนโยบายพระองค์ทรงอธิบายให้ผมฟังทุกครั้ง ถ้าทำอย่างนี้ได้แล้วนะตามประชาชน อีก ๕ ปีข้างหน้าอะไรจะเกิดขึ้น ๑๐ ปีข้างหน้าจะมีอะไรเปลี่ยนแปลงขึ้น เตรียมการไว้เพื่อความพร้อมที่จะรองรับความเจริญ ความเจริญความร่ำรวยนี้ต้องเตรียมตัวด้วยนะครับ ถ้าไม่ได้เตรียมตัวที่จะบริหารความร่ำรวยนี้เจ๊งทุกรายนะครับ พ.ศ. ๒๕๓๙ นี้ชัดเจน ประเทศเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ เป็นต้นกำเนิดของที่มาของหลักการที่เราเรียกว่าเศรษฐกิจพอเพียง ที่พระองค์พระราชทานในปี พ.ศ. ๒๕๔๑ แต่ความจริงในเรื่องการปฏิบัติ ปฏิบัติกันมาโดยตลอดนะไม่มีใครได้เข้าใจหลักการนั้น ๆ เพราะฉะนั้นต้องฟัง ต้องรับฟัง

บางครั้งพระองค์รับสั่งว่าไปตามพรรคพวกมาที่สี พระองค์ทรงปรึกษานะ พระองค์ทรงเรียกผู้เชี่ยวชาญด้านดินกรรมนาที่ดิน ด้านน้ำกรรมนาชลประทานและกรรมนาอื่น ๆ กลุ่มงานที่ถวายงานจะมีผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ และประโยคที่รับสั่งนั้นก็คือไปตามพรรคพวกมา ถ้ารับสั่งประโยคนี้นี้หมายความว่าทีมงานต้องเข้าไปนั่งพร้อมแล้วพระองค์จะรับสั่งถามว่าทำอย่างนี้ดีไหม ทำอย่างนั้นดีไหม ก็ไม่ได้หมายถึงว่าพระราชดำริเผด็จการอะไร บางคนก็เถียงมีความเห็นแย้งเลยนะ พระองค์ทรงรับฟัง บางทีพระองค์รับสั่งว่า “ยัวโมโห ฉันทจะทำอะไรก็เถียงชดคอออยู่เรื่อย” รับสั่งว่า “ยัวโมโห” อย่างนี้ก็มันจะแต่ว่าไม่ได้กริ้ว ตรงข้ามโปรด แต่โต้แย้งต้องมีเหตุมีผลนะไม่เห็นด้วยต้องอธิบาย พระองค์โปรดมากแล้วจะทรงไว้ใจ เพราะพระองค์

รับสั่งว่าการเรียกคนนั้นคนนี้มาคือการระดมสติปัญญา ไม่มีใครรอบรู้ไปหมด
ทุกอย่างที่พระเจ้าอยู่หัวทรงทำเพื่อแผ่นดินเพื่อส่วนรวมทั้งหมด พระองค์
ทรงดูแลแผ่นดิน แผ่นดิน คือ ดิน น้ำ ลม ไฟและอยากจะทำให้ทุกคนดูแล
และทำหน้าที่อย่างนั้นด้วย

ผมเคยดูซีดีเรื่อง Al Gore : An Inconvenient Truth มีภาพ ๆ หนึ่ง
ซึ่งติดใจผม เขาเอาตาซึ่งแบบสมัยเก่ามา ที่ถ่วงสองข้าง มีถาดวางรับน้ำหนัก
ด้านหนึ่งมีลูกโลกอยู่ อีกข้างหนึ่งมีทองคำ แล้วก็มนุษย์ยืนอยู่รอบ ๆ
เขาก็ถามว่ามนุษย์จะเอาอะไร จะเอาโลกหรือจะเอาทอง ก็เลสเต็มหาที่มัน
ครอบงำอยู่ก็ผลักดันให้ไปเอาทอง ไปเอาทองไปหยิบมา ทุกคนก็ไปแย่งทอง
กันคนละก้อนสองก้อน พอทองมันหายไปหายไป ตาซึ่งด้านมีทองคำก็เบาขึ้นมา
ตรงด้านโลกก็หย่อนลง ๆ ข้างใต้นั้นเป็นพื้นน้ำ และผลสุดท้ายพอทองก้อน
สุดท้ายหลุดจากตาซึ่งไป โลกทั้งโลกก็จมน้ำ คำถามง่าย ๆ ไม่มีคำอธิบาย
เมื่อโลกจมน้ำไปทั้งใบพวกที่ได้ทองไปทั้งหมด จะไปอยู่ที่ไหน จะไปใช้ทอง
ที่ไหน บางคนลืมหิว ทำร้ายชาติบ้านเมือง ป่าไม้เกลี้ยง เตือดร้อน น้ำท่วม
กรุงเทพถึงคอคอหอย ช่วยกันตัดไม้ทำลายป่า แล้วปี ๆ หนึ่งปลูกป่าได้เท่าไร
ผ่านพ้นไปปีหนึ่งก็ปลูกได้ไม่เท่าไร ผิดกับเมืองนอกมีหิมะบนยอดเขาละลาย
มาให้ใช้ แต่ของเราไม่มีก็ต้องเอาป่าไม้เป็นตัวซึมซับ แม่น้ำเจ้าพระยามาจาก
ปิง วัง ยม น่าน แล้วต้นน้ำปิง วัง ยม น่าน มาจากไหน ก็มาจากป่าทางเหนือ
หมดเลย ป่าทางเหนือถูกทำลาย ก็ตายตั้งแต่ทางเหนือจรดกรุงเทพ ๆ
ประเทศชาติอย่ามาแบ่งแยก นักวิชาการบอกว่าต่างฝ่ายต่างเป็นพวก
ภูมิภาคนิยม ต่างฝ่ายต่างอยู่ห้ามละเมิดสิทธิกัน พวกนี้คิดสั้น ไม่รู้จริง
ความจริงชีวิตทุกชีวิตแบกประเทศทั้งประเทศใครจะมาแบ่งแยกไม่ได้
มันโยงถึงกันหมด ชีวิตคนทางเหนือ ชีวิตคนภาคกลาง ชีวิตคนภาคอีสาน
ชีวิตคนภาคใต้ ผูกติดกันหมด ตาย ๆ ด้วยกัน รอด ๆ ด้วยกัน เพราะฉะนั้น
ความสมานสามัคคีเป็นเรื่องสำคัญ

การแก้ปัญหาเล็กใหญ่แก้ได้ถ้ารู้จักคิดให้ตีปฏิบัติได้ถูก ขบคิด
วินิจฉัยปัญหาที่ต้องใช้สติปัญญาคิดด้วย มีสติรู้ตัวอยู่เสมอ ยับยั้งป้องกัน
ความประมาท การพลาดพลั้ง คิดเพื่อไม่ให้เกิดอคติต่าง ๆ ขึ้น ให้ใช้ปัญญา
แก้ไข ใช้หลักวิชา หลักเหตุผล หลักธรรมะ ๓ หลักนี้ต้องควบคู่กันตลอดเวลา
๒ หลักแรกมีวิชาการมีเหตุผลดี แต่หลักธรรมไม่เอาเลย ก็สำเร็จได้ระดับหนึ่ง
แต่ว่าไม่สมบูรณ์ ไม่มีคำว่าบูรณาการในความสำเร็จ เพราะฉะนั้นตั้งแต่ปี
พ.ศ. ๒๕๓๙ พระองค์ก็รับสั่งเตือนไว้ ทุกคนในชาติมีหน้าที่ของตัวเอง อย่าไป
ดูถูกใคร ทุกคนมีหน้าที่หมด ตั้งแต่รัฐมนตรี ปลัดกระทรวง อธิบดี จนกระทั่ง
เจ้าหน้าที่พิมพ์ดีด ขาดใครไม่ได้ ปลัดกระทรวงข้าราชการระดับสูงที่สุด
ลงเอาเลขาฯ หน้าห้องออกไป ทำอะไรไม่ได้เลย ทุกอย่างอยู่ที่เลขาฯ
หน้าห้องหมด เพราะฉะนั้นทุกคนมีความสำคัญหมด เราต้องหนุนถนอม
ซึ่งกันและกัน และต้องให้เกียรติซึ่งกันและกัน สูงยิ่งกว่า Good Governance
ของฝรั่งอีก Good Governance ไม่มีอะไร ทำดีให้รางวัล ทำผิดถูกลงโทษ
แค่นั้น แต่หลักทศพิธราชธรรมนั้นละเอียดถี่ถ้วน สอนทุกเรื่อง สอนเรื่อง
การให้ การไม่ทำผิดศีลธรรม ไม่ทำผิดกฎหมาย สอนเรื่องความซื่อสัตย์ ความ
พากเพียร อุตุน สอนเรื่องกิริยามารยาท มัทพวิ คือ สุภาพ อ่อนน้อม
ถ่อมตน พระเจ้าอยู่หัวทรงโน้มพระวรกายลงไปหาประชาชน ทรงคุกเข่า
ต่อหน้าประชาชน ประทับนั่งพับเพียบ เป็นภาพที่เราเห็นตลอดระยะเวลา
๖๐ ปีที่ผ่านมา เราเห็นอยู่ตลอดเวลา ตอนผมเข้าไปถวายงานใหม่ ๆ ดีใจ
ใส่เสื้อผ้าใหม่ วันนี้ได้ออกโทรทัศน์ ปรากฏกางเกงกันขาดหมดทุกตัว
เพราะพระองค์ประทับกลางถนนลูกรัง และประทับนั่งพับเพียบเป็นชั่วโมง
เราก็เมื่อยบิดไปบิดมา กางเกงก็อยู่กับลูกรังจนขาด ตอนหลังต้องเลือกเอา
กางเกงที่เก่าที่สุดหลวมที่สุด และกระเป๋าสตางค์ห้ามใส่กระเป๋าลังเพราะ
ไม่รู้จะนั่งพับเพียบเมื่อไร นี่คือความพร้อมที่จะถวายงาน ตรงข้ามกับความ
โก้หรูที่เราเห็นแบบผิวเผิน ลึก ๆ จริง ๆ แล้วคือความเหนื่อยยาก แต่ต้อง
เสียสละอดทน รู้จักเกรงใจให้อภัย

ระยะหลัง ๆ พระองค์ไม่ทรงบอกว่าจะเสด็จฯ ไปไหน แม้กระทั่งทีมงานพวกเราพระองค์ก็ไม่ทรงบอก จะฝึกสมองเรา เราก็ต้องนั่งแหงนหน้าเอาตำราจทางหลวงก็เก่ง เขาเอารถทางหลวงนำ ๒ คัน หันไปทางซ้ายคันหันไปทางขวาคัน เราจะได้เตรียมการได้ พระองค์จะไม่ทรงให้ใครเตือนร้อนที่ต้องมารับเสด็จฯ พระองค์เสด็จฯ ไปถึงที่เลย เวลาเสด็จประทับวังไกลกังวลที่หัวหิน จะไม่เสด็จฯ ไปในช่วงที่โรงเรียนปิดเทอมที่เขาพักร้อนกัน พระองค์ไม่เสด็จตอนนั้น คนไปเที่ยวเยอะ เต็มแย่งน้ำกัน เราไปอีก เต็มน้ำไม่พอกัน กราบบังคมทูลถามว่าทำไมพระองค์ไม่เสด็จฯไป พระองค์รับสั่งตอบว่าไม่เอา คนไปเยอะเตียวไปแย่งน้ำกันให้เขาไปพักผ่อน ให้เขาเปิดเทอมแล้วค่อยไป แล้วพระองค์ก็เสด็จฯแปรพระราชฐานไปตอนเปิดเทอม เพราะว่าเวลาพระองค์เสด็จฯ แปรพระราชฐาน ทหารก็ต้องตามไป ข้าราชการบริวารตามไป พระองค์ทรงเกรงใจ ทรงคิดถึงคนอื่นอยู่ตลอดเวลา **ในฐานะพระมหากษัตริย์ทำอะไรเราเป็นข้าราชการก็ต้องเดินตามรอยพระยุคลบาท** ข้าราชการไม่ว่าจะอยู่ในตำแหน่งใด ระดับไหน มีหน้าที่อย่างไรล้วนแต่มีความสำคัญอยู่ในงานของแผ่นดิน ไม่ควรถือตัวแบ่งแยก ต้องยกย่องนับถือให้เกิดรักกันเสมอ สัมผัสสมานร่วมมื่อร่วมความคิดกันให้การปฏิบัติบริหารงานของแผ่นดิน ดำเนินไปอย่างมีเอกภาพ และได้ผลที่พึงประสงค์สมบูรณ์ พร้อมทุกส่วนซึ่งพระองค์ ทรงเตือน เพราะฉะนั้นคนที่ถวายงานจริง ๆ ไปไหนเขาจะถ่อมเนื้อถ่อมตัว แต่บางคนก็สืมตัว ออกไปอ้างพระเจ้าอยู่หัว อย่างนั้นอย่างนี้ พวกนี้ไม่ใช่ของจริง ผมขอบอกไว้ ไม่ใช่ ถ้าไปเจอเจ้าหน้าที่ของเราทำแบบนี้ที่ไหนแจ้งมาด้วยครับ ไม่ได้ ต้องไปเรียบบ่าย อย่าไปเป็นเจ้าของมูลนาย พระองค์ไม่โปรดเลยแม้แต่น้อย

การทูลจรีตคอรับชั้้นก็เหมือนกัน ขอเตือนสติอีกครั้ง การทูลจรีตคอรับชั้้นนี้กระทำต่อเบื้องพระพักตร์ทั้งสี่น เวลาได้รับบะไร รับเงินรับธนบัตรแล้วบนนั้นมืออะไร ทรงจ้องเขม็งมาทุกใบเลยครับ คราวนี้นั่งนับใบหนึ่งมีอัน

เป็นไป นิ่งนับสองใบมีอันเป็นไป นับหมตปีกเมื่อไรไปแน่ ๆ ตอนนี้ได้ข่าวว่า พอผมบรรยายอย่างนี้มาก ๆ ก็ไปสั่งกัน เวลาส่งมอบกรุณาห่อให้มิดชิดด้วย พระองค์จะได้ทอดพระเนตรไม่เห็น บางคนหนักยิ่งกว่านั้น ขอแลกเป็น ดอลลาร์ ล้าน ๆ ไม่รับเงินบาท เพราะประธานาธิบดีไม่ได้แข่งเรา จิตมันรับ ก็บาปแล้ว และความเดือดร้อนมันเกิดขึ้น และการคอร์รัปชันนั้น ลองสังเกตดู ไม่โดนเฉพาะคนรับเท่านั้น ครอบครัวทั้งครอบครัว ลูกหลานไปที่ไหน โดนหมดเลย ไม่คุ้มหรอก และชีวิตของเราเปลี่ยนแปลงใหม่ขอลถาม ผมว่า คนมีสิบล้าน ร้อยล้าน พันล้าน หมื่นล้าน วิถีชีวิตเหมือนกัน ถ้าอยากหา ความสุขที่แท้จริง คนมีพันล้านจะกินข้าวพันจานที่ไหน ตรงกันข้ามยิ่งกินไม่ได้ เพราะอะไรก็ไข้เจ็บ มันมาก เพราะใช้ชีวิตที่ฟุ่มเฟือยเกินไป ลองสังเกต พวกท่านเป็นผู้หลักผู้ใหญ่ไปหาหมอ หมอจ่ายยาอะไร หมอจ่ายยาลดไขมัน ยาลดน้ำตาล ลดอะไรต่ออะไร เพราะเราใช้ชีวิตกันฟุ่มเฟือยเกินไป สิ่งนี้พระองค์ก็ทรงเตือน จะต้องตั้งใจปฏิบัติหน้าที่เต็มกำลังความสามารถ รู้ตัวอยู่ตลอดเวลา

ตอนผมบวชในครั้งที่พระองค์ทรงเจริญพระชนมพรรษา ๖๐ พรรษา ทรงเทศน์เรื่องโยนิโสให้พวกเราฟัง โยนิโสคือต้องสำรวจตัวเองอยู่ตลอดเวลา ตรวจสอบตัวเอง ให้มีสติอยู่ตลอดเวลา จำเป็นต้องรู้วิชาการรู้งาน คำสอนที่ผมเรียนเข้าไปเข้ามาจะเห็นว่าตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๒ เป็นเวลากว่า ๔๐ ปีมาแล้ว จนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ คำสอนของพระองค์จะไม่เปลี่ยน รูปแบบอาจจะ เปลี่ยนไป แต่ว่าความหมายนั้นจะคงเดิม ทั้งวิถีการพัฒนาและอะไรต่ออะไร โดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับการพัฒนาการเกษตรตลอดเวลา ในขณะที่ผู้นำประเทศพัฒนาอยากเป็นเสืออยากเป็น NICs ละทิ้งไร่นา คนละทิ้งไร่นาเข้าโรงงานหมด เสร็จแล้ว พ.ศ. ๒๕๓๙ ก็ล้มคว่ำหมด แล้วทุกวันนี้เป็นอย่างไรรึครับ ทุกคนบอกว่าโลกกำลังขาดแคลนอาหาร เวลานี้ดินน้ำลมไฟหายไป ๓๐% แล้ว เพราะคนมันไม่นิ่ง ปีนี้ ๗,๐๐๐ ล้านคน

องค์การสหประชาชาติบอกอีก ๓๐ ปีข้างหน้า ๙,๐๐๐ ล้านคน แล้วแผ่นดินนี้
มันหดลง ๆ รวมทั้งแผ่นดินของเราด้วย ตัดไม้ทำลายป่า ดินพังทลาย ถูกใช้ไป
ถูกกินไป แลผมมีปฏิริยาทางด้านการศึกษาเปลี่ยนแปลงอากาศโลกร้อนมากระทบอีก
ต่อไปนี้อาหารเป็นเรื่องสำคัญที่สุด และน่าเสียดายตอนผมเข้ารับราชการ
ใหม่ ๆ รับราชการปีแรกคือปี พ.ศ. ๒๕๑๒ เราเคยเป็น ๑ ใน ๗ ของโลก
ที่ผลิตอาหารกินทุก Sector ครีบ แต่เราก็ละทิ้งความเด่นของเรา เราก็ไป
ต่อคืออยากเป็นเสือ เป็นเสือตัวที่ห้า คือ อุตสาหกรรม ไม่ใช่อุตสาหกรรม
และก็ปรับทั้งประเทศเลย และพอเสร็จแล้วเราผลิตอุตสาหกรรมขึ้นมา
เราต้องยืมเงินเขา เทคโนโลยีซื้อเขา และก็ฝรั่ง ญี่ปุ่น เข้ามาบริหารกิจการ
ของเขา ผมมักจะเปรียบเทียบว่าเสือคือสัญลักษณ์ของอุตสาหกรรม
ตอนนั้นถ้าใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง คือประเมินตัวเองก่อน ประมาณตนคือ
ต้องรู้จักตัวเองก่อน เราจะรู้ว่าเราไม่ใช่เสือ เราเป็นควาย เกษตรไม่ใช่ควาย
หรือ ได้ข่าวว่าเศรษฐีชาวอุฯแอบมาซื้อควายเราไหม แอบเข้ามาเราไหม
เพราะเขากินน้ำมันเข้าไปไม่ได้ ผลสุดท้ายก็ต้องขายน้ำมันเอาเงินมาซื้อ
อาหารเรา นี่ถ้าเราดำรงอยู่อย่างนั้น แล้วคนซื้อต้องมาอ่อนวอนเรา แต่เรา
มุ่งไปอุตสาหกรรมต้องไปหาตลาด อเมริกาไปหรือยัง knock แล้ว
พื้นหรือยังก็ไม่ใช่ ยุโรป knock ไปหมดแล้ว ฉะนั้นเราผลิตขึ้นมาเราเป็น
เมืองขึ้นเขาหรือ คือทุกอย่างต้องขึ้นกับ Export ถ้าประเทศของลูกค้าเรา
ร่ำรวยเขาก็ซื้อเรา เขาจนเรา knock อีกเหมือนกัน

แต่เกษตรกรนี้ถ้าขายไม่ได้ แต่เรามีกิน แต่เราไม่เอา ไม่รวย เราไปติด
ความรวย แต่ไม่รู้ทางรอดจริง ๆ ของเรานั้นคืออะไร พระองค์รับสั่งพอมิ
พอกินนะ แค่ว่าพอมิพอกินยุคนี้เขาต้องไปที่นั่น แล้วไปแล้วเป็นอย่างไร
เดี๋ยวนี้ลองสังเกตครับหน้าหนังสือพิมพ์พอ Export ดี กระดึ้กระด้าทันที
พอ Export ตก ดิ่งเหว กลับไปท้องถิ่น ไม่มีอะไรกินอีก น้ำท่วมน้ำแล้ง
น้ำมาก็ไม่เก็บ ทั้งประเทศฝนตกมา ๑๐๐ หยด เก็บได้ ๘ หยด พระเจ้าอยู่หัว

ทรงเน้นมา ๖๖ ปี ตามภารกิจ คือ แนะนำทำให้ดู ในพื้นที่ของพระองค์เก็บไว้ อีสานยิ่งเสรีใหญ่ อีสานตกมา ๑๐๐ หยด เก็บได้ ๓.๒ หยด แล้วบอกว่าไม่มีน้ำ น้ำท่วมทั้งอีสาน ฝนตกที่มากที่สุดประมาณ ๒๕๕,๐๐๐ ล้านลูกบาศก์เมตร มากกว่าภาคอื่นใดทั้งสิ้น แต่ไม่เก็บกัน

ถ้าเก็บก็รวรับรองได้ แล้วเรามาปั้นแต่งหานวัตกรรม (Innovation) ใส่เข้าไปในเรื่องอาหารอะไรต่ออะไร มันรวบแบบยั่งยืนด้วย เพราะคนต้องกินอาหารตลอดเวลา เพราะคนไปถึง ๙,๐๐๐ ล้านคน อีก ๓๐ ปีข้างหน้าอาหารต้องเพิ่มอีกเท่าไร ทุกตารางนิ้ว และบ้านเราขนาดทำลายกันอย่างนี้ ปักอะไรไปตรงไหนมันก็ขึ้น น้ำเกินพอ บริหารให้ดี ๆ เก็บไว้ทุกหยด ไม่ต้องทุกหยด เก็บได้ซัก ๑๕ หยด ต่อที่ตกลงมา ๑๐๐ หยดก็รวบตายแล้ว นี่ขนาด ๘ หยดยังหลุดมาเป็นที่ ๓ แล้วสำหรับข้าว ต้องบริหารให้ดี

งานราชการงานของแผ่นดิน พระองค์ทรงเตือนไว้ ข้าราชการต้องสำเนียงตระหนัก ต้องสุจริตจริงใจ ผมขอเน้นย้ำอีกครั้งว่า **พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงทุ่มเททุกสิ่งทุกอย่างเพื่อรักษาแผ่นดินไว้**และในการรักษาแผ่นดิน ดินน้ำลมไฟ ทำอย่างลำบากยากเข็ญยากเย็นจนกระทั่งเกิดตัวอย่างบทเรียนขึ้นมาทั่วประเทศ บางแห่งสร้างเป็นแหล่งเรียนรู้ด้วย เช่น ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริเป็นต้น เข้าไปเรียนรู้ได้เลย ใครก็ได้มีความรู้ไม่มีความรู้ สามารถจะเข้าไปเรียนรู้ได้ทั้งสิ้น ทรงสอนให้รู้จักรักษาแผ่นดิน ทรงขจัดวิกฤตที่เกิดขึ้นในประเทศ ไม่ว่าวิกฤตการเมืองก็หลายครั้งหลายหนแล้ว วิกฤตเศรษฐกิจพระองค์ก็ทรงชี้แนะแล้ว พระราชทานบทเรียนจนกระทั่งฝรั่งเขาออกว่าเป็น The Guiding Light แสงสว่างที่นำทาง ขอคนไทยอย่างเดียวเท่านั้นให้ใส่ใจเรียนรู้ อย่าไปชื่นชมพระบารมีเฉย ๆ น้ำหูน้าตาไหลซาบซึ้ง แต่ไม่ได้เรียนรู้อะไร

เพราะฉะนั้นองค์ความรู้ที่พระราชทานให้กับปสกนิกรชาวไทย ให้กับแผ่นดินนั้นมากมายมหาศาล เป็นเรื่องประหลาดว่าฝรั่งเข้ามาสรรเสริญ

พระองค์ แม้กระทั่งองค์การสหประชาชาติก็ให้การยอมรับ ผู้นำรัฐคนไหนบ้าง
ที่องค์การสหประชาชาติให้การยอมรับ ง่ายหรือ นายโคฟี อันนัน เลขาธิการ
องค์การสหประชาชาติมาถวายรางวัลความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนา
มนุษย์ (UNDP Human Development Lifetime Achievement
Award) แต่พระองค์ งานของพระองค์ไม่ใช่งานสำหรับคนไทยเท่านั้น แต่
สำหรับชาวโลก ชี้ทางรอดของโลก เวลานี้มหาวิทยาลัยหลายมหาวิทยาลัย
ติดต่อมาแล้ว และเริ่มงานกันแล้ว เขาศึกษาและสนใจเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง
มาก เพราะเวลานี้โลกทั้งโลกกำลังจะแย่ วิกฤตเกิดขึ้นในบ้านเรา วิกฤตเกิด
ที่อเมริกา วันนีเกิดขึ้นที่ยุโรป จีน เอเชีย ระวังตัวหมด เขากลับจะแตก
เหมือนอย่างเรา แต่ความจริงพระองค์ทรงเดินทางสายกลางมาตลอด
พระพุทธเจ้าทรงสอนหลักมีขมิมาปฏิบัติ พระเจ้าอยู่หัวทรงสอนพอเพียง
ไปทางเดียวกันหมด ซึ่งเราควรจะมีจิตใจเสียกันบ้าง ถ้าไม่จิตใจเสียดวงตา
ก็จะไม่เห็นธรรม แล้วจิตใจเสียนี้ไม่ใช่จิตใจที่หายไปเลย ฆ่าไม่ได้หรือ
ตราบได้ที่เป็นมนุษย์ ผมบวช ๔ หน ถ้าถามวันนี้ว่าผมขจัดกิเลสได้หรือยัง
ไม่ได้ ผมไม่พูดอะไรเป็นมนุษย์ กิเลสยังมีอยู่ เวลานี้เห็นอะไรของสวยของงาม
ก็ยังไม่มองอย่างนั้นอยู่ ยังมีอารมณ์ความอยากอะไรอยู่ แต่ประเด็นสำคัญ
ขอให้มึสติที่จะควบคุมมัน ขอแค่นั้น ไม่ยากนัก ให้มีแต่พอดี แล้วท่านจะมี
ความสุข กินแต่พอดี อยู่แต่พอดี ใช้ข้าวของเครื่องใช้แต่พอดี ไม่ได้ให้ท่านตัด
ท่านตัดไม่ได้ พระยังตัดไม่ได้เลย เพราะฉะนั้นขอให้ควบคุมตัวเองไว้
ควบคุมกาย ควบคุมใจให้เป็นไปตามความพอดีพอเพียง อยากได้อะไร
ถ้ามีเงินมีทองโดยสุจริต พระเจ้าอยู่หัวไม่ได้ทรงห้าม ซื้ออะไรก็ได้ ถ้าไม่ได้
กระทบกระเทือนงบประมาณของเราและไม่กระทบเพื่อนครอบครัว และที่
สำคัญไม่กระทบกระเทือนส่วนรวมนั้นทำไปเกิด ไม่เป็นไร

เพราะฉะนั้นถ้าสิ่งละอันพันละน้อยที่ผมนำมาเล่าให้ท่านฟังแล้ว
เกิดประโยชน์กับท่านก็ขอให้ท่านสงฆ์นี้ได้ดลบันดาลให้แผ่นดินของเรา

ได้คงอยู่บนความสุขความสงบบนประโยชน์สุข และขอถวายพระพรให้
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงหายจากพระอาการประชวรโดยเร็ว
ทรงมีพระวรกายที่แข็งแรงตลอดไป และขอให้ทุกท่านมีความสุขครับ
ขอบคุณมากครับ

นายปัญญา อุดชาชน รองเลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ในนามของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ต้องขอกล่าวขอบคุณ
ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา มา ณ โอกาสนี้ เพื่อเป็น
การแสดงการขอบคุณ ผมขอกราบเรียนเชิญ ท่านวสันต์ สร้อยพิสุทธิ์
มอบของที่ระลึกแก่ ท่านดร.สุเมธ ตันติเวชกุล

ท่านผู้มีเกียรติที่เคารพ การจัดงานปาฐกถาพิเศษและบรรยายพิเศษ
ที่สำคัญยิ่งในวันนี้ ได้สิ้นสุดลง ในนามของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ
ต้องขอขอบพระคุณท่านที่เคารพทุกท่านที่ให้เกียรติมาในงานนี้ ไม่ว่าจะท่าน
ที่มาจากสถาบันการศึกษา องค์กรตามรัฐธรรมนูญ มาจากหน่วยงานอื่น ๆ
และที่สำคัญยิ่ง ทางกองทัพไทย ซึ่งมี กองทัพบก กองทัพเรือ กองทัพอากาศ
รวมถึงสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่ให้ความสนใจในการส่งข้าราชการในสังกัด
เข้าร่วมรับฟังตามโครงการในวันนี้ และสุดท้ายก็ต้องขอขอบพระคุณ
ทางสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทยที่ให้ความอนุเคราะห์สำนักงาน
ศาลรัฐธรรมนูญ ในการถ่ายทอดสดในวันนี้

ภาพการปาฐกถาพิเศษ

โครงการปาฐกถาพิเศษ

เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร

๕ รอบ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๕๕

เรื่อง “ทศพิธราชธรรม : ธรรมะสำหรับผู้นำองค์กร”

ณ โรงแรมเซ็นทราศูนย์ราชการและคอนเวนชันเซ็นเตอร์ แจ้งวัฒนะ

กรุงเทพมหานคร

๑. หลักการและเหตุผล

เนื่องในวโรกาสที่ปี ๒๕๕๕ เป็นปีมหามงคลของปวงชนพสกนิกรชาวไทยที่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงเจริญพระชนมพรรษา ๕ รอบ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๕๕ ศาลรัฐธรรมนูญได้มุ่งมั่นที่จะสนองพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ในการดำเนินงานเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อมหาชน ด้วยเหตุผลดังกล่าว ศาลรัฐธรรมนูญโดยคณะกรรมการดำเนินการโครงการและกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติ จึงเห็นควรจัดปาฐกถาพิเศษเรื่อง “ทศพิธราชธรรม : ธรรมะสำหรับผู้นำองค์กร” เพื่อให้ข้าราชการ พนักงานของรัฐมีจิตสำนึกในการปฏิบัติราชการ เป็นแนวทางในการครองตน ครองคนและครองงาน

๒. วัตถุประสงค์ของโครงการ

๑.๑ เพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เนื่องในโอกาสสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๕๕

๑.๒ เพื่อแสดงความจงรักภักดีและแสดงความกตัญญูทวาทิ น้อมรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณต่อสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร

๑.๓ เพื่อเป็นการเทิดพระเกียรติ ถวายเป็นราชสักการะ

๓. เป้าหมาย

ผู้เข้าร่วมฟังการปาฐกถาพิเศษ ประมาณ ๓๐๐-๔๐๐ คน ประกอบด้วย

- ๓.๑ ประธานศาลรัฐธรรมนูญ และตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
- ๓.๒ ประธานศาลฎีกา
- ๓.๓ ประธานศาลปกครองสูงสุด
- ๓.๔ ประธานองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ
- ๓.๕ ผู้สนับสนุนการปฏิบัติงานของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
- ๓.๖ ข้าราชการและลูกจ้างสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ
- ๓.๗ ข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ
- ๓.๘ นักศึกษาที่สนใจเข้ารับฟังการปาฐกถาพิเศษ
- ๓.๙ สื่อมวลชน

๔. วิธีการดำเนินการ

ประกอบด้วยการปาฐกถาพิเศษ การบรรยายธรรม และการบรรยายพิเศษ ดังนี้

๔.๑ การปาฐกถาพิเศษ เรื่อง “ทศพิธราชธรรม : ธรรมะสำหรับผู้นำ
องค์กร” โดย ฯพณฯ นายอรรถนิติ ดิษฐอำนาจ องคมนตรี

๔.๒ การบรรยายธรรม เรื่อง “ธรรมะสำหรับผู้นำองค์กร” โดย
รศ.ดร. พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตินุญยานกร) ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่าย
วิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔.๓ การบรรยายพิเศษ เรื่อง “ทศพิธราชธรรม : ตามรอยเบื้องพระ
ยุคลบาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว” โดย ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล เลขาธิการ
มูลนิธิชัยพัฒนา

๔.๔ การจัดทำและเผยแพร่เอกสารทางวิชาการประกอบการ
ปาฐกถาพิเศษ

๔.๕ การถ่ายทอดทางสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง ๑๑
และสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย

๕. ระยะเวลาดำเนินการ

ในวันพฤหัสบดีที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๕ เวลา ๐๘.๐๐-๑๓.๓๐ น.

๖. สถานที่ดำเนินการ

โรงแรมเซ็นทารา ศูนย์ราชการและคอนเวนชันเซ็นเตอร์ แจ้งวัฒนะ
ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐ กรุงเทพมหานคร

๗. งบประมาณ

งบประมาณของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

๘. ผู้รับผิดชอบโครงการ

สำนักประธานศาลรัฐธรรมนูญ

๙. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ศาลรัฐธรรมนูญและสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญได้มีส่วนร่วมในการ
แสดงความจงรักภักดีต่อสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร

กำหนดการ
โครงการปาฐกถาพิเศษ
เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา
สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร
๕ รอบ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๕๕
เรื่อง “ทศพิธราชธรรม : ธรรมะสำหรับผู้นำองค์กร”
ณ โรงแรมเซ็นทารา ศูนย์ราชการและคอนเวนชันเซ็นเตอร์ แจ้งวัฒนะ
กรุงเทพมหานคร

วันพฤหัสบดีที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๕

- เวลา ๐๘.๐๐ - ๐๙.๐๐ น. - ผู้เข้าร่วมโครงการปาฐกถาพิเศษลงทะเบียน
และรับเอกสาร
- เวลา ๐๙.๐๐ น. - พิธีเปิดและการปาฐกถาพิเศษ
- เวลา ๐๙.๐๐ น. •ฯพณฯ นายอรรถนิติ ดิษฐอำนาจ องคมนตรี
เดินทางมาถึง
- เวลา ๐๙.๐๕ น. •ฯพณฯ นายอรรถนิติ ดิษฐอำนาจ องคมนตรี
จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย
- เวลา ๐๙.๐๕ - ๐๙.๑๐ น. • ประธานศาลรัฐธรรมนูญ กล่าวรายงาน
- เวลา ๐๙.๑๐ - ๐๙.๔๕ น. •ฯพณฯ นายอรรถนิติ ดิษฐอำนาจ องคมนตรี
ประธานในพิธีกล่าวเปิดงาน และปาฐกถา
พิเศษในหัวข้อ “ทศพิธราชธรรม: ธรรมะ
สำหรับผู้นำองค์กร”
- เวลา ๐๙.๓๐ - ๐๙.๔๕ น. - รับประทานอาหารว่าง

- เวลา ๐๙.๓๐ - ๑๑.๐๐ น. - รศ.ดร. พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตินุญกร)
ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย บรรยายธรรม
เรื่อง “ธรรมะสำหรับผู้นำองค์กร”
- เวลา ๑๑.๐๐ - ๑๒.๓๐ น. - ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา
บรรยายพิเศษ เรื่อง “ทศพิธราชธรรม : ตาม
รอยเบื้องพระยุคลบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว”
- เวลา ๑๒.๓๐ - ๑๓.๓๐ น. - รับประทานอาหารกลางวัน
- เสร็จสิ้นการปาฐกถาพิเศษ

- หมายเหตุ - การแต่งกาย : ชุดสุทหรือชุดสุภาพ
- ผู้เข้าร่วมโครงการฯ ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายแต่อย่างใด

คำสั่งสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ที่ ๕๒๒ / ๒๕๕๕

เรื่อง แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อดำเนินงานโครงการปาฐกถาพิเศษ
ตามโครงการเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร
เนื่องในโอกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๕๕
เรื่อง ทศพิธราชธรรม : ธรรมะสำหรับผู้นำองค์กร

ด้วยสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญได้จัดทำโครงการปาฐกถาพิเศษตามโครงการเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เนื่องในโอกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๕๕ เรื่อง “ ทศพิธราชธรรม : ธรรมะสำหรับผู้นำองค์กร ” ในวันพฤหัสบดีที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๕ เวลา ๐๘.๐๐ - ๑๓.๓๐ น. ณ โรงแรมเซ็นทราศูนย์ราชการและคอนเวนชันเซ็นเตอร์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เนื่องในโอกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๕๕ และแสดงความจงรักภักดีและแสดงความกตัญญูแก่ที่น้อมรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณต่อสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร

เพื่อให้การดำเนินงานตามโครงการดังกล่าวเป็นไปด้วยความเรียบร้อยมีประสิทธิภาพและบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญจึงแต่งตั้งคณะทำงานโดยมีองค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

๑. ที่ปรึกษา

นายเชาวนะ ไตรมาศ

เลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

มีอำนาจหน้าที่ให้ความสนับสนุนทางนโยบาย และการให้คำปรึกษาแนะนำแนวทางการดำเนินงานของคณะทำงานด้านต่าง ๆ

๒. คณะทำงานด้านโครงการปาฐกถาพิเศษ ตามโครงการเฉลิมพระเกียรติฯ ประกอบด้วย

(๑) นายปัญญา อุดชาชน

ประธานคณะทำงาน

รองเลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

(๒) นางวิภาวรรณ หะวานนท์

คณะทำงาน

ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหาร

(๓) นายมนตรี กนกาวรี

คณะทำงาน

ผู้เชี่ยวชาญด้านคดีและวิชาการ

รักษาการแทนผู้อำนวยการสถาบันรัฐธรรมนูญศึกษา

(๔) ผู้อำนวยการ ข้าราชการและลูกจ้าง

คณะทำงาน

ในสังกัดสำนักประธานศาลรัฐธรรมนูญ

และในสังกัดสถาบันรัฐธรรมนูญศึกษาทุกคน

(๕) นางฉัตรแก้ว เลิศไพฑูริย์

เลขานุการคณะทำงาน

ผู้อำนวยการกลุ่มงานสัมมนาและเผยแพร่กฎหมายรัฐธรรมนูญ

รักษาการแทนผู้อำนวยการสำนักประธานศาลรัฐธรรมนูญ

(๖) นางสาวสวิตรี อมรตานนท์

ผู้ช่วยเลขานุการคณะทำงาน

เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป ๘

รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการกลุ่มงานสนับสนุนคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

/๗๗ นายเจนวิวัฒน์...

(๗) นายเจนวิวัฒน์ ต้องประสงค์ เจ้าหน้าที่ศาลรัฐธรรมนูญ ๔	ผู้ช่วยเลขานุการคณะทำงาน
(๘) นายฐิติพงศ์ ฤกษ์เย็น เจ้าหน้าที่ศาลรัฐธรรมนูญ ๔	ผู้ช่วยเลขานุการคณะทำงาน

มีอำนาจหน้าที่ จัดทำเอกสารการประสานงานกับคณะวิทยากรและบุคคลที่เข้าร่วมการปาฐกถาพิเศษรวมทั้งหน่วยงานที่สนับสนุน จัดทำคำกล่าวพิธีเปิดงานของ ๗๓ นายอรรถนิติ ดิษฐอำนาจ องคมนตรี คำกล่าวรายงานของประธานศาลรัฐธรรมนูญ รูปแบบการเปิดงาน จัดหาของที่ระลึก จัดเตรียมสถานที่ ภัตตาหารเพลและอาหารกลางวัน จัดเตรียมการลงทะเบียน จัดทำบรรจณัติสำหรับใส่เอกสาร และหน้าที่อื่นๆที่ได้รับมอบหมาย

๓. คณะทำงานจัดทำเอกสารการปาฐกถาพิเศษ ประกอบด้วย

(๑) นายมนตรี กนกวารี ผู้เชี่ยวชาญด้านคดีและวิชาการ รักษาราชการแทนผู้อำนวยการสถาบันรัฐธรรมนูญศึกษา	ประธานคณะทำงาน
(๒) ข้าราชการ และลูกจ้างในสังกัดสถาบันรัฐธรรมนูญศึกษาทุกคน	คณะทำงาน
(๓) นายเจนวิวัฒน์ ต้องประสงค์	เลขานุการคณะทำงาน

มีอำนาจหน้าที่ จัดทำเอกสารประกอบการปาฐกถาพิเศษ เอกสารทางวิชาการเกี่ยวกับหลักทศพิธราชธรรม จัดทำเอกสารผลการปาฐกถาพิเศษหลังจากสิ้นสุดการปาฐกถาพิเศษแล้ว และหน้าที่อื่นๆที่ได้รับมอบหมาย

๔. คณะทำงานด้านนิทรรศการและการประชาสัมพันธ์ ประกอบด้วย

(๑) นายอนวิรัตน์ ณ เชียงใหม่ เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป ๘ รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการกลุ่มงานประชาสัมพันธ์	ประธานคณะทำงาน
(๒) ข้าราชการ และลูกจ้างในสังกัดกลุ่มงานประชาสัมพันธ์ทุกคน	คณะทำงาน
(๓) นางพจิگانต์ สวัสดิวงศ์ เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป ๗	เลขานุการคณะทำงาน

มีอำนาจหน้าที่ จัดแสดงนิทรรศการ ประชาสัมพันธ์และการเชิญสื่อมวลชนร่วมงานสัมมนาประสานงานเรื่องการถ่ายทอดสดทางสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย และสถานีวิทยุกระจายเสียงรัฐสภา จัดทำสปอต / สารคดี / สัมภาษณ์สดทางรายการวิทยุ – โทรทัศน์ จัดการแถลงข่าวสื่อมวลชน บันทึกภาพนิ่ง ภาพวิดีโอ และบันทึกเสียง และหน้าที่อื่นๆที่ได้รับมอบหมาย

๕. คณะทำงานด้านการเงิน ประกอบด้วย

(๑) นางพรพิมล นิลจันทน์ เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป ๘ รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการกลุ่มงานคลังและพัสดุ	ประธานคณะทำงาน
(๒) ข้าราชการ และลูกจ้างในสังกัดกลุ่มงานคลังและพัสดุทุกคน	คณะทำงาน
(๓) นางสาวสิริยา ทอมสุวรรณ เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป ๗	เลขานุการคณะทำงาน

มีอำนาจหน้าที่ จัดเตรียมค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานโครงการ คำวิทยากร จัดเตรียมเอกสารเกี่ยวกับ การเบิก – การจ่าย และการจัดเตรียมเงินสำรองค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการสัมมนาทั้งหมดและหน้าที่อื่นๆที่ได้รับมอบหมาย

๖. คณะทำงานด้านการต้อนรับและอำนวยความสะดวกคณะกรรมการศาลรัฐธรรมนูญ ประกอบด้วย

(๑) นางพรทิภา ไสวสุวรรณวงศ์ รองเลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ	ประธานคณะทำงาน
(๒) ผู้เชี่ยวชาญด้านคดีและวิชาการทุกคน	คณะทำงาน

/(๓)ผู้เชี่ยวชาญ...

- (๓) ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารทุกคน
ข้าราชการ และลูกจ้างในสังกัดกลุ่มงานผู้เชี่ยวชาญทุกคน
- (๔) ผู้อำนวยการสำนักคดี ๑-๕ ข้าราชการ และลูกจ้างในสังกัดสำนักคดี ๑-๕ ทุกคน
- (๕) ผู้อำนวยการกลุ่มงานคดี
- (๖) ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาระบบบริหาร
ข้าราชการ และลูกจ้างในสังกัดสำนักพัฒนาระบบบริหารทุกคน
- (๗) ข้าราชการ และลูกจ้างในสังกัดเจ้าหน้าที่ตรวจสอบภายในทุกคน
- (๘) นางสาวสิรินดา โชติพันธุ์ เลขานุการคณะทำงาน
เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป ๖
- (๙) นางสาวณัฐยา ตรีศักดิ์
เจ้าหน้าที่ศาลรัฐธรรมนูญ ๔ ผู้ช่วยเลขานุการคณะทำงาน

มีอำนาจหน้าที่ ด้อนรับและอำนวยความสะดวกคณะกรรมการศาลรัฐธรรมนูญ คณะวิทยากร
กวดดาหารเพลของพระสงฆ์ อาหารกลางวันของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและคณะวิทยากร สนับสนุน
การลงทะเบียน และหน้าที่อื่นๆที่ได้รับมอบหมาย

๗. คณะทำงานด้านยานพาหนะและความปลอดภัย ประกอบด้วย

- (๑) นายธนทวีพิทักษ์ โพธิ์เคหธารง ประธานคณะทำงาน
ผู้อำนวยการกลุ่มงานบริหารทรัพยากรมนุษย์
รักษาราชการแทนผู้อำนวยการสำนักบริหารกลาง
- (๒) ข้าราชการ และลูกจ้าง คณะทำงาน
ในสังกัดสำนักบริหารกลางทุกคน
- (๓) นายวีรพงษ์ พักตร์มั่งง เลขานุการคณะทำงาน
เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป ๖

มีอำนาจหน้าที่ จัดยานพาหนะอำนวยความสะดวกคณะกรรมการศาลรัฐธรรมนูญ และประสาน
หน่วยรักษาความปลอดภัยและการติดตั้งอุปกรณ์ต่างๆ การจัดยานพาหนะขนส่งวัสดุอุปกรณ์ และหน้าที่อื่นๆที่ได้รับ
มอบหมาย

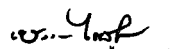
๘. คณะทำงานด้านระบบสารสนเทศ ประกอบด้วย

- (๑) นายชาญณรงค์กรรจ์ วีระขจร ประธานคณะทำงาน
ผู้อำนวยการสำนักเทคโนโลยีสารสนเทศและประชาสัมพันธ์
- (๒) ข้าราชการ และลูกจ้าง คณะทำงาน
ในสังกัดสำนักเทคโนโลยีสารสนเทศและประชาสัมพันธ์ทุกคน
- (๓) นายอดิศักดิ์ ธรรมการณย์ เลขานุการคณะทำงาน
เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป ๘
รักษาราชการในตำแหน่งผู้อำนวยการกลุ่มงานเทคโนโลยีสารสนเทศ

มีอำนาจหน้าที่ จัดเตรียมระบบงานสารสนเทศ ติดตั้งอุปกรณ์งานไอทีที่ศูนย์อุปกรณ์บนเวที และ
หน้าที่อื่นๆ ที่ได้รับมอบหมาย

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๑๑ เดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๕๕

(นายเชาวนะ ไตรมาศ)

เลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญ

อาคารศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐

(อาคารราชบุรีดิเรกฤทธิ์) เลขที่ ๑๒๐ หมู่ ๓ ถนนแจ้งวัฒนะ

แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๑๐

หมายเลขโทรศัพท์ : ๐๒ ๑๔๑ ๗๗๗๗

หมายเลขโทรสาร : ๐๒ ๑๔๓ ๙๕๒๒ สายด่วน ๑๒๐๑

หอสมุดกฎหมายรัฐธรรมนูญ

580017175